

Forventningskløften imellem regnskabslæser og revisor, med særligt fokus på opdaterede krav omkring revisorpåtegning

Kandidat afhandling

Studie: Cand.Merc. Aud – Copenhagen Business School

Studerende: Casper Bernhardt Jensen

Dato: 15. juni 2017

Vejleder: Jan Nørgaard Olesen

Anslag med mellemrum: 165.265

Antal sider: 104

Indhold

Kapitel 1: Executive Summary	3
Kapitel 2: Indledning	5
Indledning	5
Problemformulering	8
Problemstilling	8
Problemformulering	9
Afgrænsning	10
Metode og teorivalg	10
Valg af teori	12
Data indsamling	12
Validitet	13
Reliabilitet	14
Kildekritik	14
Struktur	14
Kapitel 3: Teori	17
Brenda Porters forventningskløft	17
Agentteori model	19
Kapitel 4: Definition af forventningskløften	23
Kapitel 5: Forventningskløften i praksis	26
Nordisk Fjer	26
IT Factory	31
OW Bunkers	34
Kapitel 6: Hvad er en revisionspåtegning, og hvordan bidrager den til forventningskløften?	37
Revisionspåtegning – Hvad indeholder den?	37
Kapitel 7: Ny revisorlov	40
Kvalitetskontrol	45
Virksomhedernes ansvar under den nye revisorlov	46
Ikke-revisionsyndelser	49
Ny revisorpåtegning kontra gammel	50

KAM – Key Audit Matters.....	51
Standardiserede påtegninger?	56
Væsentlighedsniveau	60
Revisions approach	63
Delkonklusion	66
Kapitel 8: Hvad mener regnskabsbruger om den nye påtegning og forventningskløften?.....	68
Fremgangsmåde	69
Deltager udvælgelse.....	70
Virksomhedsledere.....	70
Revisorer	70
Regnskabsmedier	70
Aktionærer/Investment bankers	70
Forbehold til udvælgelse og modtagelse af svarene.....	71
Stikprøve og fejlkilder	71
Gennemgang af svar	73
Sammenhold med Bent og Marks undersøgelser	76
Delkonklusion	78
Kapitel 9: Konklusion.....	79
Kapitel 10 - Litteraturliste	82
Bøger	82
Hjemmesider	82
Links.....	82
Andre studier og udsendelser	84
Lovgivning	85
Kapitel 11 - Bilag.....	86
Bilag 1 – Novo A/S revisionspåtegning 2015	86
Bilag 2 - Spørgeskema:	87
Bilag 3 – Berendsen PLC revisionspåtegning	89
Bilag 4 – Novozymes revisionspåtegning	97
Bilag 5 – Carlsberg revisionspåtegning.....	100
Bilag 6 – Udklip fra EY notat med non-audit services	102

Kapitel 1: Executive Summary

The focus of this assignment is to analyze the expectation gap between auditors and interest of the annual financial statement. Auditors are often subject to a lot of awareness, when a company goes bankrupt or when the people of interest's financial expectation to a company are not fulfilled.

The main expectation gap is often related to users of the financial statement expecting the auditors to have performed a full audit of all transactions within the financial statement, when really the auditor's job is something else.

A consequence of this expectation gap is that a new law of audit has been implemented in Denmark. The new law is based on a EU regulation and directives. Due to the Danish involvement in EU, we are obligated to impose the new law of auditing.

In order to assess the magnitude of the expectation gap three cases of actual situations are represented in this thesis. In the cases, the companies presented their annual reports with a clean audit opinion for the past years and then without any identification, they go bankrupt and the investors are left questioning why this occurred. The auditor in the cases were the first subject to criticism as the users of the financial statement expected the auditors to identify such indicators through their audit. Furthermore, this thesis is built on a questionnaire of when the expectation gap often occurs and how the users of the financial statement actually use the auditor's opinion. The results show that there is a misunderstanding between how an auditor thinks the auditor's opinion should be read, and how for example an investor thinks an auditor's opinion should be read.

The new law of audit has also implemented a new Statement from the Independent Auditor, which contains a more detailed description on the work performed and key audit matters. These new paragraphs are expected to provide the user of the financial statement a deeper and clearer understanding of the financial statement. This thesis contains a detailed evaluation of how the new law and the rules for the auditor's opinion will affect the issues of the expectation gap.

It is my clear expectation that the new Statement from the Independent Auditor will result in a better understanding of the audit performed, but on the other hand, the new and more detailed auditor's

opinion could mean that the auditor's opinion gets too informational and therefore lead to a new kind of an expectation gap.

Kapitel 2: Indledning

Indledning

En af revisionsbranchens største udfordringer er forventningen til, hvad en revisionspåtegning indeholder. Generelt forventer, særligt mindre erfarne regnskabslæsere, at en revisionspåtegning giver fuld sikkerhed for regnskabet, og at revisor påtegner, at der ikke foreligger nogle fejl. Dette kommer særligt til udtryk i situationer, hvor virksomheder efter offentliggjorte regnskaber enten erklæres konkurs, foretager reguleringer til tidligere års offentliggjorte tal, eller på anden måde korrigerer historiske oplysninger.

Sådanne reguleringer bliver ofte opstillet som direkte fejl i tidligere offentliggjorte tal og derfor miskreditering af såvel virksomheden som pågældende revisor. Grundlaget for den faktiske regulering kan skyldes forskellige forhold, som af andre årsager ikke var kendte på påtegningstidspunktet. Disse reguleringer vil i de fleste tilfælde skyldes fejl i det tidligere regnskab. Når disse fejl vurderes tilstrækkelig misvisende, vil det være nødvendigt at regulere det.

Forventningskløften bliver særligt tydeliggjort ved store skandaler som f.eks. IT Factory, Nordisk Fjer og senest OW Bunkers, hvor de pågældende revisorer alle blev inddraget og anklaget for mangelfuld revision og derved misinformation af offentligheden. I sådanne tilfælde kommer forventningskløften særligt i spil og viser manglende forventningsafstemning mellem regnskabslæser og revisor.

Antagelsen af, at der forekommer en forventningskløft i mellem regnskabslæser og revisor, kan opdeles i forskellige typer af regnskabslæsere. Hertil kan nævnes den professionelle regnskabslæser, som f.eks. investeringsrådgiveren, den deltidsprofessionelle regnskabslæser som f.eks. journalisten og amatør regnskabslæseren som f.eks. hr og fru Danmark. De forskellige grupper vil kunne opdeles yderligere i undergrupper, men set ud fra en overordnet betragtning anses disse 3 som de primære grupper.

Professionelle regnskabslæsere

Inden for denne kategori er der primært tale om personer, som til dagligt bruger regnskaber i deres arbejde. Eksempler på disse er investeringsrådgivere og Investment bankers. Disse personer antages at have en klarere forståelse for, hvad revisors arbejde går ud på. Det er dog samtidig også ofte i denne

kategori, der tydeligt forekommer en forventningskløft, da det særligt ved store konkurser eller lignende, er denne gruppe, som har penge indblandet.

Deltidsprofessionelle regnskabslæsere

I denne kategori er der ofte tale om journalister og til en hvis grad virksomhedsejere, som i deres daglige arbejde ikke bruger regnskaber som et primært analyse værktøj, men alligevel anvender disse til en hvis form for værdiansættelse eller på anden måde sikkerhed for en beslutning.

Amatør regnskabslæsere

I denne gruppe findes den almene dansker, som hverken via sit erhverv eller på anden vis har indblik i, hvordan regnskaber aflægges, men blot hæfter sig ved, at revisor har angivet en revisionspåtegning, som afslutningsvis lyder *"Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. xx. xxxx xxxx samt af resultatet af selskabets aktiviteter samt pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december xxx i overensstemmelse med årsregnskabsloven."*

Ovenstående grupper vil de i efterfølgende afsnit alle blive indarbejdet i konklusioner og eller antagelser, dog vil gruppen for almene danskere være svært at inkludere i f.eks. spørgeskemaet, da der ikke forekommer lister med disse så som f.eks. virksomhedsejere. Derfor har jeg benyttet mig at mit netværk, og disse indgår således i gruppen "aktionærer"

Et af tiltagene til at imødekomme forventningskløften har tidligere været reguleringer i forhold til, hvad revisor skal og kan foretage i form af lovgivning som f.eks. efter Nordisk Fjer sagen, hvor er revisor efterfølgende i Danmark er blevet pålagt at skulle fokusere mere på fratrædende revisors arbejde inden en revision kan accepteres.

En generel udfordring, som skaber forventningskløft imellem revisor og regnskabslæser, er typisk omfanget af, hvad revisor er ansvarlig for, og hvad revisorer reelt foretager. Dette har historisk været en udfordring, som har været kendt, hvilket i 2006 resulterede i at IAASB (The International Auditing and Assurance Standards Board) udarbejdede et udkast til en ny revisionspåtegning, som skulle give

regnskabslæser en bedre forståelse og overblik over, hvad revisor havde foretaget, men særligt hvilket forhold regnskabslæseren skulle være ekstra opmærksom på.¹

IAASB udarbejdede første udgave af revisionspåtegningen i samarbejde med blandt andet investorer og regnskabsanalytikere, som fik mulighed for at påpege hvilke forhold, de primært manglede i de daværende revisionspåtegningerne, og hvilke forhold de særligt ønskede at revisor skulle fremhæve. For at revisionspåtegningerne ikke alene skulle udarbejdes for at imødekomme regnskabslæserne, blev påtegningerne sendt i høring, som betød, at revisionshusene havde mulighed for at påvirke nogle af elementerne for påtegningen.

Alt dette resulterede i at man, i blandt andet England, allerede i 2013 vedtog en ny revisionspåtegning, som skulle benyttes for 2013 regnskaberne. Påtegningen blev baseret på baggrund af de nye tilpassede ISA'er, særligt ISA 700 og 701 dannede grundlag for Englands første påtegninger.

Efter implementeringen i England, besluttede man fra EU's side at implementere en samlet forordning² omkring påtegningen i EU, samt en række mindre direktiver³ som særligt omhandlede indholdet, således der var mulighed for lokale lempelser med virkning den 15. december 2016 og senere. Denne forordning og disse direktiver har betydet, at man i Danmark fik mulighed for selv at tilpasse revisorloven til en vis grænse, således at den bedst passer danske virksomheder uden at skade konkurrenceevnen.

Det er derfor interessant at se på, hvad denne nye revisionspåtegning indeholder, og om hvorvidt den kan imødekomme nogle af de forventningskløfter, som opstår i Danmark. Fordelen ved at lande, som f.eks. England, allerede har implementeret den er, at der allerede eksisterer analyser, som beskriver, hvorledes disse nye påtegninger har udviklet sig, særligt i forhold til indhold og beskrivelserne omkring de særlige forhold, som regnskabslæser skal være opmærksom på.

¹ ITC: Improving Auditors Report, side 3

² Forordning (EU) Nr. 537/2014 af 2016-04-16 om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden og om ophævelse af Kommissionens afgørelse 2005/909/EF

³ Direktiv 2014/56/EU af 2016-04-16 om ændring af direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber

Problemformulering

Problemstilling

Der har igennem flere årtier været en tydelig uoverensstemmelse imellem revisors arbejde, og hvad offentligheden reelt forventer en revisionspåtegning skal stille sikkerhed for. Der foreligger flere former for initiativer og forsøg på at få klargjort og udpenslet, hvad revisors fokus har været og særligt hvilke forhold, der bør tages højde for, når man som offentlighed ser regnskabet igennem. Revisor skal agere som offentlighedens tillidsrepræsentant og skal udføre sin revision for at afdække offentlighedens interesse, men med stadig flere sager som IT Factory, OW Bunkers og Nordisk Fjer anklages revisoren for ikke at udføre sit arbejde tilstrækkeligt i forhold til pågældende lovgivning.

Derudover kommer der med den nye revisionspåtegning nogle nye tiltag, som betyder, at revisor skal medtage ekstra forhold i revisionspåtegningen, som giver regnskabslæser et indblik i revisors arbejde og hvilke særlige områder, revisor har haft fokus på.

Det er interessant at undersøge, hvorvidt denne nye revisionspåtegning kan bidrage positivt til at nedbringe forventningskløfterne imellem revisor og regnskabslæser, eller om den blot skaber ekstra arbejde for revisorerne uden at skabe merværdi for regnskabslæseren. Til denne undersøgelse vil der blive inddraget analyser fra lande som f.eks. England, hvor påtegningen allerede er implementeret, for at kunne afdække hvorledes implementeringen i Danmark muligvis vil komme til at foregå. Derudover vil der via undersøgelser, på baggrund af diverse spørgeskemaer, blive forsøgt afdækket, hvad der er respondenternes vurdering af både de danske og engelske revisionspåtegninger.

Formålet med denne afhandling er at analysere, hvorvidt den nye revisionspåtegning kan være med til at imødekomme forventningskløften i Danmark, og om der kan bruges nogle af de erfaringer, som er identificeret i f.eks. England ved implementeringen af de nye regler om revisors påtegning i Danmark.

Problemformulering

Til brug for denne undersøgelse er der opstillet et hovedspørgsmål og en række underspørgsmål, som vil blive besvaret i denne fremstilling. Disse vil ligeledes anvendes til afslutningsvist at komme med en konklusion på undersøgelsen.

Hovedspørgsmål:

"Hvilken indvirkning på forventningskløften, imellem revisor og regnskabslæser, har indførslen af den nye revisorlov og de tilhørende regler om revisionspåtegning?"

Derudover inddrages der nogle underspørgsmål for at give et dybere indblik i hovedspørgsmålet, samt med henblik på at forklare, hvorledes problemet kan være opstået.

Teoridel

- Hvordan opstår forventningskløften imellem revisor og regnskabsbruger?
- Hvordan skal Brenda Porters beskrivelse af forventningskløften forstås?
- Hvilke muligheder for tilpasninger, har den danske regering, når det kommer til den nye revisionspåtegning?
- Hvordan skal ISA 701 og KAM (Key Audit Matters) forstås?
- Hvordan opfattes revisors uafhængighed?

Analysedel

- Hvordan forventer regnskabsbrugerne KAM'er benyttes?
- Hvad er regnskabslæserne vurdering af den nye revisionspåtegning i forhold til den gamle?
- Hvilke tiltag kunne den danske regering ellers have valgt at implementere for at imødekomme forventningskløften?
- Hvordan vil de nye påtegninger og tiltag i revisorloven for at imødekomme eventuel tvivl omkring revisors uafhængighed

Afgrænsning

Jeg har i denne afhandling foretaget en del afgrænsninger som følge af den maksimalt tilladte længde på opgaven og for at beskrive og analysere de, efter min vurdering, vigtigste forhold ved den nye revisorlov og herunder revisionspåtegning.

Jeg har i denne afhandling primært haft fokus på at beskrive hvorledes særlige forventningskløfter opstår, og hvilke tiltag som på nuværende tidspunkt er blevet implementeret for at imødekomme disse forventningskløfter. Da det efter min vurdering primært er den nye ISA 701 omkring særlige forhold, herunder Key Audit Matters, som har været den største ændring ved den nye revisionspåtegning, er disse blevet fokuspunkter i denne afhandling.

Da den nye revisorlov, efter min vurdering, har skabt de største ændringer for virksomheder i kategorien "PIE", har jeg valgt at have fokus på disse typer af selskaber og kun begrænset beskrevet påvirkningerne for de øvrige virksomheder.

I afhandlingen vil der blive anvendt analyser fra f.eks. England, da man har indført revisionspåtegningen allerede tilbage i 2013, dog i en mere detaljeret grad end den benyttede version i Danmark. Analyserne vil således danne grundlag for en vurdering af, om der forekommer nogle ekstra tiltag, som Danmark kunne benytte sig af for at nedbringe forventningskløften i endnu højere grad. Afhandlingen fokuserer udelukkende på den danske implementering, men jeg benytter mig af den viden, der er opnået via internationale studier, som nævnt primært den engelske analyse.

Fokus med spørgeskemaet har været at inddrage og fokusere på dem, jeg har vurderet, som har et lidt større kendskab til revisionspåtegningerne særligt de gamle versioner af påtegningerne, for at deltagerne kunne sammenligne de gamle regler med de nye. En stor del af spørgeskemaerne er uddelt inden den nye revisionspåtegning var kendt af alle i Danmark, og det kan derfor være første gang respondenterne har set påtegningerne.

Metode og teorivalg⁴

Dette afsnit beskriver afhandlingens tilgang til den valgte problemformulering og de valgte problemstillinger. Herefter ville disse blive sammenholde disse med valg af teori og analysemetoder.

⁴ Den skinbarlige virkelighed, side 15

Problemstillingen vil blive forsøgt besvaret ved anvendelse af både den induktive og deduktive metode. Den induktive metode fokuserer på en række observationer, der leder til et givent resultat. Det vil sige, at hvis gentagne observationer siger det samme, drager man en konklusion på baggrund heraf. Den induktive metode er anvendt i afsnittene hvor der foretages analyser af historiske cases for at identificere forventningskløfter, da de historiske cases således anvendes til at sige noget generelt om forventningskløfter. Den induktive metode er desuden anvendt ved de empiriske undersøgelser omkring forventningskløften.

Den deduktive metode går, modsat den induktive metode, ud på, at man har gjort sig en erfaring eller konklusion ud fra noget teori, som man herefter tester på det forhold, man forsøger at anvende. Man efterprøver således konklusionen/teorien i praksis. Den deduktive metode er anvendt i teorien om forventningskløften af Brenda Porter, da det er forsøgt at afdække, om Brenda Porters teori om forventningskløften kan anvendes på svarene i spørgeskemaet.

I forbindelse med udarbejdelsen af problemformuleringen og problemstillingerne til afhandlingen er der foretaget et litteraturstudie⁵. I den forbindelse kunne der konstateres, at forventningskløften stadig forekommer imellem revisor og regnskabslæser, og at den har været eksisterende i flere år. Dette gør det muligt at inddrage empirisk materiale så som udtalelser og rapporter til brug for afhandlingen.

Metoden for indsamling og vurdering af den data, som er benyttet i denne afhandling, er metodetriangulering. Metoden går ud på at, brugeren anvender flere former for metoder eller forskellige former for data for at analysere det pågældende problem. Ved at anvende de forskellige typer af metoder og data til at supplere hinanden sikres den bedst mulige konklusion og vurdering af problemstillingen.

Desuden er der i denne afhandling valgt at benytte et spørgeskema, som er en kvantitativ metode, da man derigennem opnår en større mængde af svar omkring de stillede spørgsmål. Dette spørgeskema giver mulighed for i bedre omfang at beskrive de forhold og tendenser, som skaber en forventningskløft imellem revisor og regnskabslæser, men giver ikke nogle konkrete svar omkring forventningskløften.

⁵ Den skinbarlige virkelighed, side 15

Til at supplere den kvantitative og mere generelle metode, er der i denne afhandling desuden valgt at anvende den kvalitative metode. Ved den kvalitative metode er de relevante virksomhedscases blevet undersøgt i dybden for at opnå en mere dybdegående forklaring på spørgsmålene. I disse kvalitative undersøgelser er der mere specifikt undersøgt, hvordan forventningskløften er opstået på baggrund af de 3 cases. Derudover er de spørgende i spørgeskemaet, ved gennemgangen af deres svar, blevet interviewet yderligere for derigennem at få en dybere beskrivelse af deres svar.

Valg af teori

Til besvarelse af spørgsmålet om, hvordan en forventningskløft opstår, og hvordan den kan beskrives, er der anvendt Brenda Porters teori omkring forventningskløften⁶. Denne teori vil blive benyttet og sammenholdt igennem opgaven med de tiltag og udfordringer, som der identificeres igennem analyserne af f.eks. Key Audit Matters.

Derudover vil Principal-agent teorien⁷ inddrages for derigennem at kunne identificere en række specifikke forventningskløfter, der opstår, når regnskabslæseren ikke anser revisor som uafhængig. Denne teori vil anvendes til at beskrive hvorledes ansættelsesprocessen foregår, hvorefter der i afhandlingen vil blive beskrevet de tiltag, som blandt andet er foretaget for at imødekomme tvivl omkring revisors uafhængighed.

Data indsamling⁸

Som tidligere beskrevet er den primære data i denne afhandling baseret på kvalitative og kvantitative data, som er opnået gennem egne interviews og spørgeskemaer. Derudover er der også inddraget sekundær data, som er indhentet gennem internettet, artikler, bøger og andre afhandlinger.

Grundlaget for det forholdsvis brede design af undersøgelser skyldes, at der ønskes at kunne give en detaljeret beskrivelse af forventningskløften og de tiltag, som er implementeret for at imødekomme selv samme forventningskløft. Da afhandlingen også indeholder sammenligning af forventningskløften fra en historisk periode, er der således tale om et dynamisk studie.

⁶ An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap”, Brenda Porter side 50 (1993)

⁷ Revision materialesamling side 37

⁸ Den skinbarlige virkelighed, side 110 og 151

Primær data⁹

Som nævnt er den primære data baseret på interviews og et ensarteret og struktureret spørgeskema, som er delt med alle respondenterne.

Spørgeskemaet er til dels baseret på Bent Warmings undersøgelse, for at der i afhandlingen kunne sammenlignes imellem egen undersøgelse og Bents undersøgelse. Derudover er spørgeskemaet desuden udarbejdet med en række øvrige spørgsmål for at kunne opnå vurderinger af den nuværende revisionspåtegning i forhold til f.eks. den engelske.

De efterfølgende interviews med nogle af respondenterne er inddraget for, at det på en delvist struktureret metode kunne sikres, at svarene var uddybende og relevante for emnet.

Sekundær data¹⁰

Den sekundære data kan opdeles i forskellige grupper, procesdata og forskningsdata.

Procesdata, her har jeg anvendt gennemgang af tv-programmer, rapporter og dokumenter.

Forskningsdata, som er data, der er indhentet af forskere. I denne afhandling benyttes særligt forskellige undersøgelser af forventningskløften, som er forskere på området. Dette forskningsdata er inddraget i den empiriske del af afhandlingen.

Validitet¹¹

Udgangspunktet for at kunne benytte empiriske data er, at den er relevant og gyldig. For at sikre at afhandlingens data er relevant og gyldig, er flest mulige kilder inddraget for at få forskellige vurderinger af samme information. Ved indhentelsen af informationen er der brugt den kritiske tilgang, hvor dataen blev hentet fra. Dataene består således primært fra anerkendte revisionsvirksomheder, som f.eks. PwC og EY, samt fra brancheorganisationer som f.eks. FSR. Derudover er IAASB anvendt som informationskilde. På baggrund af dette fastslås det, at datene er gyldige og relevante.

⁹ Den skinbarlige virkelighed, side 110 og 151

¹⁰ Den skinbarlige virkelighed, side 158

¹¹ Den skinbarlige virkelighed, side 81

Reliabilitet

Reliabiliteten af dataen giver en indikation for, hvor pålidelig dataen er. Som beskrevet under afsnittet omkring validitet, har der under hele afhandlingen været en kritisk tilgang til kilder og forsøgt at indhente data fra forskellige steder for derigennem ikke blot at stole på en enkelt kilde.

I afhandlingens spørgeskema kan der forekomme usikkerhed omkring pålideligheden af den data, der er modtaget, da flere af respondenterne var opmærksomme på mit erhverv som revisor, hvorfor deres svar kan have været usandfærdige, da de ikke ønsker at udtale sig om mig personligt og kan have en ide om dette også vil blive som led at vores løbende samarbejde. Dette har jeg forsøgt imødekommet ved at de besvarende var helt anonyme i forbindelse med deres besvarelser. Desuden er de blevet oplyst, at opgaven ikke er udarbejdet i forbindelse med mit erhverv, men min uddannelse.

Dataene vurderes derfor pålidelige, da alle respondenter har haft lejlighed til at gennemgå deres svar dybdegående og har haft en længere tidsfrist.

Kildekritik

I afhandlingen er der benyttet forskellige kilder, så som revisionshuse og brancheforeninger til brug for at analysere implementeringen af revisionspåtegningen, mens der ved beskrivelsen og analysen af forventningskløfterne, er inddraget rapporter, information fra internettet og bøger. Dataene i denne afhandling er alle analyseret og vurderet relevant, inden de blev inddraget. Der har gennem hele afhandlingen været fokus på, at afsenderen af den pågældende data er en kilde, som der er tillid til.

De anvendte love og bekendtgørelser er vurderet som højt pålidelige. Disse love har dannet grundlag for det teoretiske afsnit, og afsnittene hvori den nye revisionspåtegning beskrives.

Struktur

Kapitel 2 – Indledning

Dette kapitel indeholder afhandlingens problemstilling, problemformulering, afgrænsning, metode og teorivalg, dataindsamling og struktur i afhandlingen. I kapitlet vil problemstillingen blive identificeret og beskrevet for at danne grundlag for de efterfølgende kapitler. Kapitlets formål er at skabe et overblik over problemstillingen, strukturen og de personlige overvejelser omkring kildekritik, metode og teori valg.

Kapitel 3 – Teori

Dette kapitel har til formål at beskrive den teori, som beskriver forventningskløften, og hvorledes denne opstår. Til at beskrive forventningskløften er der anvendt Brenda Porters undersøgelse fra 1993, hvor hun udarbejdede en ny definition af forventningskløften, og beskrevet hvorledes denne opstår. Brendas undersøgelse giver nogle nye begreber, når der skal beskrives hvilken form for forventningskløfte, da hun identificerede, at forventningskløften opstår af forskellige årsager. Disse begreber bliver benyttet igennem opgaven, særligt omkring casestudierne og analysen af de modtagne respondent svar.

Principal-Agent teorien er desuden benyttet for at kunne beskrive den betydning ansættelsesforholdet mellem revisor og virksomheden har, da dette viste sig gennem litteraturstudiet også at give anledning til forventningskløfter.

Kapitel 4 – Definition af forventningskløften

Kapitel 4 her til formål at give en forklaring på forventningskløften, som forekommer ved manglende forståelse for, hvad revisor laver. En af de primære forventningskløfter opstår i tilfælde, hvor virksomheden opdages i f.eks. at have manipuleret med omsætningen, hvorefter revisor ofte gøres ansvarlig for ikke at have identificeret dette og derfor ikke har foretaget tilstrækkeligt arbejde, selvom de reelt har gjort, hvad der i lovgivningen anses som værende tilstrækkeligt arbejde.

Kapitel 5 – Forventningskløften i praksis

Dette kapitel har til formål at give en beskrivelse af, hvordan forventningskløften opstår i nogle udvalgte tilfælde ved at inddrage en række relevante cases om forventningskløfter. I dette afsnit bliver cases omkring Nordisk Fjer, IT Factory og OW Bunkers gennemgået, og hver cases forventningskløft forsøges beskrevet.

Kapitel 6 – Hvad er en revisionspåtegning

Dette kapitel forsøger at beskrive formålet med en revisionspåtegning for at give læser en forklaring på, hvad de gamle revisionspåtegning indeholdte. Formålet med revisions påtegningen er netop at forklare, hvorledes revisor har udført sin revision for derigennem at kunne nedbringe forventningskløften. Den gamle revisorpåtegning er dog i nogle tilfælde blevet kritiseret for ikke at give en god nok forklaring på, hvad der reelt er foretaget, hvorfor der i det efterfølgende afsnit vil blive foretaget en sammenligning af den nye påtegning med den gamle.

Kapitel 7 – Ny revisorlov

Dette kapitel har til formål at beskrive den nye revisorlov og hvilke nye tiltag, som er foretaget. Der vil blive beskrevet grundlaget for beslutningen af den nye revisorlov fra både EU's side og Danmarks side, samt hvilke forskellige tiltag som forekommer imellem EU's version og den i Danmark implementeret.

Der vil ligeledes blive foretaget en gennemgang af de tilpassede ISA'er, særligt ISA 700 og ISA 701.

Den nye ISA 701, som indeholder kravet omkring Key Audit Matters, vil blive gennemgået, og det vil blive forsøgt beskrevet, hvad disse går ud på.

Der vil samtidig blive benyttet den engelske version af påtegningen for derigennem at indhente nogle tiltag, som kunne implementeres i Danmark til at diskutere hvilket effekt det kunne få på forventningskløften i Danmark.

Kapitel 8 – Hvad mener regnskabsbrugeren om den nye påtegning og forventningskløften

Dette kapitel indeholder afhandlingens spørgeskema. Kapitlet indeholder en beskrivelse af fremgangsmåden, udvælgelsen af respondenter, usikkerheden ved undersøgelsen, designet af spørgeskemaet og resultaterne heraf.

Kapitlets formål er at kunne identificere og måle de forventningskløfter, som forekommer i Danmark, og til at se på hvilke nye tiltag respondenterne vurderer effektive.

Derudover indeholder kapitlet en sammenligning af afhandlingens undersøgelse med Bent Warming og Mark Larssons tilsvarende undersøgelser af forventningskløften imellem revisor og regnskabsbruger.

Resultaterne af de 3 undersøgelser bliver til sidste sammenholdt i forhold til de faktiske tiltag, som er foretaget og undladt.

Kapitel 9 – Konklusion

Dette afsnit indeholder svar på problemformuleringens hoved- og delspørgsmål. Bemærk at ikke alle delkonklusionerne bliver medtaget fuldt.

Kapitel 10 – Litteraturliste

Dette kapitel indeholder litteraturlisten

Kapitel 11 - Bilag

Dette kapitel indeholder alle relevante bilag for opgaven

Kapitel 3: Teori

Brenda Porters forventningskløft

Forventningskløften må antages at kunne dateres helt tilbage til den første tvungne revision af virksomheder, men blev første gang officielt diskuteret og analyseret af C.D. Liggio i *the Journal of Contemporary Business* i år 1974¹². Her blev forventningskløften bekræftet som en forskel mellem revisoren og særligt den uafhængige revisor og regnskabsbrugeren i forhold til det udførte arbejde.

Fortolkningen blev i de efterfølgende år redefineret, men særligt i år 1978 hvor The Cohen Commission tilpassede definitionen ud fra, hvad regnskabsbruger reelt har brug for, frem for hvad revisor reelt laver.

Både Liggio og The Cohen Commission var begge meget pro revisorerne og lagde væk på, at det reelt var regnskabsbrugerne, som havde forkerte forventninger og ikke havde tilstrækkeligt kendskab til, hvad revisors arbejde reelt går ud på.

I 1993 kom revisor Brenda Porter med en re-fortolkning af The Expectation Gap¹³, eller forventningskløften, hvor hun kritiserede de tidligere formuleringer for at være for pro revisorerne, og at der samtidig ikke blev taget højde for, hvorvidt revisorerne faktisk i nogle tilfælde ikke levede op til de lovgivningsmæssige krav, og hvad der kunne forventes af dem at udføre. Denne mere kritiske tilgang underbyggende hun ved at redefinere, hvad forventningskløften var. Derudover lagde hun vægt på at analysere og undersøgelser inden for området burde struktureres bedre og give mulighed for at identificere forskellige del-komponenter af forventningskløften.

Brenda Porter definerede forventningskløften til: *"The audit expectation – performance Gap is the gap between society's expectations, of auditors and auditors' performance as perceived by society"*.

De nye delkomponenter af forventningskløften definerede hun som "Reasonableness Gap" og "Performance Gap", eller på dansk "Rimelighedskløften" og "Præstationskløften".

¹² Audit expectation gap. – Se link under litteraturliste

¹³ An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap", side 50 (1993)

Rimelighedskløften henvender sig primært til forskellen for, hvad der med rimelighed kan forventes, at revisor foretager sig, i forhold til hvad regnskabsbruger forventer. Som beskrevet i ISA 200, skal revisor udføre tilstrækkelige handlinger for, at regnskabet som en helhed er retvisende. Der forekommer derfor ingen regler om, at revisor skal se på hele regnskabet eller alle underliggende bilag. Mange regnskabslæsere, særligt nyere brugere, har en forventning om, at en revisionspåtegning er ensbetydende med en fuld gennemgang, hvilket må siges at være langt fra tilfældet.

Præstationskløften opdelte Brenda Porter i to under kategorier – Utilstrækkelig regulering og utilstrækkelig præstation.

Utilstrækkelig regulering henføres til områder, hvor regnskabsbruger har forventninger, som revisor i henhold til lovgivningen ikke er tvunget til at udføre. I sådanne tilfælde kan der ikke tillægges revisor et krav eller kritik af manglende arbejde, da vedkommende har fulgt de påkrævede regler. Der kan derimod rettes kritik imod reguleringsorganerne som f.eks. erhvervsstyrelse, som ikke har udstedt tilstrækkelig lovgivning.

Utilstrækkelig præstation går mod, at revisor ikke har overholdt de lovgivningsmæssige krav og regnskabsbruger derfor forventer noget andet, end hvad der reelt er blevet udført. F.eks. fremgår det af Årsregnskabsloven § 18 at: *"En virksomhed, der aflægger årsrapport efter reglerne i regnskabsklasse A, skal i det mindste udarbejde en årsrapport bestående af ledelsespåtegning, balance, resultatopgørelse og noter, herunder redegørelse for anvendt regnskabspraksis"*. Denne lovgivning skriver tydeligt, at regnskabet skal indeholde f.eks. anvendt regnskabspraksis, som beskriver hvorledes virksomheden har indregnet f.eks. sin omsætning. Indeholder regnskabet ikke dette, må det siges, at revisor ikke har kontrolleret regnskabet tilstrækkeligt og derfor ikke udført den præstation, som kunne forventes ud fra den givende lovgivning.

Som det fremgår af Brenda Porters beskrivelse af forventningskløften, er det ikke alene regnskabsbruger skyld, at en negativ forventningskløft opstår. I flere tilfælde er det påvist, at revisor i ikke har udført tilstrækkelig handling eller arbejde af den forventede kvalitet. Dette ses f.eks. i IT Factory casen, hvor revisor har underskrevet et regnskab, men efterfølgende er blevet pålagt bøder for ikke at have udført tilstrækkeligt arbejde. (Se yderligere afsnit omkring kvalitetskontrol)

Brenda Porters beskrivelse af forventningskløften tydeliggør, hvordan forventningskløften kan opdeles og analyseres yderligere. Den fokuserer derudover på de vigtige elementer, der primært er imellem

regnskabsbruger og revisor. Der er tale om en fagligt særdeles anerkendt model, som også anvendes i undervisningen på Copenhagen Business School. Dog mener jeg ikke, at modellen tydeligt beskriver de forventninger, der er imellem regnskabsbruger og revisor. Modellen viser i stedet de delelementer, der kan opstå imellem de to grupper. Brenda Porters forventningskløft kan derfor anvendes til en beskrivelse af de delelementer, der samlet kan give en klarere forståelse af, hvordan forventningskløften opstår.

Omvendt tager modellen ikke højde for de forskellige grupper af regnskabsbrugere, som findes. Modellen giver således ikke et klart indblik i, hvordan forventningskløften opstår på tværs af de forskellige grupper af regnskabsbrugere. Dette vil i stedet blive forsøgt forklaret i afsnittet omkring spørgeskemaet.

Agentteori model

Som en del af teorien er agent-principal-teorien valgt inddraget. Teorien giver et dybere indblik i behovet for revision samt et grundlag for revisionsforhold.

"Agent-principal forholdet er defineret som en relation mellem en person, principalen, som antager en anden person, agenten, til at udføre en service eller et arbejde på principalens vegne".¹⁴

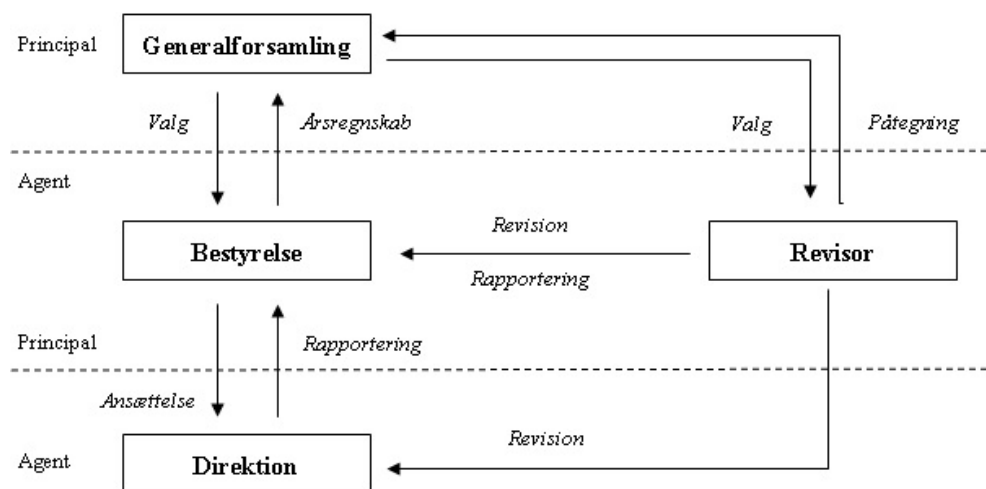
Forventningskløften opstår yderligere i flere tilfælde ved manglende forståelse for, hvordan revisor bliver tilknyttet en opgave, og hvem revisor i virkeligheden "arbejder" for. Principal Agent teorien giver derfor et godt indblik i revisors ansvar og ansættelsesforhold.

Mange regnskabsbrugere tror, at revisor er valgt af virksomhedens daglige ledelse, mens det i virkeligheden er generalforsamlingen, som godkender revisoren. Det er selvfølgelig korrekt antaget, når der i mindre ejer ledet virksomheder reelt ikke deltager andre end den daglige ledelse på generalforsamlingen. I større virksomheder derimod, som f.eks. Carlsberg, som er børsnoteret, sker valg af revisor for den efterfølgende periode ved, at det godkendes på generalforsamlingen med et flertal af stemmerne.

¹⁴ Revision materialesamling side 37

Formålet med denne opsætning er, at revisor bliver valgt af selskabets ejere til at gennemgå og påtage det arbejde, som den daglige ledelse har foretaget.

Denne forståelse er vigtig for, at regnskabsbruger forstår, hvordan revisor bliver valgt, og hvem revisor refererer til. I mange tilfælde bliver revisor indstillet af den daglige ledelse inden generalforsamlingen, men i sidste ende er det altså generalforsamlingen, som beslutter og derfor også dette organ, som revisor i sidste ende påtager sit regnskab for.

Figur, kilde: "Revision i agentteoretisk belysning" af Rolf Elm-Larsen, Revision materialesamling 2007-1, side 39

Ovenstående figur viser dette ansættelsesforhold mellem revisor og generalforsamlingen samt rapporteringsrækkefølgen for revisor. Det er ledelsens ansvar at udarbejde regnskabet, som revisor skal påtage, hvilket også fremgår af denne afhandlings afsnit omkring revisionspåtegninger. Det er derfor også ledelsen, som har incitament for at udarbejde et regnskab med et forkert resultat, som blandt andet var tilfældet i Nordisk Fjer casen, som også er beskrevet senere i denne afhandling.

Agenten i det opstillede eksempel er således bestyrelsen, som er ansat af generalforsamlingen, principalen. Bestyrelsens agerer efterfølgende principal, når direktionen ansættes og derved agerer agent. Agents formål, i begge tilfælde, er at optimere virksomheden, så virksomheden opnår den målsætning, som er sat af den ultimative ejer. Når der opstilles sådanne mål, skaber det mulige

interessekonflikter imellem principal og agent, da agenten i mange tilfælde vil have interesse i at opnå målene for derigennem at blive belønnet.

Der forekommer derfor et øget fokus fra principalen om at få nedbragt rationale fra agenten til at manipulere med regnskabet. I mange tilfælde, særligt på større virksomheder, bliver en del af direktionen aflønnet via bonus og aktielønningsaftaler, som betyder, at såfremt virksomheden har en positiv fremgang, bliver aflønningen også derefter.

Baggrunden for teorien er, at en agent skal ansættes, såfremt vedkommende har begrænset rationale for at manipulere samt samtidig forsøge at nedbringe risikoen for principalen. Det betyder, at principalens primære ønske er at få agenten ind under en form for fremskridts aflønning eller incitamentskontrakt, som ifølge teorien skal bevirke, at agenten skal yde ekstra arbejde og derigennem skaffe en øget indtjening for principalen og i sidste ende også blive aflønnet herefter.

I praksis foregår den teoretiske tilgang i et nogenlunde omfang, da mange direktionsmedlemmer, som nævnt, bliver aflønnet via en række KPI'er, Key Performance Indicator, som f.eks. kan være en ønsket omsætning eller et drift resultat.

For at imødekomme agents manipulation af regnskabet og i sidste ende resultatet af KPI'erne, vælger principalen at ansætte en revisor, som kontrollant af agenten. Revisors formål er at kontrollere regnskabsudspillet til en årsrapport, som direktionen har udarbejdet, og sikre sig, at det ikke indeholder væsentlige fejl og informationer.

Det er netop her vigtigheden af revisors uafhængighed kommer i spil, da uafhængigheden er grundlaget for, at revisor kan udtale sig omkring regnskabet uden at have en økonomisk fordel ved, at regnskabet viser et givent resultat. Fokus på revisors uafhængighed er derfor altid høj, og alle revisorer skal løbende bekræfte deres uafhængighed over for de pågældende virksomheder, som revisoren arbejder med.

Den nye revisorlov, som bliver gennemgået i et af de efterfølgende afsnit i denne afhandling, har også resulteret i et nyt krav om, at det generalforsamlingsvalgte revisionshus kun må udføre rådgivningsopgaver svarende til 70% af det samlede revisionshonorar på PIE¹⁵ virksomheder.

¹⁵ Den nye definition af PIE vil blive gennemgået i afsnittet omkring den nye revisor lov

Den tidligere revisorlov indeholdte kun mindre forhold om, at revisor ikke må tage nogle udvalgte rådgivnings og assistance opgaver ind.

Ved den manglende lovgivning har der været spekuleret i, at mange revisorer holdte sig "gode venner" med direktionen ved ikke at medtage visse forhold i revisionspåtegningen, for derimod at blive aflønnet ved at modtage andre rådgivningsopgaver. I virkeligheden er det generalforsamlingen, der vælger revisor til at udføre det årlige regnskab. Herefter er det op til den daglige ledelse at vælge hvem, der skal foretaget virksomhedens øvrige rådgivningsopgaver.

Kapitel 4: Definition af forventningskløften

Forventningskløften er et udtryk for den uoverensstemmelse, der kan forekomme imellem hvad regnskabslæser forventer, revisor udfører, for at kunne give en revisionspåtegning på det givende regnskab, og hvad revisor reelt set udfører. De engelske betegnelse for dette fænomen er "Expectation Gap".

Revisors primære arbejde går på at udføre arbejde, som overholder revisions- og regnskabsstandarderne for enten nationale eller internationale lovgivninger, mens revisor samtidig skal forsøge at give interessenter den tilstrækkelige sikkerhed og bekræftelse, de ønsker. Interessenterne kan afvige meget fra regnskab til regnskab, men vil primært være aktionærer, banker, konkurrenter og ejere, som alle har forskellige interesser i, hvorledes et regnskab afsluttes.

Ofte vil et korrekt udarbejdet regnskab føre til, at virksomheden lovprises, hvor mod hvis regnskabet har været misvisende, eller der på anden måde giver anledning til mistro til et tidligere regnskab, vil kritikken ofte først ramme revisor, der skulle eller burde have opdaget fejlen før. Sådanne tilfælde ses f.eks. en virksomheds konkurs. I konkurser som f.eks. OW Bunker og IT Factory var første kritik hurtigt på revisor. Denne kritik kan enten være retfærdig eller uretfærdig.

*"Vi har selvfølgelig kigget på det arbejde, vi har lavet, og vi er meget trygge ved det. Når der sker sådan noget, som der er sket i OW Bunker, så eftertjekker vi selvfølgelig alt arbejde, vi har lavet, og om de interne processer er i orden. Det, tyder alt på, er tilfældet,« siger partner i Deloitte, Jan Bo Hansen."*¹⁶

*"Der er en meget bred og dyb forventningskløft i Danmark, og den kløft har vi som revisorer og branche ikke været særligt gode til at bridge, fx ved at medvirke i debatten og tage tråden aktivt op og forklare hvad revisor laver og står for."*¹⁷

*»Endnu er det for tidligt at sige, om der vil komme krav mod revisorerne, for det afhænger af, hvad vi finder frem til, som sagen skrider frem. Men det rejser naturligvis spørgsmål omkring revisors rolle i forhold til selskabet,« siger Boris Frederiksen."*¹⁸

¹⁶ <http://www.business.dk> Deloitte bliver frikendt i retssag. oktober 2014

¹⁷ Citat Jesper Koefoed, CEO og Country Managing Partner hos EY, Revision & Regnskabsvæsen 2012.01.0060 - "Revisorer: byg bro over forventningskløften

¹⁸ Artikel omkring revisors afgang fra KPMG i forbindelse med IT Factory – Se link under litteraturliste

Ovenstående eksempler viser, hvordan regnskabsbrugeren har en forventning om, at revisorerne udfører deres arbejde, og hvordan revisors udfald kan skabe forundring. Jesper Koefoeds beskrivelse af forventningskløften hænger godt sammen med den teoretiske beskrivelse, som Brenda Porter også har beskrevet, se efterfølgende afsnit.

Et andet element ved forventningskløften henviser Jan Bo også meget præcist til. Jan Bo henviser til at se *det* arbejde igennem, som er udført. Mange forventer, at revisor har set på alt i virksomheden, men virkeligheden er en anden, da der ofte bliver taget stikprøver og til tider sorteret regnskabslinjer helt væk, som revisor ikke vurderer væsentlig for regnskabslæser.

Denne måde at frasortere kaldes i daglig tale for "materiality" beregning, som er den enkelte revisor, der ud fra sin professionelle dømmekræft, beregner en grænse, som vedkommende vurderer ikke kunne resultere i en væsentlig ændring af regnskabslæsers syn på regnskabet.

En typisk forventningskløft er forventningen til, hvad revisor skal, og hvad revisor reelt foretager.

ISA (International Standard on Auditing) 200 viser indledningsvist, hvad revisor forventes at gøre ud fra et lovgivningssynspunkt:

1. Overall Objectives of the Auditor

In conducting an audit of financial statements, the overall objectives of the auditor are:

- 1. To obtain reasonable assurance about whether the financial statements as a whole are free from material misstatement, whether due to fraud or error, thereby enabling the auditor to express an opinion on whether the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with an applicable financial reporting framework; and*
- 2. To report on the financial statements, and communicate as required by the ISAs, in accordance with the auditor's findings.*

In all cases when reasonable assurance cannot be obtained and a qualified opinion in the auditor's report is insufficient in the circumstances for purposes of reporting to the intended users of the financial statements, the ISAs require that the auditor disclaim an opinion or

withdraw (or resign) from the engagement, where withdrawal is possible under applicable law or regulation.

Der er derfor et vigtigt kommunikationsbehov, at revisor præciserer, hvilket arbejde revisoren reelt foretages, frem for hvad regnskabsbruger forventer. Dette kan henføres direkte til den betrækning, som Brenda Porter lavede ved sin beskrivelse om præsentationskløften og nærmere reguleringskløften, da forventningskløften blandet andet opstår i tilfælde med manglende kommunikation mellem revisor og regnskabsbruger.

Kapitel 5: Forventningskløften i praksis

Dette afsnit vil fremstille, hvordan forventningskløften er opstået på udvalgte cases. De cases, som er udvalgt, er kendte virksomheder fra de seneste årtier i Danmark. Disse skal bidrage til forståelse af, hvordan forventningskløften i praksis forekommer imellem revisor og regnskabslæser.

Den første case er Nordisk Fjer. Denne er inddraget, da sagen den dag i dag, stadig bliver nævnt, som en af de sager, der har givet anledning til yderligere revisionshandlinger. Derudover er der inddraget IT Factory, da forløbet i sagen udstillede, hvorledes virksomheder kan forvirre både revisor og offentligheden. OW Bunkers er udvalgt, fordi virksomheden blev udstillet som den helt nye vækst virksomhed, men kort efter sin børsnotering blev virksomheden erklæret konkurs.

Nordisk Fjer

Nordisk Fjer blev stiftet i år 1901 af Hans Ove Lange. Virksomhedens primære formål var at købe råfjer og rense dem for efterfølgende at sælge dem videre til dyne- og møbelfabriker. Forretningsmodellen var simpel, og det gik forrygende for selskabet, som hurtigt fik stiftet samarbejdspartnere i Sverige, Norge og Tyskland.¹⁹

I år 1951 bliver Johannes Petersen ansat som ekspedient, og han arbejder sig hurtigt op i ledende. I år 1959 bliver han ansat som fabriksdirektør i Odense hos det kort forinden opkøbte selskab Fyns Fjerfabrik. Johannes skaber sig et navn på direktionsgangen, særligt hos Hans Oves daværende sekretær. Det gode navn betyder, at han i år 1966, ca. 5 år efter Hans Oves død, bliver hentet ind i direktionen til mange medarbejders forundring.

Johannes' første aktion som direktionsmedlem bliver en forfremmelse af sin tidligere bogholder fra Fyns Fjerfabrik, Inga Lydia Rasmussen. Inga bliver personalechef i hovedsædet. Inga skal i de efterfølgende år få en meget vigtig rolle i Johannes' arbejde.

Johannes' arbejde betyder, at han i år 1967 bliver udnævnt til vice administrerende direktør og blot 2 år efter udnævner bestyrelsen ham til administrerende direktør for Nordisk Fjer, hvorfor de beslutter at

¹⁹ Historien om Nordisk Fjer - Se link under litteraturliste

afsætte Hildur Friis Hansen. Det er således under Johannes fulde ledelse, at Nordisk Fjer for alvor skaber fremgang, og regnskaberne overgår det forrige år for år.

Johannes primære tankegang var, at Nordisk Fjer skulle betjene og eje hele værdikæden, således at de selv kunne styre indkøbspriser og salgspriser.

De efterfølgende år følges af en del tunge investeringer i produktionsmasker, men særlig opkøb af virksomheder i USA er tungt for virksomheden. For at opholde positive resultater vælger Nordisk Fjer at sælge mellem selskaberne til en stadig højere og højere pris, så regnskaberne fortsat ser positive ud.

Dette sker ved, at et skib med en container med hønsefjer til en værdi af ca. 2,5 kroner pr. kg. afgår fra Danmark. Når skibet lægger til i USA og bliver hønsefjerene omskrevet til andefjer og opnår en pris på omkring 10 kroner pr. kg. Skibet ligger til ved flere havne i USA, hvor prisen på fjerene hver gang opskrives. Til sidst ender containeren i Singapore, hvor de tidligere hønsefjer, nu i stedet omtales "edderdun", som har en værdi på ca. 2.500 kroner pr kg.²⁰

Nordisk Fjers daværende revisor fra Centralanstalten for Revision begynder i løbet af 70'erne at bemærke de oppustede værdier og påtaler det for Johannes. Han undlader dog alligevel at angive det i sin revisionspåtegning. Disse bemærkninger sker tilsvarende op igennem 80'erne, og for at komme tvivlen til livs begynder Johannes i stedet at sælge via eksterne skuffeselskaber, som ikke har en officiel tilknytning til Nordisk Fjer.

Johannes er nødsaget til at inddrage medarbejdere i hans oppustning af regnskaberne, og Inga Lydia Rasmusen og 2 koncerndirektører bliver inkluderet i den øverste del af arbejdet. For at disse skal samarbejde, opretter Johannes en bankkonto i Schweiz, som kaldes for klubkassen. Medarbejderne havde mulighed for løbende af udtrække større beløb for at indfinde sig med de tvivlsomme virksomhedsmæssige beslutninger, som Johannes foretog.

Det øgede pres på likvidbeholdningen efter de dyre opkøb betyder, at Johannes føler sig nødsaget til at tilknytte offentligt kendte personer i bestyrelsen, som bankerne har tiltro til. Højesteretssagfører Poul Schmidt og Poul Nørregaard Rasmussen, som sidder i Nationalbankens repræsentantskab, bliver

²⁰ Historien om Nordisk Fjer – Se link under litteraturliste

tilknyttet bestyrelsen. Ingen af dem har dog kendskab til erhvervsvirksomheder og er sjældent en del af den daglige drift.

Årsregnskaberne overgår år efter år det forrige, og i slutningen af 1980'erne har Nordisk Fjer en omsætning på 2,6 milliarder. I år 1990 har Nordisk Fjer koncernen et underskud på 349 millioner kroner, men Johannes overtaler alligevel Finansdirektøren til at foretage flere ændringer, som betyder, at der underskrives en u-revideret pressemeddelelse til Fondsbørsen, hvor der fremstår et overskud på 110 millioner.

Den flotte pressemeddelelse bliver fulgt af en generalforsamling i september, hvor Johannes forklarer, at 3 store udenlandske partnere vil købe halvdelen af selskabet for 500 millioner kroner. Aftalen bliver dog beskrevet i Dagbladet Børsen som det pure opspind. Af artiklen fremgår det, at der i virkeligheden ikke er en aftale, og at det er blot Johannes' forsøg på at holde koncernen flydende.

Johannes benægter historien og lover den Københavnske Fondsbørs en forklaringen senest den efterfølgende mandag. Inden da skal direktionen i Nordisk Fjer, inkl. Johannes, holde et møde med Unibank og Danske Bank, som på daværende tidspunkt havde udlånt 625 millioner til Nordisk Fjer. Mødet skal afholdes søndag, hvor Johannes ligeledes er indkaldt til et møde med bestyrelsen. Johannes udebliver fra begge møder og findes samme dag død i sit sommerhus, hvor han har begået selvmord. Dagen efter, den 25. september 1990, går Nordisk Fjer i betalingsstandsning, og der arbejdes i de efterfølgende måneder på at få skabt tilstrækkelig kapital for at kunne redde koncernen. Dette lykkedes ikke, og den 5. marts 1991 går selskabet endeligt konkurs.²¹

Efter konkursen bliver 3 af Nordisk Fjers tidligere revisorer dømt til at betale bøder for utilstrækkeligt arbejde, og nogle af direktionsmedlemmerne idømmes fængselsstraf.

Selskabet havde ved udgangen af år 1990 ændret regnskabspraksis 32 gange inden for 6 år og skiftet revisor 8 gange. Ved det sidste revisorskift blev tidligere revisor i flere år efter konkursboet anklaget for ikke at have foretaget sig tilstrækkeligt ved overdragelsen til den nye revisor. Dette skete, da revisoren igennem regnskabsåret 1987 havde indset, at de ikke kunne få de informationer, de skulle bruge og

²¹ Historien om Nordisk Fjer - Se link under litteraturliste

derfor valgte at fratræde som revisor i år 1988. Alligevel fik Nordisk Fjer en ren påtegning af selvsamme revisor i 1987/1988 regnskabet.

Forventningskløft og casen om Nordisk Fjer

Efter konkurserklæringen blev Nordisk Fjers tidligere revisor udsat for stor kritik for, at de havde påtegnet regnskabet med en ren påtegning, selvom de var bekendt med, at de ikke kunne få udleveret tilstrækkelig dokumentation, og at de samtidig kendte til disse forhold, da den nye revisor overtog selskabet. Lovgivningen blev ligeledes stærk kritiseret for ikke at kræve, at revisor skulle kontakte tidligere revisor omkring eventuelle forhold, som resulterede i deres fratrædelse.

Den store utilfredshed, der forelå ved manglende lovgivning på området set i casen om Nordisk Fjer, kan overføres til præsentationskløften, og som Brenda Porter beskrev det, og de utilstrækkelige reguleringer i forbindelse vedrørende revisionen. Casen viser ret tydeligt i forhold til præsentationskløften, at den utilstrækkelige regulering inden for området resulterer i en betydelig ændring i regler. Det ses derudover også ved, at investorerne krævede erstatning fra de afgangende revisorer på grund af deres manglende vidensdeling, som betød, at der ikke blev foretaget tilstrækkelig rapportering i det endelige regnskab inden konkursbegæringen.

De danske politikere var ligeledes hurtige til at kritisere revisorernes arbejde og lovede en del stramninger på området. Dette resulterede blandt andet i flere udvalgt, som skulle løse opgaven. FSR udtalte sig også om emnet blandet andet for at beskytte revisorerne, da der efter deres opfattelse var skabt en form for heksejagt, som betød, at hver gang der blev fundet fejl, blev der peget på revisor som den ansvarlige.²²

Udfaldet af den store kritik blev en række stramninger, hvor der blandt andet blev indført regler om, at den overtagende revisor skal kontakte den afgangende revisor samt foretage handlinger omkring åbningsbalancen, i den danske lovgivning. Dette er efterfølgende tilpasset, således den danske lovgivning nu følger ISA kravene:

²² Historien om Nordisk Fjer - Se link under litteraturliste

5.

Revisor skal læse det seneste regnskab, hvis et sådant foreligger, og den fratrådte revisors eventuelle erklæring herpå med henblik på at opnå relevant information om primobalancer, herunder oplysninger.

6.

*Revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, hvorvidt primobalancer indeholder fejlinformation, som påvirker regnskabet for den aktuelle periode væsentligt, ved at: (jf. afsnit A1-A2) fastslå, om den foregående periodes ultimobalance er blevet korrekt overført til den aktuelle periode eller, hvis det er passende, er blevet korrigeret
fastslå, om primobalancer afspejler anvendelsen af en passende regnskabspraksis, og udføre en eller flere af følgende handlinger: (jf. afsnit A3-A7)
gennemgå den fratrådte revisors arbejdspapirer for at opnå bevis for primobalancer, når regnskabet for den foregående periode er revideret
vurdere, hvorvidt de revisionshandling, der er udført i den aktuelle periode, giver bevis, som er relevant for primobalancer, eller
udføre specifikke revisionshandling for at opnå bevis for primobalancer.²³*

Ovenstående udklip fra loven opstiller tydelige regler for, at den overtagende revisor skal foretage tilstrækkelige handlinger for at kunne opnå egnet revisionsbevis omkring åbningsbalance. Dette kan blandt andet foretages ved at gennemgå arbejdspapir fra den tidligere revisor, eller deres revisionsprotokollat for at påse, hvorvidt afgående revisor har identificeret forhold, som kunne give anledning til en fejl i regnskabet.

Nordisk Fjer eksemplet påviser samtidig, at hvis man virkelig vil snyde, er det muligt. Selvom revisor foretager handlingerne i henhold til lovgivningen, vil det stadig være muligt at skjule eventuel svindel, f.eks. ved at oprette eksterne selskaber, som køber og sælger til den pågældende virksomhed. Revisor skal i henhold til lovgivningen foretage eksterne bekræftelser, men da disse langt hen af vejen vil være at tage kontakt til debitor/kreditor via et brev, vil det alligevel kunne tænkes, at svindlere blot underskriver disse selv.

²³ ISA 510

Konklusionen på sagen om Nordisk Fjer blev, at revisor ikke foretager revision med henblik på at opdage svindel men for at verificere, hvorvidt regnskabet er retvisende og ikke indeholder væsentlige fejl. Der skal foretages handlinger mod f.eks. ledelses tilsidesættelse af kontroller eller svindel, men såfremt der ønskes at snyde, vil det altid være muligt.

Det er derfor min vurdering, at casen med Nordisk Fjer har haft stor effekt på revisionshandlingerne og bidraget positivt til at nedbringe forventningskløften, da der i de efterfølgende år blev foretaget store lovgivnings tilpasninger for at forebygge sådanne situationer i fremtiden. Der er stadig mulighed for omfattende svindel, hvilket de kommende cases i denne afhandling påviser, men de tilpassende lovgivninger har dog været med til at forebygge svindel i nogen grad.

IT Factory

Sagen om IT Factory er udvalgt på grund af den store mediebevågenhed, som der var under hele forløbet. Særligt for sagen er det, at virksomhedens daværende direktør Stein Bagger flygtede til Dubai og efterfølgende USA, og at der den dag i dag stadig ikke er fundet alle pengene, som forsvandt i forbindelse med konkursboet.

IT Factory var som navnet indikerer en IT virksomhed, som i 1995 blev oprettet som en afdeling af PC-forhandleren Complet. De første år kører optimalt og resulterer i flere virksomhedsopkøb, men i 2001 begynder det for første gang at blive trængt for virksomheden, som tager kontakt til daværende CSC direktør Asger Jensby om et muligt opkøb af IT Factory. Asger lader Stein Bagger sidde med på møderne, da det forventes Stein skal ansættes hos CSC Sverige og derfor gerne vil have kendskab til Stein Bagger. Aftalen falder dog sammen, men kort efter opsiger Asger Jensby sit job hos CSC for at få startet IT Factory op igen via et samarbejde med 2M Invest.

I løbet af 2001, sker der store omrokninger som Stein Bagger også assisterer, og han bliver efterfølgende ansat som direktør i selskabet. Selskabet påbegynder et samarbejde med IBM, og bliver global partner i forbindelse med Lotus Notes mail programmer.

IT Factory, som i 2001 var ejet af 2M Invest, bliver dog erklæret konkurs på grund af manglende resultater. Efter konkursbegæringen, overtager bankerne Danske Bank, Nordea og Amager Bank

ansvaret og styringen over virksomheden, hvor Asger Jensby nu indsættes som bestyrelsesformand og Stein Bagger beholdes som direktør. Konkursbegæringen overgår dog til politiet og den daværende bestyrelse opdager omfattende snyd med fakturaer, som er forventes administreret af Stein Bagger. Sagen politianmeldes, men sigtelsen frafalder dog kort efter på grund af manglende beviser.

Stein Bagger fasterholder troen på virksomheden og åbner kort efter en ny virksomhed under samme navn. Asger Jensby bliver igen ansat som bestyrelsesformand og samarbejdsaftaler med IBM indgås igen.

De efterfølgende år går utrolig godt for IT Factory, hvilket i 2007 resulterer i en udnævnelse til top-200 IT virksomheder.

2008 bliver året hvor IT Factory bliver kendt hos stort set alle danskere. Den enorme vækst, som virksomheden har præsteret igennem flere år, resulterer i kåringer som "Danmark bedste IT virksomhed" af Computerworld²⁴ samt "Entrepreneur Of The Year" af revisionsfirmaet Ernst & Young (E&Y). Denne kåring bliver dog den sidste positive omtale, virksomheden oplever, da daværende bestyrelsesformand Asger Jensby identificerer et hidtil ukendt kontor, kort fra virksomhedens hovedkontor, hvor Stein Bagger i længere tid har holdt til og foretages underslæb af betydelig dimension. Det går nu op for Asger Jensby, at hele virksomhedens vækst er baseret på et leasing spil, som Stein Bagger har administreret. Asger Jensby har efterfølgende fortalt, at han var af den overbevisning, at han havde ansat en direktør, som havde utrolig flotte uddannelser blandt andet en MBA og Ph.D, samt havde flere virksomheder på CV'et hvor han havde "vendt" virksomhederne fra bragende underskud til overskudsforretninger, som efterfølgende blev solgt til multinationale virksomheder. Sandheden var, at Stein Bagger end ikke havde færdiggjort 10. klasse, og efterfølgende havde prøvet forskellige brancher som smed, kosttilskudssælger, bodybuilder og rejseguide. At han havde været engageret i flere virksomheder var dog korrekt, dog var 5 af dem gået konkurs.²⁵

Den utrolige vækst og de flotte priser blev dog også negativt for IT Factory og nærmere Stein Bagger. Den utrolige vækst resulterede i stigende interesse fra omverdenen og særligt konkurrenter blev interesseret i virksomheden. Det er efterfølgende kommet fra, at Bo Svensson, som også var en stor

²⁴ IT Factory – Computerworld – Se link under litteraturliste

²⁵ DR udsendelse fra 2008

spiller på markedet, havde fremsendt en anonym mail til Asger Jensby, hvori han oplyste en del advarsler og punkter, hvor han forklarede formanden, at denne vækst ikke kunne være sandfærdig, og at der måtte foreligge en form for svindel. Asger Jensby har efterfølgende forklaret, at han ikke reagerede på denne mail, men at havde fremsendt den til IT Factorys daværende revisor KPMG, som dog nægter, at have modtaget denne mail.²⁶

Nu begynder korthuset at falde sammen, da Stein Bagger skal forklare omverdenen, hvordan han er kommet frem til så flotte vækstrater, og hvilke kunder virksomheden har. De nævnte kunder findes ikke.

Kort efter udnævnelsen af Entrepreneur Of The Year, bliver virksomheden erklæret konkurs, og Stein Bagger er ikke til at opdrive i en længere periode.

Forventningskløften og casen om IT Factory

Efter konkursbegæringen af IT Factory blev virksomhedens regnskaber som noget af det første gennemgået. Virksomheden havde de seneste år haft revisoren KPMG, som igennem årene havde påtegnet regnskabet med en "ren" påtegning uden forhold eller bemærkninger.

Flere har efterfølgende udtrykt en klar mistiltro til revisionsarbejdet, da der ved gennemgangen af retssagen blev fundet flere bilag, som kunne have givet anledning til mistanke omkring den forestående svindel. Den store forventningskløft vurderes primært at være en præstationskløft, da KPMG igennem forløbet har udtrykt at have fulgt reglerne 100%.

Der blev i længere tid, udtrykt klar mistro til det udførte arbejde af KPMG. Revisionshuset forklarede den manglende opdagelse af svindelarbejdet med, at Asger Jensbys underskrift var blevet forfalsket. Hvis dette er tilfældet vil præstationskløften stadig være gældende, men revisor har efter bedste formående foretaget handlinger for at følge den stillede lovgivning. Revisors arbejde er ikke udført for at afdække svindel af så høj grad, hvilket kan henhøre forventningskløften til en rimelighedskløft. *Skal revisor kunne identificere at eksterne selskaber er oprettet ulovligt, eller at underskrifter er forfalsket?*

Der eksisterer ikke direkte lovgivning eller regulering om, at revisor skal kunne identificere sådanne forfalskninger, men der skal dog foretages stilstrækkelige handlinger for at kunne revidere f.eks. tilstedeværelsen af debitorerne, via debitor bekræftelser og værdiansættelse ved f.eks. at gennemgå

²⁶ DR udsendelse fra 2008

efterfølgende indbetalinger. Sagen tydeliggør altså, at der her er tale om en præstationskløft mellem revisor og regnskabslæser, da visse grupper af regnskabslæsere sandsynligvis har forventet, at revisor havde kunne opdage, at der var tale om ikke eksisterende debitorer.

Efterfølgende har KPMG oplevet en større partner afgang, hvor der i løbet af 2014-2015 var en del partnere som overgik til E&Y. I 2016 er der indgået forlig imellem nuværende revisionsfirma CJ Partnership, tidligere KPMG, og konkursboet efter IT Factory på 333 millioner DKK²⁷, som alt andet lige må give en del brænde til bålet omkring revisors manglende udførte handlinger.

Casen om IT Factory er med til at belyse forventningskløften omkring præstationskløften, hvor revisoren, i dette tilfælde KPMG, ikke har udført tilstrækkelige handlinger. Dette ses blandt andet ved opnåede forlig mellem de to parter og den mulige forventning om, at revisor skulle kunne opdage, at der var tale om ikke eksisterende debitorer.

OW Bunkers

OW Bunkers sagen, som måske er Danmarks historiens største konkurssag, er udvalgt, da den er forholdsvis ny og dermed giver en mere præcis tilgangsvinkel på forventningskløften på nuværende tidspunkt.

OW Bunkers blev af flere investorer udråbt til den helt store investeringsmulighed for særligt private investorer, da virksomheden på omsætning målte en markant vækst gennem de senere år, og ved sin børsnoteringen var Danmarks 2. største virksomhed målt på omsætning.

OW Bunkers blev stiftet i år 1980 som et datterselskab af skibsprovianteringsfirmaet Ove Wrist & Co. i Aalborg. Virksomheden oplevede, som nævnt, en stigende omsætningsvækst op til år 2013, hvor det samlede nettooverskud var på ca. 63,4 millioner dollars, samt en årlig vækst på 7%. Disse flotte regnskabstal bevirkede, at OW Bunkers blev en investor darling allerede inden, virksomheden blev børsnoteret.

²⁷ KPMG betaling – Se link under litteraturliste

Virksomhedens primære formål var salg af skibsbrændstof (bunker), hvilket også fremgik af det børsprospekt, som virksomheden fik udarbejdet i forbindelse med børsnoteringen i marts 2014. Virksomhedens banker Morgan Stanley og Carnegie, samt revisor Deloitte, var alle en del af børsprospektet. Deloitte havde igennem flere år påtegnet virksomhedens regnskaber uden forbehold, der gav anledning til forbehold, og var således også blandt de underskrivende parter på børsprospektet.

Den 28. marts 2014 var dagen for børsnoteringen af OW Bunkers, og selskabet steg til en samlede værdi af 6,4 milliarder kroner²⁸, og var dermed blandt de største børsnoteringer i nyere tid.

Allerede i oktober 2014 var OW Bunkers ude og nedjustere forventningerne til årets resultat, da man ikke havde medtaget mulige prisfald i oliepriserne, hvilket resulterer i et tab på 900 millioner kroner og en efterfølgende opsigelse af daværende chef for risikostyring Jane Dahl Christensen.

November 2014 opdages en omfattende svindelfælle, af daværende direktør for datterselskabet Dynamic Oil Trading, som er placeret i Singapore, som igennem længere tid har fået stillet kredit for manglende betaling. Hele sagen resulterer i et samlet tab på 750 millioner kroner. OW Bunkers har således i løbet af 2 måneder tabt omkring 1,6 milliarder kroner, og kursen styrtdykker. Den etablerede egenkapital på godt 245 millioner kroner er tabt, og alle bankforbindelser afviser at bidrage til en rekonstruktion af virksomheden.

Forventningskløften og casen om OW Bunkers

Generelt set er den overordnede forventningskløft i sagen om OW Bunkers præstationskløften, da det alt andet lige må antages, at revisor har foretaget tilstrækkelige handlinger for at kunne sikre, at virksomheden har tilstrækkeligt fremtidige pengestrømme for at kunne fortsætte driften. Hvis dette ikke var tilfældet, burde revisor have taget forbehold for going concern i revisionspåtegningen. Virksomhedens revisor, Deloitte, tog ikke forbehold for going concern i revisionspåtegningen, hvorfor flere af investorerne offentligt har udtrykt sig negativt til det børsprospekt, som blandt andet Deloitte underskrev.

Et andet punkt i kritikken er de manglende oplysninger omkring virksomhedens gambling med olie. Det fremgår ikke af det offentliggjorte børsprospekt, at virksomhedens drift blandt andet blev baseret på satsning i olie, men blot køb og salg heraf. Udformningen af virksomheden formålet er således

²⁸ OW Bunkers skandale – Se link under litteraturliste

efterfølgende blevet kritiseret meget, da ordlyden i "køb og salg af olie" ikke nødvendigvis henviser til en pengebinding i olie, men blot en form for "videresalg" af olie.

Denne påstand vurderes korrekt ud fra de givende oplysninger, da det må forventes af revisor, at de oplyser, såfremt virksomheden vil være økonomisk udsat, såfremt olieprisen udviklede sig negativt. Da dette ikke er oplyst i de revisionspåtegninger, som Deloitte har givet, må det vurderes, at der forekommer en form for manglende oplysning fra revisor.

Der er derudover blevet stillet stor fokus på, at virksomhedens datterselskab i Singapore havde ydet kredit for flere betalere, særligt en enkelt kunde, som der i oktober ikke længere kunne betale, og OW Bunkers måtte derfor realisere et tab på ca. 900 millioner kroner. Her blev virksomhedens revisor ligeledes stillet ansvarlig, da mange mener, at revisor bør opdage sådanne overforfaldende saldi.

Samtidig blev det offentliggjort, at OW Bunkers allerede i år 2013 havde foretaget en re-klassifikation i det daværende kvartalsregnskab, hvor renteindtægter fra den enorme kredit datterselskabet Dynamic Oil Trading havde ydet til leverandøren Tankoil, blev indregnet som driftsresultat frem for finansielle indtægter. Denne re-klassifikation blev foretaget i de u-reviderede kvartalsregnskab, men det er efterfølgende forsøgt bevist, at denne præsentation blev aftalt med virksomhedens revisor. Hvis dette er tilfældet, vil det være i strid med regnskabslovens skemakrav, som tydeligt viser, at finansielle poster skal vises længere nede i virksomhedens regnskab²⁹. Ved børsnoteringen overgik OW Bunkers således til IFRS, hvortil det ligeledes er et krav, at sådanne poster bliver præsenteret særskilt.

Hvis ovenstående er godkendt af revisor, er der tale om en præstationskløft, hvor imod hvis revisor ikke har godkendt det, men offentligheden forventer, at revisor har været involveret qua kvartals regnskabet, er der tale om utilstrækkelig regulering, da det fremgår af loven, både årsregnskabsloven og IFRS at kvartalsregnskaber ikke er tvungen revisionspligtige. Sagen om OW Bunkers viser samtidig også, at det kan være svært at vurdere, hvornår der er tale om en præsentationskløft og utilstrækkelig regulering.

²⁹ Rets information – Præsentation ÅRL – Se link under litteraturliste

Kapitel 6: Hvad er en revisionspåtegning, og hvordan bidrager den til forventningskløften?

For at kunne give et klart indblik i den nye påtegning, tages der udgangspunkt i en sammenligning med den gamle påtegning, som revisionshusene primært bruger. Den nye revisionspåtegning vil blive gennemgået senere i afsnittet.

Påtegningerne benytter sig af en nogenlunde ens opstilling og format, da alle påtegninger skal dække de samme regler og love. Der forekommer mindre forskel mellem hvilken regnskabsstandard, der benyttes. Det afhænger af, om hvorvidt der er tale om årsregnskabsloven (benyttes primært af mindre virksomheder, men også nogle store som f.eks. LEO Pharma A/S jf. deres seneste offentliggjorte regnskab³⁰) eller børsnoterede virksomheder og virksomheder med internationale moderselskaber, som ofte kan ses aflægge regnskab under de internationale regnskabsstandarder, IFRS.

Derudover forekommer der andre former for revisionserklæringer som f.eks. kan være en review-erklæring eller udvidet gennemgangerklæringer. Forskellen på disse vil ikke blive gennemgået yderligere.

Revisionspåtegning – Hvad indeholder den?

Baggrunden for en revisionspåtegning er, at revisors arbejde er udført uafhængigt og professionelt i forhold til regnskabsejeren. Derfor, som nævnt i afsnittet omkring agentteorien, bliver revisor ansat af en principal, som ønsker en "agent" til at gennemgå arbejdet, inden det offentliggøres. Dette arbejde skal udføres i en sådan grad, at revisor kan give en "konklusion" på, at regnskabet er retvisende og ikke indeholder, hvad revisor vurderer som væsentlige fejl og mangler. Hvis revisor ikke kan udføre arbejdet tilfredsstillende i forhold til, hvad principalen forventer, vil der således ikke være nytte af revisors arbejde, og revisor vil forekomme unødvendig.

Ved at påtegne regnskabet med en revisionspåtegning, som lever op til de pågældende regnskabsstandarder, giver revisor et stempel på, at regnskabsbruger vil kunne, ud fra en væsentlighedsbetragtning, se regnskabet som retvisende. Revisor har mulighed for at benytte sig af flere forskellige former for konklusion af det udførte, såfremt det ønskes at oplyse

³⁰ LEO Pharma 2016 årsregnskab

regnskabsbruger om et særligt forhold. Dette kaldes enten for forbehold eller bemærkninger i revisionspåtegningen.

Revisionspåtegningen er således revisors værktøj til at kommunikere med regnskabsbrugeren omkring forhold, der skal gøres opmærksom på, samt hvorvidt revisorer vurderer fejlen som værende af sådanne karakter, at det betyder, at hele regnskabet eller udvalgte regnskabslinjer er misvisende. Mistolkningen imellem revisor og regnskabsbruger er ofte, at revisor ikke foretager gennemgang af alt, men benytter sig af termen væsentlighed, eller "materiality" på engelsk.

Den oprindelige påtegning, som i store træk benyttes af alle revisorerne, er udformet for at give regnskabsbruger det fornødne indblik ind i revisors arbejde, og hvad det er, revisor reelt påtegner.

Mange regnskabslæsere har tildens til at åbne regnskabet, slå op til revisionspåtegningen og finde følgende afsnit:

Opinion

In our opinion, the Financial Statements give a true and fair view of the Company's financial position at 31 December 2015 and of the results of the Company's operations and cash flows for the financial year 1 January to 31 December 2015 in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and additional disclosure requirements under the Danish Financial Statements Act.

Kilde: Udklip fra Novo A/S' 2015 årsrapport³¹ for den fulde påtegning, henvises der til bilag 1.

Udklippet viser ofte præcis det, som regnskabsbruger gerne vil se: En "blank" påtegning. I denne "opinion" skriver det pågældende revisionshus under på, at regnskabet efter deres mening giver et "true and fair view of the Company's financial position". Denne bekræftelse fra revisors side blive ofte benyttet som værende en indikation for, der ikke kan forekomme fejl i regnskabet. Ved denne "opinion" mistolker mange revisors ansvar.

Dette er tilfældet både fra virksomhedsledere og regnskabsbrugere, som har tiltendes til at konkludere ud fra revisors konklusion. Men hvis man læser påtegningen rigtigt igennem, skrives det præcist at:

"Management is responsible for the preparation of the Financial Statement that give a true and fair view"³².

³¹ Novo A/S 2015 årsrapport – Se link under litteraturliste

³² Se bilag 1

Særligt denne sætning tydeliggør, hvem der reelt er ansvarlig for regnskabet. Dette hænger ligeledes i tråd med agent teorien, hvor at revisor er "sat" i verdenen for hjælp fra f.eks. generalforsamlingen til at sikre, at regnskabet er korrekt, men samtidig at det overordnede ansvar stadig er hos ledelsen.

Revisors skal dog stadig i henhold til den pågældende lovgivning, om det er national eller international, foretage tilstrækkelige handlinger for at kunne påtage regnskabet med en høj grad af sikkerhed. Såfremt revisor ikke foretager tilstrækkelige handlinger, vil de kunne ifalde ansvar for det misvisende regnskab.

Der blev i løbet af år 2012 foretaget flere undersøgelser, da den seneste tilpasning til revisionspåtegningen blev offentliggjort, som viste, at regnskabsbrugerne i de fleste tilfælde hverken læste eller brugte revisionspåtegningen til noget.^{33 34}

I op til 92% af tilfældene blev der svaret, at vedkommende slet ikke læste revisionspåtegningen, da det var muligt at finde selvsamme informationer andre steder i regnskabet og ofte af en mere detaljeret grad, end hvad der fremgik af regnskabet, samt at det blot var en simpel template, som revisionsfirmaerne alle brugte, uden at den gav værdi for det enkelte regnskab.

Den manglende information og tilpasning i revisionspåtegningen er noget der gennem længere tid er blevet nævnt og kritiseret fra regnskabsbrugere, da den nuværende standard ikke beskriver, hvad revisor reelt hvad foretaget, og eller hvilke særlige forhold, som pågældende revisor har foretaget sig.

Der er med udkastet til en ny revisionspåtegning lagt op til en klarere retningslinje for, hvad påtegningen skal indeholde, og at den skal give regnskabsbruger et klare indblik i, hvad revisor har foretaget sig og særligt hvilke særlige forhold, som revisor har identificeret igennem revisionen. Dette vil blive behandlet under afsnittet omkring den nye påtegning.

Revisor har ligeledes også mulighed for at benytte sig af andre former for påtegninger/erklæringer, som blandt andet udvidet gennemgang og review, som kort forklaret er erklæringer hvor revisor ikke foretaget samme omfang og handlinger for at give en underskrevet erklæring. Dette vil ikke blive uddybet yderligere i denne afhandling.

³³ "The ISA 700 Auditor's Report and the Audit Expectation Gap – Do Explanations Matter?" af Anna Gold, Ulfert Gronewold, Christiane Pott, International Journal of Auditing, april 2012, side 9-17

³⁴ Forventningskløft - revisors rapportering af going concern" af Lene Bach Jensen, CBS, 2012, afsnit 6.1, side 71-90

Kapitel 7: Ny revisorlov

Den 19. maj 2016 blev den nye revisorlov vedtaget af et flertal i den danske regering. Loven implementerede i sammenhæng med de nye EU regler, at PIE virksomheder (Public Interest Entities eller på dansk, Virksomheder med offentlig interesse), fremover skal skifte revisionshus hvert 10 år, dog med mulighed for yderligere 10 år, såfremt visse forhold er opfyldt. Den nye definition af PIE virksomheder er, virksomheder, som har værdipapirer, både aktier og gældsinstrumenter, som er optaget på et reguleret marked i et EU-land eller EØS-land, samt penge- og realkreditinstitutter og forsikringsselskaber. Den gamle definition bliver indsat længere nede i kapitlet.

Som beskrevet under afsnittet omkring kvalitetskontrol, betød vedtagelsen af den nye revisorlov og tilpasningen af erklæring bekendtgørelsen, at også loven omkring kvalitetskontrol blev justeret. Helt grundlæggende blev der af IAASB³⁵, på baggrund af ønsker fra EU, foretaget korrektion af ISA'erne³⁶, som er dem, revisorerne udfører deres arbejde ud fra.

Danmark er som en del af EU underlagt en del regler. En konsekvens heraf er, at såfremt EU udsteder en forordning, skal Danmark overholde disse regler uden mulighed for modifikation, mens hvis EU indfører et direktiv, skal Danmark inden for en periode på 18-24 måneder have gennemført en national lov, som implementerer kravene i direktivet. Revisorloven blev som udgangspunkt indført som en forordning³⁷, da alle medlemslande skal indføre den nye revisionspåtegning, der forekommer dog yderligere direktiver³⁸ omkring detaljegraden af implementeringen som medlemslandene selv kan gennemføre i lokal lov.

I Danmark har man som udgangspunkt et hovedprincip, som medfører at EU-regulering ikke skal være til gene for danske virksomheder, således at man fra dansk side ikke ønsker at indføre EU-reguleringer som ikke indføres i de lande, vi primært konkurrerer med. Man har ved vedtagelsen af den nye EU-regulering derfor valgt den lempelige udgave, som blandt andet har betydet en mere lempelig vurdering af PIE definitionen. Her har man i dansk lovgivning tidligere benyttet sig af nogle finansielle nøgletal for at vurdere om hvorvidt virksomheden var PIE, men ved den nye EU lov har Danmark valgt, at det nu kun

³⁵ International Auditing and Assurance Standard Board

³⁶ International Standard of Auditing

³⁷ Forordning (EU) Nr. 537/2014 af 2016-04-16 om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden og om ophævelse af Kommissionens afgørelse 2005/909/EF

³⁸ Direktiv 2014/56/EU af 2016-04-16 om ændring af direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber,

omhandler den tidligere beskrevne PIE definition, og at man afskaffer den tidligere danske lovgivning herom.

Som beskrevet er der foretaget nogle opdateringer og nye tilføjelser på de tidligere ISA. Disse ISA'er er som udgangspunkt dem, som danner grundlag for en revisionspåtegning, da der specifikt henvises til at revisionen er foretaget i overensstemmelse med internationale revisionsstandards, ISA'erne. Med dansk lovgivning er det dog først gældende, når loven og forslag til påtegning er godkendt via erklæringsbekendtgørelsen. Godkendelsen af erklæringsbekendtgørelsen tager dog udgangspunkt i ISA'erne, da dette er et krav fra EU, at alle medlemslande følger de samme regler.

Primært ISA 700, som er den helt overordnende ISA omkring revisionens påtegninger, er blevet ajourført efter den nye revisorlov er trådt i kraft. Med tilpasningerne i ISA 700, er det som eksempel nu blevet tilpasset således, at afsnittet omkring revisors konklusion skal være det første afsnit, hvorimod det tidligere var et af de sidste.³⁹ Dette kan, som beskrevet i afsnittet omkring Brenda Porters beskrivelse af forventningskløften, være blevet ændret, da nogle regnskabslæsere læser revisionspåtegningens første afsnit og derefter ikke ønsker at bruge mere tid på denne. Dette har man efter min vurdering forsøgt at imødekommende ved at placere konklusionen som det første, således at regnskabslæser bliver gjort opmærksom på, hvorvidt der helt overordnet er noget, som har bevirket til, at revisor ikke kan give en "blank" påtegning. Dette vil blive gennemgået i de efterfølgende afsnit.

Den nye revisorlov er også tilpasset således, at revisorpåtegningen nu skal indeholde markant flere informationer omkring selve revisionsudførelse og særlige forhold sammenlignet med den tidligere version. Den nye påtegning med henvisning til ISA 701 omkring særlige forhold gælder dog, som nævnt ovenfor, kun de nye PIE virksomheder. For virksomheder, som ikke er PIE, gælder påtegningen også dog foruden ISA 701 omkring særlige forhold.

Som nævnt tidligere har revisor i den gamle påtegning opereret med 3 former for bemærkninger i påtegningen via sin revisionspåtegning. En blank påtegning, som konkluderer, at regnskabet er retvisende, en supplerende bemærkning, som f.eks. kan være manglende overholdelse af den danske lovgivning, om at regnskabsmateriale skal opbevares i Danmark og slutteligt et forbehold, som går på, at revisor ikke kan sige god for en regnskabspost, f.eks. hvis det ikke har været muligt at kontrollere

³⁹ ISA 700, punkt 23

tilstedeværelsen af virksomhedens lager, og det derfor ikke er muligt at udtale sig om denne regnskabslinje.

Med den nye erklæringsbekendtgørelse, er termen "Supplerede oplysning" afskaffet, og det kaldes nu "fremhævelse af forhold".⁴⁰ Den nye betegnelse af fremhævelse af forhold har til formål, at revisoren i sin revisionspåtegning kan give oplysninger om forhold i regnskabet, som revisoren ønsker regnskabslæseren at være ekstra opmærksomhed på, dog uden at der er tale om en modificeret konklusion. Sådanne fremhævelser er dog stadig underlagt regler for, hvad revisor i denne fremhævelse kan give af informationer. Helt grundlæggende må fremhævelsen ikke indeholde informationer, som revisor ikke må oplyse ifølge loven, øvrige reguleringer eller andre faglige standarder, som f.eks. etisk omkring tavshedspligt.⁴¹ I sådanne tilfælde vil en revisionspåtegning ofte lyde "Vi henleder opmærksomheden på xxxx.." og afslutningsvist indeholde sætningen "Vores konklusion er ikke modificeret vedrørende dette forhold"⁴²

I lighed med den tidligere påtegning, kan revisor også give en påtegning med forbehold. Her kan der opdeles i 3 forskellige kategorier.

Konklusion med forbehold – Denne anvendes såfremt der er en enkelt regnskabslinje eller område, hvor revisor mener, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation. Konklusionen udformes dog som, "Det er vores opfattelse, at årsregnskabet, bortset fra indvirkningerne af de forhold, der er beskrevet under afsnittet "Grundlag for konklusion med forbehold".⁴³

Afkræftende konklusion – Denne tages i brug, hvis revisor ikke mener, at regnskabet giver et retvisende billede ud fra de betydningsfulde forhold, som er identificeret. Et regnskab med denne konklusion, vil ikke anbefalet godkendt på generalforsamlingen.⁴⁴

Manglende konklusion – Denne form tages i brug, såfremt revisor ikke har fået tilstrækkeligt eller egnet revisionsbevis, således de ikke har været i stand til at kunne udtrykke sig om regnskabet. Her vil der ligeledes blive under afsnittet "grundlag for xx konklusion" blive beskrevet baggrunden for, hvorfor revisoren ikke vurderer at kunne underskrive regnskabet med en påtegning.

Det nye krav om et afsnit, som beskriver grundlaget for, hvordan revisor er kommet frem til at give netop denne type konklusion på regnskabet medfører, at regnskabslæser nu tydeligere kan forstå, hvad

⁴⁰ REVUs udtalelse om ISA 706 og ISA 570 samt erklæringsbekendtgørelsen §7.

⁴¹ REVUs udtalelse om ISA 706 og ISA 570

⁴² REVUs udtalelse om ISA 706 og ISA 570

⁴³ REVUs udtalelse om ISA 705, eksempel 1

⁴⁴ REVUs udtalelse om ISA 705, eksempel 3

revisor vil fremhæve med sin konklusion Disse afsnit bliver i højere grad vigtige i tilfælde, hvor revisor giver en konklusion med fremhævelse eller forbehold.

De fleste virksomheder har ingen interesse i at modtage en revisionspåtegning med et forbehold eller fremhævelse af forhold, da det afviger fra en normal blank påtegning. Regnskabslæser vil således få fremhævet eventuelle mangler ved regnskabet og danne sig et negativt indtryk af regnskabet som helhed.

Det er dog ikke min vurdering eller den generelle antagelse, at revisorer agerer uden for deres uafhængighed eller på anden måde ikke lever op til reglerne for udførslen af revisors arbejde, som står beskrevet i de danske og internationale revisionsstandarder, men tilfælde som f.eks. revisoren fra Hesalight som gentagende gange har modtaget bøder og bemærkninger omkring den udførte revision, medvirker til, at offentligheden kan stille spørgsmålstegn ved arbejdet. Jeg har således forsøgt at indarbejde dette i mit spørgeskema, for at identificere denne forventningskløft, og i afsnittet omkring den nye revisorlov beskrevet hvilke nye tiltag som er implementeret for at imødekomme dette.

Det faktum, at virksomhederne i nogle tilfælde kan påvirke hvorvidt revisor undlader at medtage forhold i deres revisionspåtegning og kun medtager det i et revisionsprotokollat, som ikke er offentligt tilgængeligt, åbner for en problematik som har eksisteret i flere årtier:

Hvorvidt er revisor reelt uafhængig i forhold til virksomhederne?

Hvis revisor ikke er uafhængig, hvordan skal regnskabsburger så kunne stole på, at regnskabet er korrekt, og de handlinger revisor har foretaget er tilstrækkelige i forhold til, at regnskabet skal være retvisende og korrekt?

Det fremgår af de internationale regnskabsstander (ISA'erne), at revisor er underlagt krav til at sikre deres uafhængighed i forhold til den reviderede virksomhed og dets interesser, således at revisor på ingen måde vil kunne opnå en personlig gevinst ved regnskabets udfald. Her menes både et positivt regnskab, som vil være en fordel, hvis revisor eller revisors familie f.eks. har aktier i selskabet, eller et negativt regnskab hvor revisor eller revisors familie ønskede at investere i virksomheden og derfor

ønskede en lavere pris. Der har derfor i mange år været stillet spørgsmålstegn fra regnskabsbrugere, til hvorvidt revisor er uafhængig, hvis en virksomhed har den samme revisor hvert år.⁴⁵

Der er ved den nye revisorlov og efterfølgende erklæringsbekendtgørelse tilføjet et specifikt afsnit i revisionspåtegningen, hvori revisor nu aktivt beskriver, at de forekommer uafhængige af virksomheden som helhed (I tilfælde af det er en gruppe) og moderselskabet i sig selv. Denne nye tilpasning beskriver ikke i detaljer, hvordan uafhængigheden er sikret, men blot at revisoren overholder både internationale etiske regler samt den danske lovgivning herfor.

Som nævnt ovenfor har den nye revisorlov medført, at alle virksomheder af definitionen "PIE" nu har tvungen rotation af revisionsfirma hvert 10 år, dog med mulighed for yderligere 10 år ved særlige tilfælde. Denne nye form for tvungen revision blev af mange modtaget positivt⁴⁶, da det medfører, at et enkelt revisionshus nu ikke længere kan have den samme kunde i længere tid og derigennem skabe et personligt forhold, som kunne give anledning til nogle beslutninger omkring f.eks. fremhævelse af forhold, vil blive undladt for ikke at skade forholdet imellem revisor og virksomheden. Den nye revisorlov gælder for alle virksomheder i Danmark dog med forskellige tiltag afhængigt af virksomhedens type og størrelse. Den gamle betegnelse af PIE, som ses nedenfor, indeholdte et større andel virksomheder, hvilket nye definition af PIE bliver dog også kritiseret for ikke at omhandle Grundfoss, LEGO og Velux, som efter den nye definition ikke er PIE, da de ikke er børsnoteret.

Dette ses via den gamle §21 stk. 3:⁴⁷

Stk. 3. Følgende virksomheder er omfattet af stk. 1, indtil de ikke længere opfylder kriterierne:

- 1) Virksomheder, som har værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked i et EU-land eller et EØS-land,
- 2) statslige aktieselskaber,
- 3) kommuner, kommunale fællesskaber, jf. § 60 i lov om kommunernes styrelse, og regioner,
- 4) virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet, bortset fra virksomheder, der er omfattet af lov om forsikringsformidling, og virksomheder, der er omfattet af kapitel 20 a (investeringsrådgivere) i lov om finansiel virksomhed, og

⁴⁵ Danfoss skifter revisor, stiftet – Se link under litteraturliste

⁴⁶ Dette er blandt andet identificeret ved mine spørgeskema og interviews

⁴⁷ Retsinformations beskrivelse af §21 stk 3 - Se link under litteraturliste

5) virksomheder, der i 2 på hinanden følgende regnskabsår overstiger to eller flere af følgende kriterier:

- a) En medarbejderstab på 2.500 personer,
- b) en balancesum på 5 mia. kr. eller
- c) en nettoomsætning på 5 mia. kr.

Den nye revisorlov bliver også kritiseret⁴⁸ for at undlade en masse virksomheder som nu ikke længere er underlagt samme krav, men som kan undgå de mange nye krav. Dette er et aktivt valg, som beskrevet i de tidligere afsnit, af den danske regering, da man ikke ønskede at stille danske virksomheder dårligere end virksomheder, som har hjemsad i lande, vi konkurrerer med.⁴⁹ Der opstår således en mulighed for, at Danmark i fremtiden vælger en ny definition af PIE og tilføjer yderligere tiltag i revisionspåtegningen.

Grundlæggende er det ikke min vurdering, at der tidligere har været usikkerhed omkring revisors uafhængighed, men med den nye revisionspåtegning samt skærpede regler omkring hvilke ydelser der må foretages, vurderer jeg, at der nu i endnu højere grad kan stoles på, at revisor foretager arbejdet uafhængigt og derfor kan agere som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Kvalitetskontrol

For at i møde komme fejl og mangler ved revisors arbejde, som f.eks. nævnt i casen omkring Nordisk Fjer, har man i Danmark via den nye revisorlov vedtaget en tilpasset lov omkring kvalitetskontrol af revisionsvirksomhederne. Denne kvalitets kontrol går som navnet antyder ud på at kontrollere hvorvidt kvaliteten af revisionsvirksomhedernes udførte arbejde. Tidligere har denne kvalitetskontrol været foretaget af revisortilsynet, men blev ved vedtagelse af bekendtgørelse nr. 968⁵⁰, som trådte i kraft den 1. juli 2016, overdraget til Erhvervsstyrelsen, og revisortilsynet blev nedlagt. Med den nye lov omkring kvalitetskontrol af revisionsvirksomhederne bliver der nu i højere grad lagt vægt på at få en bedre afslutning og at arbejdet er i overensstemmelse med den pågældende lovgivning. Erhvervsstyrelsen har dog fået et ny råd, revisorrådet, til at bidrage med rådgivning omkring udførelsen af netop disse kvalitetskontrollerne, men dog kun med rådgivning omkring retningslinjer, selve udførelsen af kvalitetskontrollen håndteres alene af Erhvervsstyrelsen.

⁴⁸ Kritik af den nye revisor lov – Se link under litteraturliste

⁴⁹ Samfundets interesse i den nye revisor lov – Se link under litteraturliste

⁵⁰ Bekendtgørelse nr 968 – Se link under litteraturliste

Ved den nye lov blev der ligeledes lagt mere op til at der skal udføres kvalitetskontroller ud fra en risikobaseret udvælgelse, frem for en tilfældig udvælgelse, således at revisionshusene som håndterer virksomhederne i det tidligere OMXC20 (Nu OMXC25), OMXC Large Cap eller OMXC Mid Cap, nu bliver underlagt en hyppigere kvalitetskontrol for at sikre den fornødne kvalitets i arbejdet. Denne kvalitetskontrol sker på rotationsbasis, således at det ikke er det samme revisionshus som udvælges hvert år, dog således at der er udført en fuld kvalitetskontrol inden for en periode af 3 år.

Kvalitetskontrollen foretages også at revisionsvirksomheder som ikke håndterer virksomheder i de før nævnte kategorier, dog er rotationsperioden på 6 år, frem for de 3 år nævnt for PIE.

Opdateringen af den nye lov omkring kvalitetskontrol er i stort omfang også blevet udformet for at sikre revisionsvirksomhederne foretager de, som i den relevante lov, angivne handlinger som skal foretages for at kunne udføre en revision som imødekommer regnskabslæseres forventninger. Loven afhænger af hvilken regnskabspraksis virksomhederne har valgt, dog forekommer der regler som gælder alle danske virksomheder, som f.eks. revisorloven.

Kvalitetskontrollen i sig selv, er ikke med til at nedbringe forventningskløften, men sikre i højere grad at revisionsvirksomhederne ikke vil kunne komme under utilstrækkelig præstation, som Brenda Porter benytter i sin beskrivelse af forventningskløften. Ved at modtage et kvalitetsstempel qua en godkendt kvalitetskontrol, må det forventes, at revisor har foretaget de fornødne handlinger for at kunne identificere forhold, som kunne så tvivl omkring et retvisende billede af regnskabet.

Med vedtagelsen af den nye revisorlov, er det nu også et fokus ved kvalitetskontrollen, at revisor har udført tilstrækkelige handlinger for at identificere og håndtere Key Audit Matters, samt dokumenteret de forhold, som måtte danne grundlag for vurderingen af hvorvidt det skal fremgå, eller ej, i en revisionspåtegning.

Virksomhedernes ansvar under den nye revisorlov

Ved beslutningen af den nye revisorlov, blev der ikke kun pålagt revisorerne nye regler. Virksomhederne i PIE kategorien har også oplevet, at der forekommer nye regler til deres organisations sammensætning, særligt omkring revisionsudvalg.

Kravet om et revisionsudvalg er ikke nyt for PIE virksomheder, da dette også var gældende med den tidligere lov, men der forekommer dog nogle nye tilpasninger i forhold til sammensætningen af udvalget.

De tidligere krav om, at der minimum skal forekomme et medlem, som er uafhængigt af virksomheden og som, vurderet at virksomheden, besidder relevante kvalifikationer inden for revision og/eller regnskabs, er blevet tilpasset således, at der nu skal være minimum et medlem, som har de relevante kvalifikationer inden for revision og regnskab, og at revisionsudvalgets samlede medlemmer skal have kompetencer af relevans for den reviderede virksomhed⁵¹

Med denne tilpasning betyder det, at man i den nye revisorlov også beder medlemmerne i revisionsudvalget af hele relevante kompetencer i forhold til den pågældende virksomhed. Udvalget skal stadig fungere uafhængigt af virksomheden, det vil sige ikke have et erhvervmæssigt, familiemæssigt eller andre bånd til virksomheden, hvor vedkommende er i revisionsudvalget hos. Som beskrevet under afsnittet omkring agentteorien, er virksomhedens revisor også indstillet af ledelsen af virksomheden, men ved at der forekommer krav til at udnævne et revisionsudvalg, er dette udvalg også ansvarlig for at vurdere og indstille den eksterne revisor til valg på generalforsamlingen⁵².

Revisionsudvalget kan med den nye lov, som noget nyt, fuldt eller delvist bestå af medlemmer, som ikke er en del af den pågældende virksomheds øverste ledelsesorgan. Disse medlemmer skal vælges på generalforsamlingen af et flertal. Vedtagelsen af denne del af loven er blevet begrundet med, at virksomhederne vurderes at få mere smidighed, når der skal sammensættes medlemmer til revisionsudvalget.⁵³

I lighed med den tidligere revisorlov er der en undtagelse, som giver PIE virksomhederne mulighed for ikke at vælge et revisionsudvalg men at lade den samlede bestyrelse varetage et revisionsudvalgs opgaver. Det forudsættes dog, at der ikke er nogle direktionsmedlemmer, som er en del af bestyrelsen, og at minimum et medlem opfylder de førnævnte regler for at være uafhængig og have relevante kompetencer.

⁵¹ EY notat om den nye danske revisorlov, af den 2. juni 2016.

⁵² EY notat omkring "revisionsudvalg" af 2014

⁵³ EY notat om den nye revisorlov af 2. juni 2016

Med den nye revisorlov er der desuden nogle yderligere undtagelser til at have et revisionsudvalg:

- Dattervirksomheder, hvor modervirksomheden er omfattet af EU-reglerne om etablering af revisionsudvalg
- Investeringsforeninger
- Alternative investeringsforeninger
- Virksomheder, som alene har til formål at udstede værdipapirer med sikkerhedsstillelser i aktiver,
- visse (mindre) finansielle virksomheder, som ikke er optaget til handel på et reguleret marked i et EU-/EØS-land, eller som ikke har obligationer noteret med en nominel værdi på over 100 mio. EUR.⁵⁴

Der er dog et krav om, at såfremt virksomheden ikke har et revisionsudvalg, skal det beskrives i årsrapporten, hvorfor dette undlades.

Kravene til at etablere et revisionsudvalg vurderes at være et forsøg på at udbygge uafhængigheden fra den eksterne revisor, da det er revisionsudvalgets ansvar at f.eks. at kontrollere og gennemgå de øvrige ikke revisionsydelse, som revisoren har foretaget for derigennem at sikre, at der ikke er nogle forhold, som kunne skabe tvivl omkring uafhængigheden. Derudover er det blandt andet også revisionsudvalgets ansvar at overvæge regnskabsaflæggelsens processen og gennemgå virksomhedens interne kontrolsystem, således at disse opfylder alle relevante lovgivninger. Det er nu i højere grad lagt over til virksomhedens ansvar at have tilstrækkelige kontroller for selv at identificere forhold, som kunne give et misvisende regnskab.

Samtidig blev der også med den nye revisorlov indført, at PIE virksomhedens øverste ledelsesorgan, som f.eks. bestyrelsen eller revisionsudvalget, er underlagt offentligt tilsyn fra Erhvervsstyrelsen. Erhvervsstyrelsen kan foretage undersøgelser for at vurdere, hvorvidt det øverste ledelsesorgan overholder deres pligter i forhold til revisorloven. Brud på disse regler kunne f.eks. være, at der ikke er foretaget det lovpligtige revisionsudbud efter at have haft den samme revisor i en periode på 10 år, eller hvis ikke der er foretaget tilstrækkelig godkendelse af ikke-revisionsydelse.

⁵⁴ EY notat om den nye revisorlov af 2. juni 2016

Manglende overholdelse af disse regler kan betyde, at virksomheden og de relevante ledelsesorgans medlemmer idømmes personlige bøder og i tilfælde kan få frataget deres rettigheder til at besidde sådanne poster.

Dette øgede tilsyn, som nu også foretages af Erhvervsstyrelsen, mod virksomhederne er i samme omfang som Erhvervsstyrelsens kvalitetskontrol imod revisorerne stillet for at nedbringe præstationskløften, som beskrevet af Brenda Porter. Med disse regler forsøger lovgiver at sikre de ansvarlige organer foretager de handlinger, som må forventes af dem qua deres erhverv. Reglerne kan derfor bidrage positivt til forventningskløften, da det kan have den betydning, at det ikke længere er revisor, der stilles til ansvar fra regnskabslæseren for ting, som det reelt er ledelsen, der har ansvar for.

Ikke-revisionsydelser

Ved EU forordningen⁵⁵ og direktivet er der derudover lagt op til en større del af ikke-revisionsydelser, som ikke er tilladte at foretage fra den på valgte eksterne revisor hos PIE virksomheder. EU forordningen og direktivet indeholder en liste over ydelser, som ikke er tilladte, men samtidig også mulighed for en mere lempelig udgave heraf. I lighed med PIE betegnelsen har man fra dansk side valgt at indføre en lempelig udgave af direktivet for ikke at skade konkurrenceevnen hos de danske virksomheder – (Se bilag 6 for en samlet liste over ydelserne).

Ydelser omkring udarbejdelse af skatteblanketter, bistand i forbindelse med skattekontroller fra skattemyndighedernes side og ydelse af skatterådgivning er nogle af de ydelser, som man fra dansk side har valgt at undtage i Danmark. Det er fra dansk side vurderet, at disse opgaver kan udføres uden at have en væsentlig påvirkning på regnskabet og revisors uafhængighed.

Samtidig er det stadig tilladt at foretage forslag til interne kontroller, due diligence-ydelser, rådgivning omkring regnskabsmæssige forhold og afgivelse af erklæringer i forbindelse med budgetter og øvrige erklæringer som f.eks. PhD erklæringer, da det er vurderet, at revisoren stadig kan opretholde sin uafhængighed. Alt dette er dog stadig underlagt at det samlede honorar af disse ydelser ikke må oversigte 70% af det samlede revisionshonorar.

For at kunne foretage ovenstående handlinger kræver det dog at følgende betingelser overholdes:

1. opgaverne hver for sig eller samlet ikke har nogen eller kun har en uvæsentlig indvirkning på de reviderede regnskaber

⁵⁵ EU forordning, artikel 5

2. skønnet over indvirkningen på de reviderede regnskaber er veldokumenteret og forklaret i revisionsprotokollen til revisionsudvalget og bestyrelsen

3. revisor og revisionsvirksomheden opfylder de generelle uafhængighedsregler i revisorlovens §24
Den valgte revisor kan stadig ikke foretage opgaver som f.eks. bogføring og udarbejdelse af regnskabet, da dette er direkte imod punkt 1 og generelt ikke er godkendt af EU forordningen.

Indførslen af disse øgede krav til ikke-revisionsydelse er i lighed med den resterende del af revisionsloven indført for at imødekomme forventningskløften og for at sikre uafhængigheden af den valgte revisor. Således kan regnskabslæseren ikke komme i tvivl om revisors uafhængighed.

Ny revisorpåtegning kontra gammel

På tidspunktet for denne revisionspåtegning, er loven trådt i kraft, men dog kun fungeret i under 6 måneder, hvilket derfor ikke vurderes at kunne give en fuldstændig afklaring på, hvorvidt den nye revisionspåtegning kan bidrage til forventningskløften, da det første år må forventes at udgøre et "test" år, hvori de fleste af revisionsvirksomhederne skal se, hvorledes andre virksomheder medtager indhold.

Det forventes derfor, at der først kan måles en tydelig indvirkning ved år to. Der tages derfor udgangspunkt i en påtegning fra United Kingdom (herefter UK). Selskabet Berendsen plc, som er børsnoteret i UK, er således underlagt lovgivningen i UK heriblandt den form for afrapportering, som jeg forventer også vil blive tilfældet for de virksomheder, som befinder sig i den nye PIE definition⁵⁶, samt en sammenligning af den version af revisionspåtegningen, som er benyttet på Novozymes ved aflæggelsen af deres årsrapport for 2016.

Den gamle påtegning blev ofte kritiseret for at skjule konklusionen længere nede i påtegningen, og regnskabsbrugeren skulle således læse lidt for at komme frem til den faktiske konklusion. Som det kan ses af de vedhæftede påtegninger under bilagene (bilag 3,4 og 5), bliver konklusionen flyttet op som første afsnit, hvor revisor påtegner, at regnskabet giver et retvisende billede. Ordet "retvisende" bliver stadig benyttet, hvilket stadig indbyder til en forventningsafstemning mellem regnskabsbruger og revisor, da definitionen af retvisende stadig kan diskuteres.

⁵⁶ Berendsen revisionspåtegning – se link under litteraturliste

Af nye afsnit i påtegningen vil afsnit som Key Audit Matters (ISA 701), og Going Concern (ISA 570) blive implementeret i den ny standard påtegning.⁵⁷ Disse vil blive behandlet individuelt senere i afhandlingen. Denne påtegning bliver lanceret i alle EU lande i en nogenlunde ensartet form, men vil i UK og Belgien nok ikke resulteret i store ændringer, da den blev indført allerede i 2013.

"This innovation in auditor reporting is radical, a step-change as some have called it. It makes the auditor's work more transparent and relevant to users. It stimulates public debate and analysis on what auditor's reports are most helpful" – Arnold Schilder, Chairman, IAASB

Som IAASB's, International Auditing and Assurance Standards Boards formand beskriver ovenfor har det primære mål med den nye påtegning været at give et mere gennemsigtig påtegning og sikre, at regnskabsbruger får et nemmere og bedre overblik over det udførte arbejde. IAASB forsøger således at komme en del af forventningskløften til ved at lancere den nye påtegning.

De nye afsnit således en mere detaljeret beskrivelse af hvilke handlinger, revisor præcist har foretaget, samt hvilket væsentlighedsniveau der er benyttet. Dette kan hjælpe regnskabsbruger med at identificere netop, hvor revisor har haft fokus, og anvendes til at vurdere om dette tilsvarende afspejler, hvad regnskabsbruger har brug for.

KAM – Key Audit Matters

Key Audit Matters kan meget vel betegnes som det mest bemærkelsesværdige ved den nye påtegning. De nye Key Audit Matters kommer fra en ny ISA 701 omkring kommunikation af central forhold ved revisionen.

Formålet med den nye ISA 701 er at få revisor til at fremhæve områder, som efter revisors vurdering har mest betydning for revisionen i den givende periode.

" Formålet med at kommunikere centrale forhold ved revisionen er at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision. Kommunikation af centrale forhold ved revisionen giver yderligere information til tiltænkte brugere af regnskabet ("tiltænkte brugere") og kan hjælpe dem til at forstå de forhold, som efter revisors faglige vurdering har

⁵⁷ Deloitte – Vurdering af den nye påtegning – Se link under litteraturliste

været de mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode. Kommunikation af centrale forhold ved revisionen kan også hjælpe tiltænkte brugere med at forstå virksomheden og områder i det reviderede regnskab med betydelig ledelsesvurdering”⁵⁸

Det er efter min vurdering derfor tydeligt, at der fra EU’s side netop er fokuseret på at imødekomme den forventningskløft, som kan opstå, når det er uklart, hvad og hvilke særlige regnskabsområder, som revisoren har set på. Således skal de nye regler guide regnskabsbrugeren hen mod, hvad revisors fokus har været.

For at kunne give et bedre indblik i, hvad Key Audit Matters kan være, samt hvilken effekt det forventes, at den giver på forventningskløften, er der i denne afhandling foretaget en gennemgang af de Key Audit Matters som er angivet i Berendsen plc’s⁵⁹ revisionspåtegning, Novozymes og Carlsbergs 2016 årsrapporter. Disse er sammenholdt med en analyse fra Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland, eller IWD, som er det tyske svar på FSR.

IWD foretog i løbet af år 2015 en analyse af 12 årsrapporter offentliggjort i UK og Holland fra regnskabsåret 2013, hvor den nye revisionspåtegning blev lanceret. Analysens formål var at identificere, hvilke ændringer påtegningerne havde medført, samt hvorvidt den har givet en bedre forståelse af revisionsarbejdet.

Analysen kan anvendes til denne undersøgelse, da den tager udgangspunkt i den nye påtegning og derigennem kan give indblik i hvordan den nye påtegning ændrede opfattelsen af regnskaberne hos regnskabsbrugere. Populationen er ikke særlig stor og kan derfor i nogle dele af analysen være mindre repræsentativ, men ud fra det formål at den skal give en retningslinje for modtagelsen og omfanget af den nye revisionspåtegning i Danmark, vurderes den som tilstrækkelig.

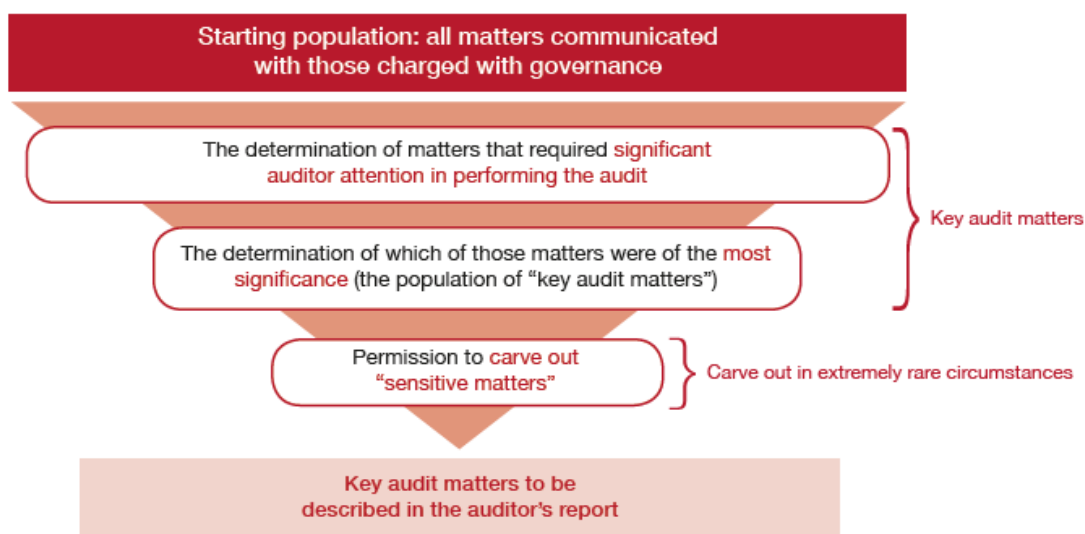
Min konklusion ved gennemgangen af Berendsen, Novozymes og Carlsbergs eksempler på revisionspåtegninger viser, ligesom IWD’s analyse, at påtegningerne alle er blevet markant længere og mere detaljeret end de forrige års påtegninger. I IWD’s population er der ligeledes observeret en markant forskel på, hvad der indeholdes i påtegningerne samt detaljegraden af de enkelte KAM’er.

⁵⁸ Udklip fra ISA 701, fra Karnov

⁵⁹ Børsnoteret virksomhed i UK, som har været underlagt at benytte KAMer

Det tidligere påtegningsproblem var primært, at mange så dem som værende for ensartede, og de gav derfor ikke et specifikt billede af regnskabet. Den nye påtegning derimod gør det muligt at differentiere revisorpåtegningerne, da der er langt flere måder af afrapportere KAM'er på. Disse er ved den nye påtegning forskellige afhængig af f.eks. branche, kompleksiteten af virksomheden, de pågældende forhold i virksomheden, samt hvilken revisor som har foretaget arbejdet og udformet påtegningen.

Figure 1. Selecting key audit matters

Kilde, figur: PwC UK's hjemmeside ⁶⁰

Ved implementeringen af de nye påtegningen i UK og Holland udgav PwC en kort beskrivelse af, hvordan udvælgelsen af Key Audit Matters kunne foretages og hvilke overvejelser, der skal foretages inden punkterne medtages i påtegningen. Denne er ligeledes blevet udgivet i Danmark, efter vedtagelsen af den nye revisorlov.

Som med andre former for afrapporteringen skal punkterne medtages for at give den bedst mulige forståelse af regnskabet i henhold til loven, men ligesom inden for andre områder i loven kan forhold, som er for følsomme for virksomheden eller dets ejere f.eks. direktions aflønning i Danmark, såfremt virksomheden kun har en direktør, i henhold til årsregnskabsloven § 98B undlades at blive medtaget med en henvisning til loven.

⁶⁰ PwC UK hjemmeside omkring beskrivelse af Key Audit Matters – Se link under litteraturliste

Udgangspunktet for modellen er, at alle punkter nævnes for direktion og ledelsen af virksomheden, hvorefter revisoren skal foretage en vurdering af de enkelte forhold, samt hvorvidt forholdet har krævet ekstra fokus fra revisors side.

“A good report is one where you can cover the name of the company and still be able to tell what industry the company is in and maybe even which company it is” – UK Investment professional, fra PwC beskrivelsen af den nye påtegning i UK.⁶¹

Som vedkommende fra ovenstående citat udtaler, ønskes der en ny påtegning, hvor hver enkel påtegning giver så megen information, at man ved at dække navnet på virksomheden, stadig kan gætte hvilken branche, og muligvis hvilket selskab der er tale om, ud fra de informationer revisionspåtegningen indeholder. Om dette bliver tilfældet i de danske påtegninger må afventes til at konkludere på, men som IWD også beskriver i deres analyse, ændrer påtegningerne sig i år 2 af implementeringen til at være en mere detaljeret beskrivelse af forholdene frem for en overordnet beskrivelse. Derfor er det min vurdering af de danske revisionspåtegninger kan forekomme anderledes til næste år.

Derudover bliver de ”overordnede” Key Audit Matters også fjernet i år 2, således at der er tale om mere specifikke forhold, der skal nævnes i påtegningen.

Præsentationen af de udvalgte KAM’er indgår ligeledes i IWD’s analyse, hvor det tydeligt fremgår, at der er forskellige måder at afrapportere forholdene til regnskabsbruger. Nogle påtegninger indeholdte flere tabeller end tekst og andre omvendt. Dette gælder både, hvordan forholdet er udvalgt, samt hvilke handlinger den pågældende revisor har foretaget sig for at kunne vurdere risikoen og effekten af denne. Den primære konklusion af analysen var dog, at kvaliteten, hvilket også må forventes, blev højere år 2, hvor revisorerne havde haft mulighed for at læse, hvordan andre benyttede påtegningerne og derfor kunne tilpasse dem til de enkelte virksomheder.

En af øvelserne for revisorerne må forventes at være, at revisor skal udforme en påtegning, som vil kunne forstås af flest mulige, uden at den giver følsomme oplysninger til markedet. Jeg forventer derfor, at de fleste af påtegningerne kommer til at blive på et detalje niveau, hvor regnskabsbruger skal være af

⁶¹ PwC UK hjemmeside omkring beskrivelse af Key Audit Matters – Se link under litteraturliste

et vist niveau for at kunne få yderligere ud af den. Set ud fra et konkurrence perspektiv må påtegningen ikke være skadelig for virksomheden, og de må og skal derfor ikke indeholde oplysninger, som vil gavne konkurrenterne.

I Novozymes eksemplet, forekommer der 1 KAM, som går på indregningen af omsætning og et tilhørende immaterielt anlægsaktiv. Som det blev beskrevet af IWD, forekommer beskrivelsen en smule overordnet, og uden nogen form for tal angivelse. Afsnittet er dog, som beskrevet under afsnittet omkring typer af konklusioner, skrevet såedes at revisor ikke angiver ekstra viden end den som allerede fremgår af regnskabet. Novozymes eksempel, indeholder således den minimale information, hvilket også er tilfældet ved gennemlæsning af Carlsbergs revisionspåtegning.

Det kan derfor betyde, at regnskabslæser både skal forvente forskellige udformninger af påtegningerne, og nu kan tvinges til at læse dem helt igennem for at kunne danne sig et overblik, men også at indholdet vil kunne forvirre flere på grund af detalje- og beskrivelsesgraden. Så selvom den nye lov umiddelbart lyder til at være til gavn for f.eks. amatør regnskabslæseren, da påtegningen skal være mere deltaljeret, må regnskabslæseren være opmærksom på, at den muligvis kun er udformeret anderledes, og muligvis fortsat vil skabe en forventningskløft mellem revisor og regnskabslæser.

IWD's analyse viser også en stor spredning af de beskrevne KAM'er, dog med nogle særlige, som gik igen i de fleste af påtegningerne i populationen.

Indregning af indtægter, vurdering af immaterielle aktiver og skat.

Som nævnt ovenfor varierer beskrivelsen af forholdende en del fra regnskab til regnskab, hvilket skaber den virksomhedsspecifikke tankegang, som mange regnskabsbrugere har efterspurgt, men samtidig kan gøre det svært at sammenholde to påtegninger med hinanden.

Samtidig er det nødvendigt at beskrive KAM'en i en sådan grad, at det kan "retfærdiggøres" medtaget i påtegningen. Indregning af omsætning er i de fleste virksomheder en risiko, da det ofte vil være et af de mål, som mange i virksomheden bliver målt på, når der skal uddeles bonus, og det er typisk her, de fleste regnskabsbrugere ser først. Det er derfor ikke tilstrækkeligt blot at angive, om der er tale en forhøjet risiko i en KAM, da det vil være kendt for stort set alle regnskabsbrugere. Der bør derfor indarbejdes en mere specifik beskrivelse, hvori revisor forklarer, hvorfor der er en risiko, samt hvilke handlinger der er foretaget for at imødekomme denne risiko. Det kan derfor diskuteres hvorvidt dette er

opfyldt i f.eks. Carlsbergs KAM, hvori der er beskrevet at Carlsberg benytter rabatordninger, hvilket næppe er nyt for nogle regnskabslæsere. Revisors handlinger omkring dette, forekommer også meget simple, men en beskrivelse af der er foretaget "additional substantive procedures" og test af "relevant controls". En mere detaljeret beskrivelse af hvordan disse rabatordninger opgøres ville give regnskabslæser en bedre forståelse for, hvordan revisor har kunne verificere denne beregning. Udformningen af dette skal dog holdes på et niveau så, det ikke forekommer skadeligt for virksomheden som aflægger regnskabet.

Jeg forventer derfor, at der i år 1 generelt er benyttet en mere standardiseret beskrivelse, og der i lighed med IWD's analyse vil ske en tilpasning i år 2 og 3.

Standardiserede påtegninger?

Et af de forhold, som mange frygter ved den nye påtegning, er standardiserede påtegninger, som også er tilfældet ved den nuværende påtegning.

Derfor foretog The Financial Reporting Council, FRC, det engelske uafhængige tilsyn, en analyse ved lanceringen af den nye påtegning på udvalgte årsrapporter⁶². Analysens formål var at finde ud af, hvilke former for KAM'er som blev benyttede i revisionspåtegningerne de første år, samt hvorvidt afrapporteringen af disse var for ensartet.

I tidligere tilfælde, hvor der har været lanceret en ny påtegning, udstedes eksempler på påtegningen, og hvordan denne kunne udformes. Dette er således også sket via Erklæringsbekendtgørelsen samt REVUs udtalelse omkring revisionspåtegningen.

Udfordringen med at udstede sådanne eksempler/templates er netop, som mange regnskabsbrugere har udtrykt sig negativt omkring, at revisionshusene bruger den samme påtegning på alle regnskaber, og det derfor ikke giver et specifikt indblik i de enkelte regnskaber.

Af samme årsag valgte FRC ikke at udgive en standard påtegning for ikke at give revisionshusene nogle guidelines til, hvordan udformningen skulle være. Dette ansås både at være positivt og negativt.

⁶² FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

Positivt set har det den betydning, at revisorerne selv skal beskrive forholdet i den detaljerede grad, de vurderer tilstrækkelig, og der derfor kan komme en del forskellige forhold. I Danmark, valgte REVU omvendt at sende nogle eksempler ud på påtegninger, formentligt ud fra en tankegang om at der ellers ville blive foretaget tolkninger af revisionshusene og man ville opleve større forskelle imellem dem.

Omvendt har det den negative effekt, at der ikke udstedes en "minimums linje" så nogle forhold, som f.eks. nævnt omkring indregning af omsætning, medtages uden reelt at give det ønskede indblik i virksomheden, men blot udformes som et overordnet skriv omkring indregning af omsætning.

FRC's foretog en analyse baserede sig på 153 revisionspåtegninger fra forskellige virksomheder i UK. For at få spredning på populationen udvalgte FRC omkring 60 årsrapporter fra de største 100 børsnoterede selskaber, og 100 fra de 250 største børsnoterede virksomheder. Dette er i nedenstående tabel angivet i henholdsvis FTSE 100 og FTSE 250. (The Financial Times Stock Exchange 100 (eller 250) index).

Denne store spredning af population giver et godt grundlag for analysen, som også kan medføre en mere konkret konklusion.

Neden for fremgår et udklip fra FRC's analyse, hvoraf stikprøverne på påtegningerne er fordelt pr. revisionsfirma.

	FTSE 100	FTSE 100	FTSE 250 ²	FTSE 250	TOTAL	TOTAL
	No.	%	No.	%	No.	%
Deloitte LLP (Deloitte)	14	22	28	31	42	27
EY LLP (EY)	7	11	14	16	21	14
KPMG Audit Plc (KPMG)	15	24	22	25	37	24
PwC LLP (PwC)	26	41	21	23	47	31
BDO LLP (BDO)	1	2	2	2	3	2
Grant Thornton UK LLP (Grant Thornton)	-	-	2	2	2	1
haysmacintyre LLP (haysmacintyre)	-	-	1	1	1	1
Total	63	100	90	100	153	100

Kilde, statistik: FRC's hjemmeside ⁶³

Det kan ligeledes ses af FRC's analyse, at omfanget af antal KAM'er svinger meget fra revisionshus til revisionshus, men også mellem de forskellige sektorer. Der burde som udgangspunkt ikke være så stor forskel mellem revisionshusene, men der kan modsat sagtens være imellem brancherne. Der er ligeledes forskel på, om der er tale om de største virksomheder eller lidt mindre, som nedenstående eksempel illustrerer.

⁶³ FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

Sector	Deloitte	EY	KPMG	PwC	Others
Average number of risks reported FTSE 350	4.0	4.1	3.6	4.9	3.8
Average number of risks reported FTSE 100	4.2	5.3	4.7	5.5	6.0
Average number of risks reported FTSE 250	3.9	3.6	2.9	4.2	3.4

Kilde, statistik: FRC's hjemmeside ⁶⁴

I stikprøverne, som FRC har analyseret, forekommer der en tydelig fordeling af hvilke særlige KAM'er, som indgår i påtegningen. Der er tale om "Værdiansættelse af aktiver" 86 gange, "Skat" 70 gange, Goodwill værdiansættelse" 66 gange, "Ledelses tilsidesættelse af kontroller" 57 gange, og "Besvigelse i indregningen af omsætning" 51 gange.

Standardiseringen af ovenstående KAM'er blev således også bemærket af FRC, som kunne rapportere, at risiciene "Besvigelse i indregningen af omsætning" og "Ledelses tilsidesættelse af kontroller" ofte var meget standardiseret. Det blev dog ligeledes bemærket, at der i de fleste tilfælde allerede år 2, var tilpasset således, at KAM'erne var mere specifikke.

Tanken bag introduktionen af KAM'er er, som nævnt, at få revisor til at beskrive forholdene, som de gennem revisionen har identificeret og for at beskrive, de handlinger vedkommende har foretaget sig mere nøjagtigt. Hvis det bliver tale om standard afsnit, ender det ud i samme problemstilling, som der allerede er med den nuværende påtegning, at regnskabsbruger springer til konklusionen og ikke læser resten af afsnittene.

Der er stadig tale om, at revisor arbejder for virksomheden som agent men i samtidig også for generalforsamlingen og offentligheden, dog må det stadig forventes, at virksomhederne kommer til at

⁶⁴ FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

have en finger med i, hvorvidt påtegningerne indeholder udvalgte forhold, da det stadig må forventes at revisor arbejder tæt sammen med virksomhederne for at få det bedst mulige samarbejde.

Revisors vigtigste formål er uafhængigt at kunne påtegne regnskabet, og hvis virksomhedens direktion overtager, hvorledes en påtegning skal udformes, begynder uafhængigheden at forsvinde. Jeg forventer dog ikke, at dette bliver tilfældet, nærmere at det bliver en kommunikation mellem revisor og virksomhed, som betyder, at revisors forhold selvfølgelig tilpasses, således at de ikke indeholder nogle forhold, som på nogen måde kan være skadelige for virksomheden eller dets konkurrenceevne.

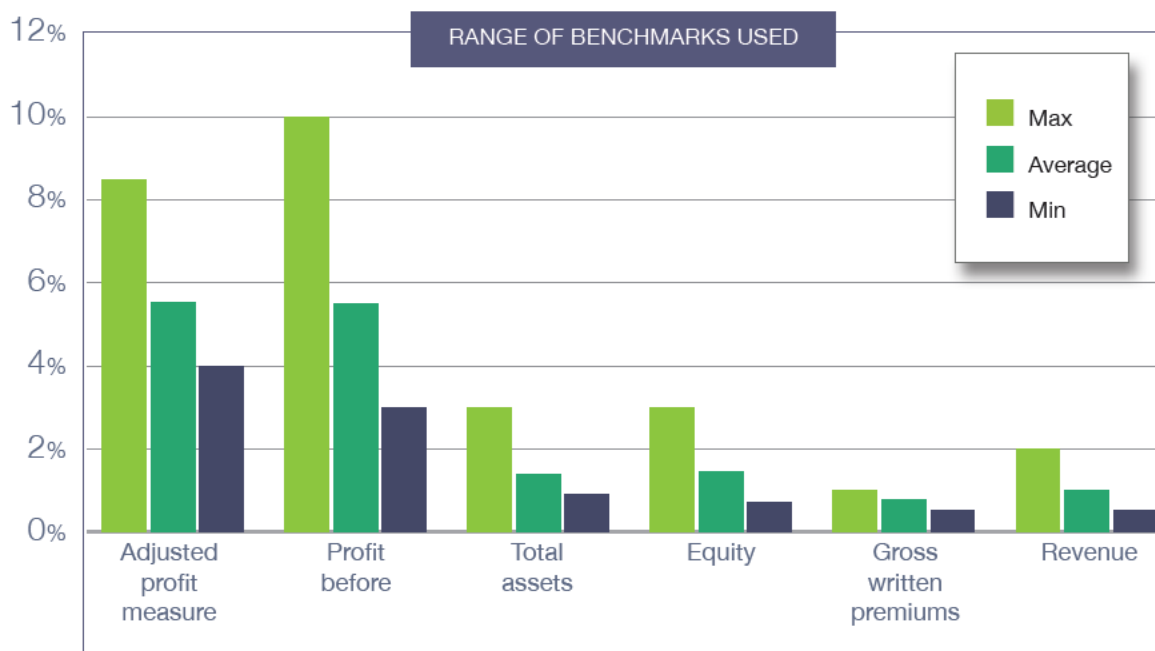
Væsentlighedsniveau

Et andet punkt i de engelske påtegning er benævnelsen væsentlighedsniveau eller Materiality. Revisorerne skal nu fremadrettet indarbejde en oversigt, hvori de beskriver det benyttede væsentlighedsniveau, samt hvorledes dette er blevet beregnet. Som tidligere nævnt har man fra dansk side valgt at implementere en mere lempelig udgave af revisionspåtegningerne. Dette har blandt andet betydet, at der på nuværende tidspunktet ikke er krav om, at revisionspåtegningen skal indeholde et afsnit omkring væsentlighed.

Væsentlighedsniveauet bliver ofte beregnet forskelligt af de forskellige revisionshuse, da det intet sted i lovgivningen står præcist, hvordan det skal beregnes, men nærmere at det er op til revisors dømmekraft at vurdere grænsen for væsentlige fejl.

Som det ses af FRC's analyse benyttes der forskellige væsentlighedsniveau og forskellige benchmarks til at udregne væsentlighedsniveauerne.

TABLE 8 Range of materiality benchmarks used

Kilde: FRC's analyse af den nye revisionspåtegning

TABLE 10 Reporting of unadjusted differences as a percentage of materiality for the financial statements analysed by audit firm

	Deloitte	EY	KPMG	PwC	Other	All Firms Together
Range of Materiality	5%-2%	7%-2%	10%-2%	10%-3%	5%-2%	
Mean of Materiality	2%	5%	5%	5%	3%	4%

Kilde: FRC's analyse af den nye revisionspåtegning

Ud fra ovenstående kan det således ses, at de enkelte revisionshuse benytter sig af meget forskellige procentsatser, dog primært med Deloitte som den med lavest spend, og KPMG som den med størst.

At der forekommer så store udsving i benchmarks er ikke nødvendigvis dårligt for regnskabsbruger, men det kan give endnu større usikkerhed omkring de tidligere påtegninger. Hvis der forekommer så stor forskel på væsentlighedsniveauerne imellem revisionshusene, vil der således også kunne være identificeret forskellige forhold, som den ene revisor vil vurdere væsentligt og den anden uvæsentligt.

Fordelen ved at få sat tal på er, man tydeliggør over for regnskabslæser i hvilket omfang, revisor har set på de enkelte regnskabslinjer, og måske vigtigere hvilke poster de ikke har fokuseret på.

Hvorledes revisorerne forklarer og beskriver, hvordan de kommer frem til det enkelte væsentlighedsniveau, varierer ligeså meget som beskrivelsen af KAM'erne.

Eksempel fra E&Y⁶⁵

5% of profit before taxation and non-recurring exceptional items"

Eksempel fra Deloitte⁶⁶:

4.1% of pre-tax profit before special items and remeasurements, and below 1% of equity. Pre-tax is normalized for the materiality calculation to exclude impairments, remeasurements and other one off items that are audited separately and would, if included, significantly distort the materiality calculation year on year.

De to meget forskellige metoder viser tydeligt, hvorledes E&Y i dette tilfælde ikke har vurderet det relevant at tydeligt beskrive, hvordan de kommer frem til de 5%, hvorimod Deloitte tydeligt og klart beskriver, hvordan de kommer frem til det.

At der er tale om en vurdering, hvor man ikke nødvendigvis direkte ud fra årsrapporten kan læse det tal, der er beregnet, forklarer Deloitte ved, at der er sorteret engangstransaktioner ud for at kunne have et sammenligneligt væsentlighedsniveau år for år.

Jeg mener, at det faktum, at beløbene nu bliver fremhævet i de engelske revisionspåtegningen, vil gøre det nemmere for regnskabsbruger at forstå, i hvilket omfang revisoren har set på regnskabslinjerne og netop arbejde imod den tanke, at revisor ser på alle transaktionerne. På den baggrund mener jeg, at det har betydning for forventningskløften, idet den vil formindskes, når regnskabsbruger tydeligere kan se, hvilke tal der er fokuseret på fra revisors side. Derfor vil jeg også vurdere, at dette burde implementeres i Danmark.

⁶⁵ FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

⁶⁶ FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

Beskrivelsen af væsentlighedsniveau bør dog efter min mening, være mere lig Deloitte's end E&Y's i ovenstående eksemplar, da den bør forklare, hvilke tanker revisor har gjort sig for at beregne dette væsentlighedsniveau. Der kan selvfølgelig forekomme tilfælde, hvor der ikke er nogle engangstransaktioner eller andre forhold, som bliver frasorteret fra beregningen, men der bør stadig kort beskrives, hvilke overvejelser revisor har gjort sig omkring beregningen.

De væsentlighedsniveauer, som er benyttet i FRC's analyse, vil ikke nødvendigvis kunne sammenlignes direkte til de danske, da der kan forekomme andre forhold i henhold til dansk lovgivning, men da den nye påtegning primært henfører sig til børsnoterede virksomheder i Danmark, vil det alt andet lige være tæt på, hvordan det gøres i andre lande, da de fleste børsnoterede virksomheder i EU benytter sig af IFRS som regnskabspraksis.

Konkluderende får regnskabslæser et væsentligt bedre indblik i revisors vurderinger og særligt hvilke forhold eller regnskabslinjer, som der nødvendigvis ikke er set på. Dette bør nedbringe forventningskløften i smule, da regnskabslæser tydeligere kan se, hvor fokus har været hos revisor, såfremt de ville blive implementeret i Danmark.

Revisions approach

Et andet punkt, som er blevet implementeret i England, men ikke i Danmark, og som tidligere har været rod til en forventningskløft, er, hvor meget revisor reelt ser på i f.eks. en koncern. Hvor mange selskaber har de revideret, hvor meget skal der til, for at de kan sige god for hele regnskabet.

Dette er ligeledes ikke noget, som der fremgår af hverken ISA'erne eller andre regnskabsstandarder, men også her henvises til revisors professionelle vurdering frem for at udstede direkte guidelines. Det fremgår heller ikke tydeligt, hvordan revisor skal udvælge disse selskaber.

Udvælgelsen bliver ofte foretaget ud fra en risikovurdering af selskaberne, men endvidere et billede af, hvordan aktiviteten er placeret i selskaberne.

Salgsselskaber, hvis eneste formål er videresalg, vil ofte ikke blive inkluderet, da det er forholdsvist simpelt, og risikoen for fejl derfor er mindre. Produktionsselskaber er derimod ofte dem, hvor revisor vil foretage test og have dem i fuld scope, dvs. at der er foretaget en fuld revision af dem.

Med den nye påtegning i England bliver der ligeledes lagt op til, at revisor skal beskrive i hvor stor grad, man har set på koncernen, og hvor meget man afdækker med revisionshandlinger.

"Following our assessment of the risk of material misstatement to the Group financial statements, we selected 11 components which represent the principal business units within the Group's two reportable segments and account for 70% of the Group's total assets, 65% of Group revenue and 81% of the Group's profit before tax. Two of these components were subject to a full audit, whilst the remaining nine were subject to a partial audit where the extent of audit work was based on our assessment of the risks of material misstatement and of the materiality of the Group's business operations at those locations. They were also selected to provide an appropriate basis for undertaking audit work to address the risks of material misstatement identified above. For the remaining components, we performed other procedures to test or assess that there were no significant risks of material misstatement in these components in relation to the Group financial statements.

The audit work at the 11 components was executed at levels of materiality applicable to each individual entity which were lower than group materiality.

*The Group audit team continued to follow a programme of planned visits that has been designed to ensure that the Senior Statutory Auditor or his designate visits each of the locations where the Group audit scope was focused at least once a year. For all full scope entities, in addition to the location visit, the Group audit team reviewed key working papers, participated in the component team's planning including the component team's discussion of fraud and error. The Group audit team visited 9 locations in total over the course of the current year audit."*⁶⁷

Ovenstående udklip fra E&Y's påtegning fra Smith & Nephew plc giver et mere detaljeret billede af, hvordan koncernen er blevet revideret, og i hvor stor grad revisionshandlinger dækker f.eks. omsætning. Formålet med denne præsentation i påtegningen er, som FRC beskriver det, for at kunne forklare regnskabsbruger, hvad revisor har vurderet som tilstrækkeligt for at kunne påtegne regnskabet. Ligeledes er det vigtigt at inkludere, hvorfor man har vurderet dette tilstrækkeligt, og hvorfor der ikke foretages yderligere test.

⁶⁷ FRC analyse omkring den nye påtegning – Se link under litteraturliste

Samtidig skal revisor forklare, hvordan vedkommende på de udvalgte områder har foretaget revision af disse KAM'er. Et eksempel er, hvordan revisor har revideret lageret. De tidligere årsrapporter har ikke indeholdt en beskrivelse af, hvilke handlinger revisor har foretaget, men det har været op til regnskabsbruger at gætte sig frem til.

I den nye påtegning bliver der lagt op til, at revisor skal beskrive præcist, hvordan vedkommende har håndteret et givent område.

I Berendsen Plc's årsrapport er et område, som Lager medtaget som "Area of Focus"⁶⁸.

Først beskrives den pågældende risiko:

"The group holds inventory at many locations, including a number that are owned by third parties. There is a risk that inventory quantities will be misstated at one or more locations, particularly where inventory is not under the direct control of the group. Inventory largely comes into the group through the UK and Sweden Sourcing businesses. The allocations of freight and duty costs in the standard costing system are reviewed regularly but there is a risk that the standard cost of inventory items could be misstated."

Efterfølgende beskrives de handlinger, som revisor har foretaget for at imødekomme disse risici:

We performed audit procedures for operating reporting unites with material inventory balances. Existence – We attended the year-end stock counts that were performed by management at six locations and traced the stock counts results to the inventory system checking that these were accurately recorded in the year-end inventory balance.

We obtained a sample of confirmations of inventory held directly by third parties at the balance sheet date and successfully reconciled these to the year-end inventory balance.

Where stock counts were not performed at the balance sheet date, we tested the records of these counts to the year-end inventory balance via a sample of goods in/outwards reports between the date of the counts and the balance sheet date without noting any significant issues.

⁶⁸ Berendsen revisionspåtegning – Se link under litteraturliste

Valuation – To address the risk of misstatement in the valuation of inventory a sample of stock items held by the group was traced from the inventory system to third party purchase invoices. We also tested the absorption of freight and duty costs to check they were incurred and appropriately allocated.

I ovenstående citater giver revisorerne en meget detaljeret beskrivelse af hvilke revisionshandlinger, der er foretaget for at imødekomme den beskrevne risiko. Dette ses f.eks. i beskrivelse af: "have deltaget på den årlige lageroptælling som blev foretaget af ledelsen på 6 lokationer". Beskrivelsen bliver i dette tilfælde nærmere en lærebog om revisionshandlinger frem for at give regnskabsbruger en bedre forståelse. Det må forventes, at regnskabsbruger ikke skal oplæres i revisionshandlinger men i stedet ønsker det endelige udfald af handlingerne uddybet.

Som nævnt er dette endnu ikke et krav i den danske lovgivning, men det er min vurdering, at dette ville være med til at nedbringe forventningskløften. Det er dog en nødvendighed, at den samlede beskrivelse læses af regnskabslæseren. Hvis regnskabslæseren vurderes, at påtegningen er for lang til vedkommendes behov, kan det også have den omvendte konsekvens, at regnskabslæseren helt undlader at læse disse.

Delkonklusion

Ved lanceringen af den nye påtegning i UK og Holland, kunne man se en mere overordnet påtegning år 1, hvorefter de blev mere detaljeret og specifikke årene efter. Jeg forventer dog ikke, at forskellen imellem år 1 og 2 vil være ligeså markant i Danmark, da man allerede nu har andre lande at læne sig op ad i henhold til udformning af påtegningen, dog forventer jeg at der sker en mere præciseret tilpasning i år 2, således at regnskabslæser opnår en bredere forståelse af problemstillingen i de Key Audit Matters som revisor har identificeret.

Det må derfor forventes, at overgangen til den nye påtegning vil kunne give regnskabsbruger en bedre forståelse med det samme, fremfor som tilfældet i UK hvor det først var fra år 2, der begyndte at komme en detaljegrad, som gik mere specifikt på virksomheden.

Det er dog vigtigt, at der fokuseres på, at påtegningerne ikke blot bliver standard fra revisionsfirmaernes side, og at der bliver øget fokus på, at de skal tilpasses den enkelte virksomhed. Jeg forventer dog ikke, dette bliver tilfældet, da der alt andet lige må forventes, at der inden for brancher bliver benyttet

nogenlunde samme beskrivelse for ikke at videregive for meget information til konkurrenterne. Samtidig kan dette måske være et punkt, som særligt nogle af de børsnoterede virksomheder anvender for at skabe sig et godt navn hos de store investorer omkring gennemsikuelighed, at der tydeligt og præcist forklares hvilke forhold, revisionen har identificeret igennem deres arbejde.

Materiality elementet ville give regnskabslæserne en endnu bredere forståelse af, hvorledes revisor har foretaget sine vurdering, og kan derfor være med til at nedbringe forventningskløften. Jeg vil derfor mene, at dette afsnit også bør implementeres i Danmark, således at det tydeligt fremgår for regnskabslæser, hvilke niveauer revisor har benyttet sig af, når der er foretaget vurderinger.

Til dette afsnit er det en nødvendighed, at der er en forklaring af, hvordan disse er opgjort, og særligt hvordan de er benyttet, således der ikke opstår en misforståelse af begreberne.

Der kræves en del af beskrivelsen, hvis den skal ramme alle regnskabslæsere, da eksemplerne brugt i afsnittet før er lidt specifikke og bruger en del regnskabstermer. Jeg mener, at det netop bør være på sådan et niveau, da der også må kunne forventes fra revisors side, at regnskabet ikke skal bruges som en håndbog, til hvad ord og termer betyder, men nærmere en mulighed for virksomheden til at fremlægge årets drift.

Det er en positiv ting at få gjort påtegningen længere og mere detaljeret, men det er en hårdfin grænse for, hvornår den bliver for lang og ugenomsigtig.

Afsnittet omkring revisionsapproach er efter min vurdering også et afsnit, der mangler i den danske version. Afsnittets formål med at give regnskabslæser en forklaring på, hvordan revisor har tilpasset sit arbejde, giver en forståelse af, hvordan arbejdet er foretaget og ligeledes, hvor stor en del af f.eks. koncernen, der er håndteret.

Dette er uden tvivl et punkt, som revisorerne ikke ønsker, da det i en situation som et udbud vil betyde, at alle andre revisionshuse kan se, hvor stor en del af koncernen er har været i scope, samt i revisionsnoten ville kunne se deres revisionshonorar.

Set ud fra en regnskabslæser ville afsnittet derfor være en god tilføjelse, men ud fra et revisions synspunkt i højere grad være negativt.

Kapitel 8: Hvad mener regnskabsbruger om den nye påtegning og forventningskløften?

Grundlag for udvælgelse

Som beskrevet i afsnittene omkring Brenda Porters beskrivelse af forventningskløften, kan forventningskløften deles op i forskellige kategorier, præstationskløften og rimelighedskløften. Det vil i dette afsnit blive forsøgt identificeret og målt forventningskløften for afslutningsvist at blive sammenholdt med, de i de forrige afsnit, beskrevne tiltag som er foretaget fra henholdsvis EU og dansk side. Der vil ligeledes blive indhentet vurderinger af nogle af de tiltag som er forsøgt implementeret.

Design af spørgeskema

Der har i både andre kandidat- og Ph.D afhandlinger været foretaget tilsvarende undersøgelser og spørgeskemaer for at undersøge forventningskløften i Danmark. Disse undersøgelser har alle været udarbejdet på andre tidspunkter end denne afhandling, hvorfor der er nu er information, som jeg og særligt mine respondenter besidder, som ikke var tilstede ved de forrige undersøgelser, men det vurderes dog stadig, at disse undersøgelser kan bidrage til en analyse af, hvordan forventningskløften kan opstå.

På den baggrund er det valgt at basere spørgeskemaet på henholdsvis Bent Warmings Ph.d. afhandling⁶⁹, samt kandidatafhandlingen af Mark Larsson⁷⁰. Bents analyse er foretaget i 1989, som må siges at være en ældre sag, som betyder, at der er sket større ændringer i lovgivningen i den mellemliggende periode, som kan have bidraget positivt til at imødekomme forventningskløften. Bents analyse vil på den baggrund primært blive brugt til at identificere under hvilke forhold, der eksisterer en forventningskløft. Marks undersøgelse er foretaget i 2011, hvilket gør den mere tidsrelevant, men også her er der med den nye revisorlov kommet nye tiltag, som betyder, at nogle af de forhold han har identificeret allerede er håndteret, men hans analyse giver tilsvarende mulighed for at sammenholde de forhold som vurderes at danne grundlag for forventningskløfter, således afhandlingen afslutningsvist kan sammenholde de primære forhold med de tiltag, som er foretaget. Derfor er uddrag fra begge undersøgelser inddraget.

⁶⁹ Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor – Bent Warmning 1990

⁷⁰ Forventningskløften i Danmark” af Mark Larsson, CBS, 2011

Der er lidt statistisk usikkerhed ved afhandlingens analyse, da det primære fokus i opgaven har været at forsøge at identificere de forhold, som skaber forventningskløfter, samt at finde svar på nogle specifikke tiltag. Hvis den statistiske usikkerhed skulle have været minimeret, skulle population i afhandlingen have været større og indeholde en større andel af den danske befolkning, men da undersøgelse har til opgave at ramme specifikke målgrupper, som beskrevet i de efterfølgende afsnit, og identificere særlige forhold, som skaber forventningskløfter, vurderer spørgeskemaet at være tilstrækkeligt. Det bør nævnes, at et spørgeskema altid kan blive bedre jo flere respondenter, der er, men at dette samtidig er en tidstung post at forøge.

Fremgangsmåde

Min kvantitative data, i form af mit spørgeskema, er indhentet ved at benytte mig af et online tool kaldt "doodle" og kan findes på følgende hjemmeside: <https://doodle.com/da/spoergeskema>. Her har jeg haft mulighed for at udarbejde mit eget spørgeskema. Det benyttede spørgeskema kan findes under bilag 2. For at jeg kunne sammenligne de forskellige respondents svar, har jeg grupperet dem inden for nogle kategorier. Disse kategorier er nogenlunde ens med både Bent og Marks undersøgelser, hvilket gør sammenligningen imellem undersøgelserne nemmere.

Jeg har benyttet mig af e-mail metoden til at udsende en del af svarerne. Her har jeg fremskaffet e-mailadresser på respondenterne, via særligt internettet, og har sendt dem en personlig e-mail med link til undersøgelsen. Vedhæftet i disse mails var både en kopi af et eksempel på den gamle revisionspåtegning og et eksempel på den nye påtegning samt en udgave af en engelsk påtegning, for derigennem at kunne give respondenterne mulighed for at se de forskellige udgaver, i tilfælde af de ikke havde dette. Derudover har jeg også benyttet mig af personlige samtaler med respondenterne, for at få deres svar ind. Ved disse personlige samtaler, har jeg ligeledes udleveret dem en kopi af spørgeskema, og 3 eksempler på revisionspåtegninger for at give dem mulighed for at kunne være på mit spørgeskema.

Disse metoder har betydet at jeg hele vejen igennem processen har kunne holde styr på hvor mange der havde svaret, samt sikre mig hvilke grupper de hørte til.

Deltager udvælgelse

Virksomhedsledere

Bent Warming benyttede sig af "Danske selskab for virksomhedsledelse" som var et fællesskab for virksomhedsledere. Jeg har i år ikke kunne fremfinde tilsvarende fællesskab, men har ud fra simpel men tidskrævende søgning af diverse virksomhedssystemer, Berlinske Top 1000, Greens samt cvr.dk, hvor virksomheder af alle størrelser fremgår. Her fremgår derfor alle former for direktionsmedlemmer, som skal registreres på hvert enkelt selskab. Der er således medtaget direktører, CEOs, CFOs og andre CXOs i min udvælgelse – Dette er foretages ud fra tankegangen om, at der ofte også er andre beslutningstagere i ledelsen end "blot" CEO'en.

Revisorer

FSR består af de fleste statsautoriserede revisorer, samt revisorer som læser til statsautoriseret revisor og giver derfor en god base af revisorer til brug for undersøgelsen. Derudover har jeg med vilje forsøgt at indhente svar fra de forskellige revisionshuse ved at finde navne på deres hjemmesider og andre publikationer.

Regnskabsmedier

Med regnskabsmedier menes primært aviser som f.eks. Børsen og Berlinske, som har en del interesse i virksomhederne generelt og ofte er dem, der bringer nyhederne og analyser af virksomhedernes regnskaber.

Det var ikke muligt at finde en samlet oversigt over de medier, der beskæftiger sig med dette, hvorfor processen således har været at ringe ind til samme kilde flere gange og forsøge at indhente svar fra forskellige medarbejdere.

Aktionærer/Investment bankers

Det har, ligesom ved medierne, ikke været muligt at få adgang til en fuld oversigt over disse, da dette ville være en usandsynlig stor liste, såfremt mindre aktionærer også skulle inkluderes. Derfor har jeg forsøgt mig igennem de største banker og investerings foreninger samt mit eget netværk.

Svarende fra bankerne og investeringsforeninger er primært opnået ved første at ringe ind til omstillingen for efterfølgende at gennemgå, pr. telefonen med de ansvarlige for at få deres kontaktoplysninger, således de kunne få fremsendt spørgeskemaet og de tilhørende bilag.

Forbehold til udvælgelse og modtagelse af svarene

Da flere af mine svar i undersøgelsen blandt andet kommer fra mit netværk, som er bekendte med, at jeg i min dagligdag arbejder som revisor, kan der forekomme et usikkerhedselement i deres svar, men da jeg har nævnt for dem, at dette er en kandidatafhandling og ikke en undersøgelse for min arbejdsplads, har jeg vurderet, at det har været muligt for dem at svare uden væsentlig påvirkning af mit erhverv.

Derudover har særligt Bent i sin afhandling benyttet sig af en mere detaljeret tilrettelagt respondent udvælgelse, hvor parametre så som alder og køn er indarbejdet i analysen. Dette har jeg ud fra et både tidsmæssigt og relevans perspektiv ikke benyttet mig af, da jeg har vurderet, at de tendenser jeg vil kunne identificere vil være nogenlunde repræsentativ til brug for min afhandling, men da dette skaber et usikkerhedselement ved min undersøgelse, har jeg vurderet at det er væsentligt at bemærke.

Stikprøve og fejlkilder

Ved afslutningen af min undersøgelse, havde jeg modtaget følgende svar antal. Dette er opstillet for sammenlignelighedens skyld med Bent og Mars undersøgelser.

	Min undersøgelse	Bent Warmings undersøgelse	Mark Larssons undersøgelse
Virksomledere	27	71	27
Revisorer	30	69	31
Regnskabsmedier	19	50	20
Aktionærer	25	76	30
I alt	101	266	108

For at forsøge at sikre flest mulige respondentsvar har jeg ved undersøgelsen lovet fuld anonymitet. Dette er således lovet til både de personer, som har modtaget en e-mail direkte, men også dem jeg først har talt med og efterfølgende sendt dem de relevante informationer.

Ved udsendelse af spørgeskemaet via e-mail kan der opstå en usikkerhed ved respondentens svar, da dette reelt kan være givet til en anden person for at svare. Det kan således forekomme at en respondent i en kategori som f.eks. virksomledere har bedt en anden medarbejder om at udfylde mit spørgeskema

på vedkommendes vegne og de modtagne svar derfor ikke reelt indgår i den pågældende kategori. For at imødekommende sådanne fejlkilder, ville jeg selv skulle have overvåget respondenterne svar på mit spørgeskema, men da dette kan skabe en form for usikkerhed hos respondenterne og derigennem måske betyde vedkommende ikke svarer sandfærdigt, mener jeg at denne metode er at foretrække.

Samtidig har jeg ikke givet respondenterne mulighed for at angive "ved ikke" eller en tilsvarende angivelse, som kunne betyde, at jeg skulle frasortere deres svar, hvilket derfor kan betyde, at nogen har angivet i midten af min målestok.

Der er anvendt målestokken fra "Meget uenig" til "Meget enig", som i de efterfølgende afsnit er konverteret til talrækken 1-5 for at kunne danne et gennemsnit.

Derudover forekommer der også en fejlkilde i form af manglende kendskab til den nye revisionspåtegning fra respondenterne. Dette har jeg forsøgt imødekommet ved at præsentere dem for både en ny og gammel påtegning, samt et eksempel på en engelsk påtegning, men da de kun har fået et eksemplar af hver, har de ikke et gennemgående kendskab til denne. Dette betyder, at deres svar sker på baggrund af de påtegninger, jeg har givet dem, hvilket kan betyde, at de ikke har haft mulighed for at sætte sig dybt ind i, hvad påtegningerne indeholder.

Gennemgang af svar

Nr	Regnskaber underskrevet med den gamle påtegning	Revisorer	Medier	Aktionærer	Virksomledere
1	Jeg forventer at selskabets regnskab er rigtigt og kan ikke indeholde fejl når jeg ser et underskrevet regnskab	3,9	4	4,5	4,6
2	Jeg forventer at ledelsen har foretaget tilstrækkelige handlinger for at følge den pågældende lovgivning, når jeg ser et underskrevet regnskab	4,5	4,2	4,3	3,9
3	Jeg forventer at revisor har taget stilling til at virksomheden er økonomisk fornuftig og går ikke konkurs inden for de næste par år, når jeg ser et underskrevet regnskab	4,5	4,6	4,7	4,6
4	Jeg forventer at revisor arbejder altid for at imødekomme ejerne/investorenes interesse i et retvisende regnskab, frem for at "holde sig gode venner" med direktionen.	4,9	3,2	3,9	3,8
5	Jeg bruger revisionspåtegningen til at konkludere hvorvidt regnskabet er retvisende og ikke indeholder fejl	4,5	4,6	4,5	4,5
6	Jeg mener selv jeg forstår hvad revisor skriver i deres revisionspåtegning i den gamle version	5	4,9	3,5	4,6

De modtagne svar viser, særligt ved spørgsmål 4, at der er en tildens til, at særligt personer inden for gruppen af "Medier" og "Virksomhedsledere" ikke har den samme tiltro til revisors arbejde i forhold til uafhængighed. De uddybende svar via mine samtaler med respondenterne viste yderligere, at visse af respondenterne var af den overbevisning, at revisor arbejdede for ledelsen og ikke aktionærerne. Dette kan henføres til afsnittet omkring agent-principal teorien, hvori det beskrives, at revisor netop er indsat af generalforsamlingen for at gennemgå bestyrelsen og direktionens arbejde. Dette tyder således på, at der er en mindre forventningskløft i forhold til, hvem revisor arbejder for, og hvad deres faktiske formål med revisionen er.

Svarende til spørgsmål 1 og 2 viser, at grupperne i nogenlunde grad forventer, at der ikke forekommer fejl ved regnskabet, da der ikke er angivet "helt enig", at de er indforstået om, at der kan forekomme nogle mindre fejl. Alligevel kan det ses at f.eks. aktionærer og virksomhedsledere har en højere forventning til, at der ikke kan forekomme fejl, imens revisorerne selv i lavere grad er enig. Dette er således et af forholdene, som kan skabe en forventningskløft.

Spørgsmålet omkring virksomhedens økonomiske tilstand, mener alle grupperne i høj grad er opfyldt med en gamle påtegning. Dette er således ikke en af de primære steder, der opstår en forventningskløft.

Jeg mener dog alligevel, at den tilpassede ISA 570 er en god tilføjelse, da den aktivt betyder, at revisorerne skal beskrive, hvorledes de har håndteret dette.

Omvendt viser spørgsmål 7, at der er en klar forventningskløft, hvorvidt revisor bør foretage ekstra handlinger direkte imod besvigelser. Revisorerne er ikke enige i dette, hvilket blandt andet kan skydes et ønske om ikke at overtage mere af ansvaret fra ledelsen, omkring aflæggelse af regnskabet.

Der forekommer således også her en forventningskløft imellem revisor og regnskabslæser.

Nr	Tilpasninger til regler og forventninger				
7	Jeg mener at revisors arbejde skal udføres for at undersøge og finde blandt andet snyd og på anden måde besvigelser	2,5	4,5	4,3	4,3
8	Det er min mening at revisor altid arbejder uafhængigt af virksomheden og i offentligheds interesse	5	4	4,1	3,9
9	En revisionspåtegning kan derfor altid kan bruges som bevis på et retvisende regnskab	4,9	3,9	4	3,7

Det var min antagelse inden undersøgelsen, at spørgsmål 5 og 6 viste en større forskel i svarprocenten mellem revisor og de andre interesse grupper, hvor det burde forventes, at særligt flere aktionærer ville svare, at de ikke var helt sikre på, hvad revisors påtegning reelt betød, og i hvilket omfang revisor havde udført handlinger for at afdække diverse risici. Det er min overbevisning, at dette skyldes, at mange forventer, at de forstår, hvad revisionspåtegningen betyder, men såfremt de ville blive bedt om en uddybende forklaring og beskrivelse, af hvad denne beskriver, ville der forekomme en forskel imellem revisor og de andre interessegruppers svar. Dog kan det ses, at aktionærgruppen er mere usikre omkring deres forståelse af revisors arbejde ved den gamle påtegning i forhold til den nye. Som det kan ses af det efterfølgende udklip, mener alle grupperne dog, at den nye påtegning og særligt afsnittene omkring revisors ansvar, giver et endnu bedre indblik i, hvad revisor laver.

Såfremt du i forvejen ikke har kendskab til den nye revisionspåtegning, bedes du har gennemlæst de 2 eksempler på henholdsvis en gammel påtegning og en ny påtegning					
Nr		Revisorer	Medier	Aktionærer	Virksomledere
10	Den nye revisionspåtegning medfører en bedre forståelse af hvad revisor laver	5	4,6	4	4,1
11	Det er min vurdering at afsnittene omkring "auditors responsibility" eller "revisors ansvar", giver en bedre forståelse af hvad revisor laver	4,9	4,4	4,5	4,4
12	Det er min vurdering at den engelske påtegning giver et bedre indblik i hvordan revisor har arbejdet, da de har afsnit som f.eks. Materiality og Audit approach	4,4	4,5	4,6	4,4
13	Det er min mening at et loft på rådgivningsydelser, for den revisor som også foretager revision af årsregnskabet, er en god ting for revisors uafhængighed	4,6	4,8	4,8	4,9
14	Den nye revisionspåtegning indhold som f.eks. Key Audit Matters er en god tilføjelse og giver min en forståelse af hvad der skal være særlig fokus på	4,8	4,8	4,6	4,7

Spørgsmål 10 viser, at eksemplerne på den nye påtegning giver en bedre forståelse for, hvad revisors arbejde er, samtidig er de fleste enige om, at den engelske påtegning giver et endnu bedre indblik heri. Dette kan særligt ses ved, at der i den engelske påtegning er et afsnit omkring revisionsapproach og væsentlighedsniveau.

Ekstra regulering i form af et loft for rådgivningsydelser, er der nogenlunde stor enighed om, giver en bedre uafhængighed hos revisor. Det forekommer mig dog en smule undrende, at revisorerne tilsvarende er placeret højt på denne, da det måtte forventes, at de ikke mente, der var en udfordring på deres uafhængighed. Med det sagt er det min antagelse, at mange har svaret ud fra, om reglen forbedrer uafhængigheden, og ikke om der forekommer en udfordring med den nuværende opstilling, som den er i dag.

Nr	Forventningskløft	Revisorer	Medier	Aktionærer	Virksomledere
15	I sager som f.eks. Omkring IT Factory - I hvor høj grad mener du at det er revisors ansvar at finde besvigelser og på anden måde fusk, i forhold til det er virksomhedens eget ansvar	4,2	4,6	4,7	4,7
16	Jeg mener at revisors arbejde bør tilpasses for bedre at kunne finde besvigelser og snyd	3,1	4,6	4,8	3,9
17	Ansvar for aflæggelse af regnskabet er placeret hos ledelsen og er ikke revisors	4,9	3,8	3,9	3,8

I de sidste spørgsmål ses der en stor forskel mellem revisor og de andre interessegrupper, hvilket også er, hvad man måtte forvente. Svarene viser, at der er en klar forventningskløft imellem ansvaret for at identificere besvigelser og snyd, som de andre interessegrupper mener, bør placeres hos revisor, hvorimod der modsat er en mere tilbageholden holdning fra revisorerne side. Herved bevidner svarene

i spørgsmålene, at teorien og case gennemgangen, at der er opstået en klar forventningskløft ved, at interessenterne mener, at det er en del af revisors arbejde at identificere besvigelser og på anden måde snyd.

Svarene viser, at der kan fortsat identificeres en præsentationskløft, særligt en reguleringskløft, da der ikke eksisterer en specifik lovgivning om, at revisor skal kunne identificere alle former for besvigelser. Revisors arbejde skal, som også beskrevet tidligere i denne afhandling, udformes for i noget omfang at identificere besvigelser, men der eksisterer en naturlig grænse for, hvor langt revisor kan gå for at identificere disse besvigelser. For at komme denne forventningskløft til livs kunne en mulighed være, at man tydeliggjorde i lovgivningen og revisionspåtegningen, hvad omfanget af revisors arbejde i forhold til besvigelser egentlig er.

For at spørgeskemaet kan give det bedst mulige billede af, hvor forventningskløfter opstår, har jeg valgt at inddrage Bent Warmings analyse af samme emne. Bents undersøgelse behandlede dog mere den generelle forventningskløft og var ikke tilpasset specifikt mod den nye revisionspåtegning. Det er derfor kun dele af undersøgelsen der vil blive inddraget i denne afhandling.

Sammenhold med Bent og Marks undersøgelser

Bents analyse viser, at der på daværende tidspunkt var et klart behov for opstramning af revisors normsæt samt et ønske om åbenhed, selvom virksomheden har overholdt loven. Disse to punkter sammenholdt med resultatet af undersøgelsen i denne afhandling viser, at mange ønsker en klarere og gennemsigtig forståelse af, hvad revisors arbejde har resulteret i, samt hvilke særlige forhold der forekom i revisionen, hvilket de i min undersøgelse vurderer at den nuværende revisionspåtegning foretager.

Det fremgår ligeledes fra Bents analyse, at begrebet god regnskabsskik ikke bliver opfattet ens imellem interessegrupperne. Omfanget af brugen af "god regnskabsskik" er i højere grad blevet reduceret i årene efter Bents undersøgelse, og på nuværende tidspunkt er det kun meget små virksomheder, som direkte arbejder under god regnskabsskik og ikke ud fra nedskrevne regler. Bents undersøgelse vedrørende brugen af begrebet "god regnskabsskik" har altså vist, at regnskabsbrugere generelt forvirres af udtryk, der ikke er klare og gennemsigtige. Den samme betragtning kan overføres på denne afhandlings undersøgelse, der viser, at respondenterne inden for gruppen af regnskabsbrugere mener,

at den nye regnskabslovs regler om en mere beskrivende og fyldestgørende påtegning vil betyde, at forventningskløften vil formindskes.

Af Marks undersøgelse, kan der i lighed med min egen undersøgelse ses en klar forventning fra regnskabslæser, at når der forekommer et underskrevet regnskab, at der forventes en sikkerhed for at ledelsen ikke har begået besvigelser eller på anden måde snydt med regnskabet. Her er der tale om rimelighedskløften, som Brenda Porter benytter, da der i lovgivningen ikke fremgår, at revisor skal have testet alt, og at der derfor godt kan forekomme transaktioner, som ikke har været underlagt revision og derfor kan være fejl behæftet.

I Marks analyse forekommer der uenighed om hvorvidt revisor, uden tvivl har fejlet såfremt virksomheden 6 måneder senere går i betalingsstansning, hvorimod det af min undersøgelse viser, at alle grupperne stort set er enige i, at en revisionspåtegning kan bruges til kontrol heraf. Forskellen imellem min og Marks analyse kan skyldes, at respondenterne i min analyse ikke har forudsat muligheden for f.eks. besvigelser, hvorimod dette kan forekomme fra Marks respondenter i revisor gruppen, særligt med den nye påtegning hvori revisor aktivt skriver, såfremt der kan være usikkerhed omkring going concern. Jeg mener dog med den nye revisionspåtegning, at man har forsøgt at tilpasse i forhold til præstationskløften, således at der er øget fokus på, hvorvidt virksomheden kan vurderes stabil ud fra en going concern betragtning.

Delkonklusion

Konkluderende viser denne undersøgelse, at den nye revisionslovgivning og særligt den nye påtegning ser ud til give en mere gennemsigtig forståelse af arbejdet, som revisor foretager. Det vil betyde, at vi i fremtiden vil se en langt mindre grad af forventningskløfter i takt med den nye revisorlov. Særligt punkterne omkring Key Audit Matters er modtaget pænt af mine respondenter, og i forhold til både Mark og Bents undersøgelse, hvor netop forståelsen af revisors arbejde, forekom som en kilde til at skabe forventningskløfter.

Derudover menes den nedskrevne grænse for rådgivningsydelser at betyde, at der i fremtiden vil være en bedre uafhængighed imellem revisor og ejerne. I forhold til netop denne forventningskløfte på hvorvidt revisor reelt forsøger at "holde sig gode venner" med ledelsen, viser min undersøgelse at med den nye revisorlov som sætter et loft på den beløbsmæssige grænse for hvor mange ikke-revisions ydelser som den på generalforsamlingsvalgte revisor kan foretage.

Resultatet af denne undersøgelse dog, at der fortsat er brug for bedre kommunikation om, hvem der reelt er ansvarlig for aflæggelse af regnskabet. Dette fremgår både af case gennemgangen og i ovenstående svar, at der fortsat er en holdning til, at det i et hvis omfang er revisor, som er ansvarlig for regnskabsaflæggelsen. Dette forsøger revisor at fraskrive sig ved at inkludere det i deres revisionspåtegning. Paradoksalt nok, svarede størstedelen af regnskabsbrugerne i undersøgelsen, at de mente, de forstod, hvad revisor mente i sin påtegning. Denne betragtning viser altså, at regnskabsbrugerne muligvis alligevel ikke helt forstår, hvad revisor skriver i påtegningen, selvom undersøgelsen viser noget andet. Der må derfor forventes en stadig stor forventningskløft i forhold til ansvaret for regnskabet. Undersøgelsen viser, at man med fordel kan medtage denne betragtning som et punkt i de fremadrettede påtegninger.

Samtidig viste min undersøgelse af den engelske revisionspåtegning, blev bedre modtaget fra respondenterne, da den indeholdte, særligt materiality og audit approach som gav regnskabslæser et bedre indblik i, hvad revisor havde foretaget sig for at kunne underskrive regnskabet. Disse afsnit vil derfor efter min vurdering være gode at få implementeret i den danske revisionspåtegning, da de er med til at nedbringe præstationskløften.

Kapitel 9: Konklusion

Denne afhandling har identificeret forskellige former for forventningskløfte, og identificeret hvornår disse opstår. I flere tilfælde sker det ud fra manglende kommunikation mellem revisor og regnskabsbruger om, hvilke forhold som revisor har inddraget i revisionen. Som beskrevet ved gennemgangen af de gamle lovgivning, kan der opstå tilfælde, hvor revisor undlader at indarbejde forhold i sin revisionspåtegning, eller måske kun medtager det i deres revisionsprotokollat eller kun kommunikerer det direkte til direktionen via anden form.

Den nye revisorpåtegning har vist en bedre forståelse for, hvad revisor har lavet, og samtidig har de nye Key Audit Matters vist, at regnskabslæserne bedre forstår omfanget af hvilke særlige forhold, der er inddraget i revisionen, og hvad revisors arbejdshandlinger har været. Som det fremgår af faktiske resultater fra England, sker der en bedre detalje grad år 2 og 3 efter implementeringen af den nye revisionspåtegning blev besluttet. Da man i Danmark har haft mulighed for at anvende den erfaring, man har identificeret i f.eks. England, forventes det ikke, at der sker store forskelle i år 2 og 3, dog forventes det, at der sker mindre forbedringer i forhold til år 1. Samtidig har den lempelige udgave, som Danmark har implementeret, vist, at nogle af de ekstra forhold, som man f.eks. har i påtegningen i England, giver regnskabslæser et endnu bedre overblik og mindsker forventningskløften, hvorfor jeg også ville anbefale disse bliver implementeret i Danmark.

Det kan ses ud af de to danske eksempler, at der ikke forekommer samme antal af Key Audit Matters i forhold til f.eks. den påtegning, som er udarbejdet for Berendsen Plc. Det kan skyldes, at der år 1 har været usikkerhed om, hvordan konkurrenterne har oplyst Key Audit Matters, og virksomhederne derfor ikke ønsker at oplyse om forhold, som ikke nødvendigvis er tvunget. Det er dog min forventning, da de fleste virksomheder ønsker at skabe det bedste regnskab for regnskabslæseren, at der i år 2 og 3 vil ske en stigning i antallet af Key Audit Matters, da både revisorerne og virksomhederne ønsker at udarbejde det bedst mulige regnskab, set fra regnskabslæseres synspunkt. Omvendt er det også min vurdering, at revisionspåtegningerne ikke må blive for detaljeret, som f.eks. set i punktet omkring test af tilstedeværelsen af varelageret i Berendsen Plc, som blev beskrevet med, at der blev foretaget fysisk lageroptælling. En sådan detaljeret revisionspåtegning er efter min vurdering alt for fyldestgørende og hører bedre hjemme i en undervisningsbog frem for en revisionspåtegning.

De ekstra forhold, særligt audit approach og materiality, giver regnskabslæseren en bedre forståelse af omfanget af, hvordan revisor har tilrettelagt sit arbejde. Begge tiltag hjælper på forventningskløften både rimelighed- og præstationskløften, da revisor i disse afsnit skriver, f.eks. hvordan koncern revisionen er foretaget, og hvor stor en del af koncernen, som har været underlagt revision. Disse beskrivelser giver et tydeligt indblik i, at revisor ikke har foretaget en fuld revision, og at revisor alene ud fra en statistisk tankegang kan vurdere, at der ikke kan forekomme væsentlige fejl. Udtrykket "væsentlige fejl", bliver yderligere underbygget ved, at revisor oplister det beregnede væsentlighedsniveau, der er benyttet, da regnskabslæser her har mulighed for at se, hvilke forskellige niveauer der er benyttet gennem revisionen. Sådanne foranstaltninger arbejder ligeledes imod rimelighedsforventningskløften, da revisor tydeligt angiver, hvordan deres vurderinger er opstillet.

Lovgivningen omkring rotation af revisor på de ny definerede PIE virksomheder kan få forskellig betydning. Den primære tanke og det mest sandsynlige udfald er, at den øgede rotation betyder, at der overordnet set kommer en højere grad af uafhængighed mellem revisor og ledelse, da den nye revisor ikke har kendskab til tidligere afklaringer omkring forhold, som tidligere revisor og ledelse ikke har beskrevet. Samtidig kan den øgede kvalitetskontrol fra Erhvervsstyrelsen alligevel garantere denne uafhængighed og sikre, at der ikke opstår tilfælde, hvori revisorerne med vilje undlader at medtage væsentlige forhold. Erhvervsstyrelsens gennemgang foretages dog kun på stikprøve basis, og det der kan derfor ikke overføres til alle regnskaber, men ud fra en statistisk tankegang kan det.

Derudover bør det nævnes, at mange af de større virksomheder i forvejen har gode forhold til de største revisionshuse, da de ofte bruger forskellige revisorer til forskellige rådgivning- og assistance opgaver. Derfor har mange revisionsfirmaer i forvejen en intern tvungen rotationens praksis imellem underskrivende medarbejdere på de større virksomheder for netop at imødekommende et brud på uafhængigheden. På den baggrund giver den tvungne rotation ikke en reel ekstra sikkerhed for uafhængigheden hos revisor. Med den betragtning, er loven muligvis nærmere opstillet således for at nedbringe forventningskløften på netop dette punkt. Mange regnskabsbrugere har ikke kendskab til den rotation, der i forvejen er hos revisionshusene, eller det faktum at mange virksomheder i forvejen har et gennemgående samarbejde med flere end én revisor.

Den nye revisorlov har positivt medført, at mange regnskabslæsere nu vurderer, at revisorerne i højere grad forekommer uafhængige, da de ikke har mulighed for at opnå store ekstra indtægter på andre

ydelser, da der eksisterer et loft på 70%, af det årlige revisionshonorar. Denne tilpasning, i den nye revisorlov, har, som spørgeskemaundersøgelsen i denne afhandling også giver udtryk for, vist, at respondenterne i højere grad stoler på revisors arbejde.

Den tvungne rotation kan dog samtidig blive en ekstra omkostning for både revisionsvirksomhederne og virksomhederne selv. En af de ting, som er set i de lande, som har implementeret den nye revisorlov, er, at mange revisionsvirksomheder hellere vil satse på rådgivningsydelserne, da der primært er tale om en forhandling med direktionen, og det derfor ikke kan præsenteres og godkendes på et højere niveau. Samtidig er der således ubegrænsede muligheder for revisor at påtage sig de øvrige opgaver, såfremt de ikke står for årsrevisionen. Dette betyder, at revisors fokus på årsrevisionen falder, hvilket i et tænkt eksempel kan resultere i at det, som revisor tager for årsrevisionen, stiger, da der ud fra en udbud/efterspørgsels tankegang, kan antages, at hvis færre revisionshuse ønsker at stå for årsrevisionen, vil prisen stige. Det skal selvfølgelig nævnes, at dette er et tænkt eksempel, men det må medtages i den vurdering af effekten af den nye revisorlov.

Overordnet set må den nye revisorlov bidrage til at nedbringe forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger ud fra den tankegang, at øget information giver en bedre forståelse af revisors arbejde. Det er dog vigtigt at have fokus på, at revisionspåtegningerne ikke nærmere bliver en "undervisningsbog" for regnskabsbruger i, hvordan revision foregår, og hvilke handlinger der er foretaget for at kunne påtegne regnskabet. Derudover kan de nye regler for påtegningerne betyde, at påtegningerne bliver så detaljerede, at den reelle information går tabt i blandt al det øvrige, der nu skal medtages.

Det er dog vigtigt at bide mærke i, at forventningskløfter sandsynligvis fortsat vil opstå, med mindre der drages fokus på, hvem der reelt har ansvaret for regnskabet. Afsnittene omkring ledelsens ansvar er opdateret i den nye påtegning, men der kommer stadig en forventningskløft omkring ansvaret ved f.eks. besvigelser, da der stadig eksisterer en stor forventningskløft om, hvem der egentlig har ansvaret for at identificere sådanne forhold.

Kapitel 10 - Litteraturliste

Bøger

Revision materialesamling, Rolf Elm-Larsen, 2007

"Philosophy and Principles of Auditing – An Introduction", David Flint, Macmillan Education, 1988

"Professionsetik for revisorer", Kjeld Chr. Bøg & Lars Kiertzner, Foreningen statsautoriserede revisorer, 1. udgave, 1. oplag 2007

"Revisor ansvar", Lars Bo Langsted, Paul Krüger Andersen & Lars Kiertzner, Karnov Group Denmark A/S, 7. udgave, 3. oplag 2012

"Revision i praksis", Martin Samuelson, Henrik Parker, Christina Maria Davidsen og Sumit Sudan, Karnov Group Denmark A/S, 1. udgave 2012

"Den skinbarlige virkelighed". Frederiksberg: Forlaget samfundslitteratur, 2005. Andersen, Ib

Hjemmesider

www.fsr.dk

www.borsen.dk

www.pwc.dk

www.ey.dk

www.deloitte.dk

www.frc.org.uk

www.lexicon.ft.com

Links

Audit expectation gap:

<http://lexicon.ft.com>

Artikel omkring revisors afgang fra KPMG i forbindelse med IT Factory:

<http://www.business.dk/digital/it-factorys-revisor-har-forladt-kpmg>

Berendsen Plc påtegning:

http://www.berendsen.com/documents/10180/2280191/Berendsen_AR_2016.pdf/3589bdca-c150-4d73-8dca-063444ae44c5

Politikkens, historien om Nordisk Fjer:

<http://politiken.dk/oekonomi/virksomheder/art5476436/Her-er-historien-om-den-forf%C3%B8rende-danske-storsvindler-der-tog-sit-eget-liv>

IT Factory – Computerworld

<http://www.computerworld.dk/art/49029/it-factorys-tidslinje>

KPMG betaling:

<http://www.computerworld.dk/art/49029/it-factorys-tidslinje>

OW bunkers skandale:

www.bt.dk/danmark/forstaa-skandalen-i-ow-bunker-paa-2-minutter

Rets information – Præsentation ÅRL

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175792>

Novo A/S 2015 årsrapport

<http://regnskab.bbi.dk/pdfFiles/17445278.pdf>

Danfoss skifter revisor, Stiften:

<http://stiften.dk/erhverv/danfoss-dropper-kpmg-udbrydere>

Retinformatation beskrivelse af §21 stk 3:

<http://stiften.dk/erhverv/danfoss-dropper-kpmg-udbrydere>

Kritik af den ny revisionspåtegning:

<http://www.fyens.dk/indland/Professor-Ny-revisorlov-aabner-for-flere-skandaler/artikel/2994417>

Samfundets interesse i den nye revisorlov

<http://finans.dk/protected/finans/erhverv/ECE8324664/Samfundets-interesse-k%C3%B8res-over-af-ny-revisorlov/?ctxref=ext>

Bekendtgørelse nr 968

<http://finans.dk/protected/finans/erhverv/ECE8324664/Samfundets-interesse-k%C3%B8res-over-af-ny-revisorlov/?ctxref=ext>

Deloitte – vurdering af den nye påtegning:

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/governance-risk-compliance/ZA_Insights_TheNewAuditorReportsPlacemat_062015.pdf

PwC UK hjemmeside omkring beskrivelse af Key Audit Matters:

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/governance-risk-compliance/ZA_Insights_TheNewAuditorReportsPlacemat_062015.pdf

FRC analyse omkring påtegning:

<https://frc.org.uk/Extended-auditors-reports.pdf>

EY notat omkring den nye påtegning:

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/\\$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf)

Andre studier og udsendelser

“An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap”, Brenda Porter, 1993

DR udsendelse omkring IT Factory, 2008

”Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor”. Bent Warmning, Handelshøjskolen i Århus, 1990

”Forventningskløften i Danmark” af Mark Larsson, CBS, 2011

”Effekten af indførslen af Key Audit Matters i den nye revisionspåtegning”, Camilla Louise Wedell-Wedellsborg, CBS 2015

Retssag truer Fjer-revisor, Berlingske Tidende, 1991. Hansted, Morten:

Revisorer vil betale for at ændre forældet lovgivning, Berlingske Tidende, 1991. Snitkjær, Klavs

Lovgivning

Revisorloven

Lovbekendtgørelse 2016-09-09 nr. 1167 om godkendte revisorer og revisions virksomheder

Selskabsloven

Årsregnskabsloven

IFRS

EU Direktiv

Direktiv 2014/56/EU af 2016-04-16 om ændring af direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber,

EU Forordning

Forordning (EU) Nr. 537/2014 af 2016-04-16 om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden og om ophævelse af Kommissionens afgørelse 2005/909/EF.

Kapitel 11 - Bilag

Bilag 1 – Novo A/S revisionspåtegning 2015

To the Shareholder of Novo A/S

Report on the Financial Statements

We have audited the Financial Statements of Novo A/S for the financial year 1 January to 31 December 2015, which comprise cash flow statement, statement of comprehensive income, balance sheet, statement of changes in equity and notes, including summary of significant accounting policies. The Financial Statements are prepared in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and additional disclosure requirements under the Danish Financial Statements Act.

Management's Responsibility for the Financial Statements

Management is responsible for the preparation of Financial Statements that give a true and fair view in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and additional disclosure requirements under the Danish Financial Statements Act, and for such internal control as Management determines is necessary to enable the preparation of Financial Statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

Auditor's Responsibility

Our responsibility is to express an opinion on the Financial Statements based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing and additional requirements under Danish audit regulation. This requires that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance whether the Financial Statements are free from material misstatement.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the Financial Statements. The procedures selected depend on the auditor's judgment, including the assessment of the risks of material misstatement of the Financial Statements, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control relevant to the Company's preparation of Financial Statements that give a true and fair view in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the Company's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by Management, as well as evaluating the overall presentation of the Financial Statements.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

The audit has not resulted in any qualification.

Opinion

In our opinion, the Financial Statements give a true and fair view of the Company's financial position at 31 December 2015 and of the results of the Company's operations and cash flows for the financial year 1 January to 31 December 2015 in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and additional disclosure requirements under the Danish Financial Statements Act.

Statement on Management's Review

We have read Management's Review in accordance with the Danish Financial Statements Act. We have not performed any procedures additional to the audit of the Financial Statements. On this basis, in our opinion, the information provided in Management's Review is consistent with the Financial Statements.

Bilag 2 - Spørgeskema:

Spørgsmål					
Regnskaber underskrevet med den gamle påtegning					
Jeg forventer at selskabets regnskab er rigtigt og kan ikke indeholde fejl når jeg ser et underskrevet regnskab	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg forventer at ledelsen har foretaget tilstrækkelige handlinger for at følge den pågældende lovgivning, når jeg ser et underskrevet regnskab	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg forventer at revisor har taget stilling til at virksomheden er økonomisk fornuftig og går ikke konkurs inden for de næste par år, når jeg ser et underskrevet regnskab	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg forventer at revisor arbejder altid for at imøde kommende ejerne/investorernes interesse i et retvisende regnskab, frem for at "holde sig gode venner" med direktionen.	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg bruger revisionspåtegningen til at konkludere hvorvidt regnskabet er retvisende og ikke indeholder fejl	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg mener selv jeg forstår hvad revisor skriver i deres revisionspåtegning i den gamle version	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Tilpasninger til regler og forventninger					
Jeg mener at revisors arbejde skal udføres for at undersøge og finde blandt andet snyd og på anden måde besvigelser	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Det er min mening at revisor altid arbejder uafhængigt af virksomheden og i offentligheds interesse	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
En revisionspåtegning kan derfor altid kan bruges som bevis på et retvisende regnskab	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig

Såfremt du i forvejen ikke har kendskab til den nye revisionspåtegning, bedes du har gennemlæst de 2 eksempler på henholdsvis en gammel påtegning og en ny påtegning

Den nye revisionspåtegning medfører en bedre forståelse af hvad revisor laver	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Det er min vurdering at afsnittene omkring "auditors responsibility" eller "revisors ansvar", giver en bedre forståelse af hvad revisor laver	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Det er min vurdering at den engelske påtegning giver et bedre indblik i hvordan revisor har arbejdet, da de har afsnit som f.eks. Materiality og Audit approach	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Det er min mening at et loft på rådgivningsydelser, for den revisor som også foretager revision af årsregnskabet, er en god ting for revisors uafhængighed	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Den nye revisionspåtegning indhold som f.eks. Key Audit Matters er en god tilføjelse og giver min en forståelse af hvad der skal være særlig fokus på	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Forventningskløft					
I sager som f.eks. Omkring IT Factory - I hvor høj grad mener du at det er revisors ansvar at finde besvigelser og på anden måde fusk, i forhold til det er virksomhedens eget ansvar	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Jeg mener at revisors arbejde bør tilpasses for bedre at kunne finde besvigelser og snyd	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig
Ansaret for aflæggelse af regnskabet er placeret h	Meget uenig	Uenig	Hverken eller	Enig	Meget Enig

Bilag 3 – Berendsen PLC revisionspåtegning

110	Independent auditors' report to the members of Berendsen plc	
Independent auditors' report on the group financial statements Our opinion In our opinion, Berendsen plc's Group financial statements (the "financial statements"): → give a true and fair view of the state of the Group's affairs as at 31 December 2015 and of its profit and cash flows for the year then ended; → have been properly prepared in accordance with International Financial Reporting Standards ("IFRSs") as adopted by the European Union; and → have been prepared in accordance with the requirements of the Companies Act 2006 and Article 4 of the IAS Regulation.	What we have audited The financial statements, included within the Report and Accounts (the "Annual Report"), comprise: → the Consolidated balance sheet as at 31 December 2015; → the Consolidated income statement and Consolidated statement of comprehensive income for the year then ended; → the Consolidated cash flow statement for the year then ended; → the Consolidated statement of changes in equity for the year then ended; → the accounting policies; and → the notes to the financial statements, which include other explanatory information. Certain required disclosures have been presented elsewhere in the Annual Report, rather than in the notes to the financial statements. These are cross-referenced from the financial statements and are identified as audited. The financial reporting framework that has been applied in the preparation of the financial statements is applicable law and IFRSs as adopted by the European Union.	Our audit approach Context Berendsen plc is listed on the London Stock Exchange. The Group provides services across Europe and the structure of our audit continues to reflect this, with a considerable amount of time spent directing, communicating with and visiting component audit teams. The business involves a very large number of relatively low value items, and the accounting for these in inventory and fixed assets is an area of focus as a result. In terms of developments in the business affecting our audit, the performance of the German and Austrian Healthcare business was a focus of our work on the carrying value of goodwill.
Berendsen plc Report and Accounts 2015		

Overview

Overall group materiality: £5.9 million which represents 5% of profit before tax and exceptional items.

Materiality

Audit scope

Areas of focus

→ Overall group materiality: £5.9 million (2014: £5.8 million) which represents 5% of profit before tax and exceptional items.

→ We performed an audit of the complete financial information of eight operating reporting units and specified procedures at Sweden Sourcing, using a number of overseas component audit teams.

Goodwill impairment assessment:

→ The carrying value of goodwill is deemed to be an area of focus due to the judgements involved in estimating future cash flows and applying appropriate assumptions. This is particularly relevant to the German and Austrian Healthcare cash generating unit given the impairment taken in the year.

Misstatement in textile fixed asset and inventory valuation and existence:

→ The valuation of textile fixed assets is deemed to be an area of focus due to the size of the asset on the balance sheet and the difficulty in tracking individual items and verifying their useful economic lives; and

→ The existence and valuation of inventory due to the number of locations where inventory is held, especially at third party locations and the absorption of freight costs and duty affecting the value at which the inventory is held.

Environmental liabilities:

→ The appropriateness of provisions recognised and the contingent liabilities disclosed in relation to historical environmental liabilities in a number of locations.

The scope of our audit and our areas of focus

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing (UK and Ireland) ("ISAs (UK & Ireland)").

We designed our audit by determining materiality and assessing the risks of material misstatement in the financial statements. In particular, we looked at where the directors made subjective judgements, for example in respect of significant accounting estimates that involved making assumptions and considering future events that are inherently uncertain. As in all of our audits we also addressed the risk of management override of internal controls, including evaluating whether there was evidence of bias by the directors that represented a risk of material misstatement due to fraud.

The risks of material misstatement that had the greatest effect on our audit, including the allocation of our resources and effort, are identified as "areas of focus" in the table below. We have also set out how we tailored our audit to address these specific areas in order to provide an opinion on the financial statements as a whole, and any comments we make on the results of our procedures should be read in this context. This is not a complete list of all risks identified by our audit.

Area of focus	How our audit addressed the area of focus
Goodwill impairment assessment	
We focused on this area due to the size of the goodwill balance (£367m as at 31 December 2015) and because the directors' assessment of the "value in use" of the Group's cash generating units (CGUs) involves judgement about the future results of the business and the discount rates applied to future cash flow forecasts. In particular we focused our audit effort on the goodwill recognised in relation to the German and Austrian Healthcare CGU due to the impairment charge of £6.4m recognised in the current year. Refer also to note 8 to the financial statements, page 70 (Audit Committee report) and page 131 (critical accounting estimates).	We evaluated the directors' future cash flow forecasts, and the process by which they were drawn up, including comparing them to the latest Board approved budgets and testing the underlying calculations. We found that management had followed a clear process for drawing up the future cash flow forecasts, which were subject to timely oversight and challenge by the directors and which were consistent with the Board approved budgets. We found no material misstatements in the calculations performed. We challenged the directors' key assumptions for long term growth rates in the cash flows by comparing them to historical results and economic forecasts. We compared the current year actual results to the FY15 figures included in the prior year forecasts to consider whether any forecasts included assumptions that, with hindsight, had been optimistic. For the discount rate we assessed the cost of capital for the company and comparable organisations by performing a benchmark analysis and found it to be in line with our expectations. We performed sensitivity analysis around the key drivers of the cash flow forecasts, being: → the growth rates; → the operating profit applied for the first three years; and → the discount rate. Having ascertained the extent of change in those assumptions that either individually or collectively would be required for the goodwill to be impaired for all CGUs, we considered the likelihood of such a movement in those key assumptions arising. Management reassessed the market conditions in German and Austrian Healthcare and updated the forecasts accordingly, leading to an impairment of the goodwill for this CGU. We found the revised assumptions to be supported by the evidence management provided, although note that any change in these assumptions would have a direct impact on the value of the impairment charge. We were also able to obtain sufficient evidence to support management's views on the key assumptions in the other CGUs, where no impairment charge was recognised. We considered the appropriateness of the related disclosures in note 8 to the financial statements. We found that they appropriately explain the impairment in German and Austrian Healthcare and describe the inherent degree of subjectivity in the estimates and the potential impact on future periods of revisions to these estimates.

Area of focus	How our audit addressed the area of focus
Misstatement in textile fixed asset and inventory	
Textile fixed asset Linen and workwear textiles are sold by the UK and Sweden Sourcing businesses to the operating units within the Group as textile fixed assets and depreciated over their useful economic lives. Other than in certain businesses which have introduced the individual tagging of garments in order to trace their day-to-day use, textile assets are homogeneously depreciated by textile category over their estimated useful economic lives (currently between 20% and 40% per annum as stated in the accounting policies on page 126). These textiles are significant assets on the balance sheet (£221.9 million as at 31 December 2015). Therefore, an over or understatement of the useful economic lives could lead to a material misstatement of depreciation for the year, affecting both the charge to the income statement and the valuation of the assets on the balance sheet.	In each of the eight operating units where an audit of the complete financial information was performed, we carried out: → a comparison between asset classes of the carrying value and depreciation charge for the year as a percentage of the revenue they generate; → a substantive analytical review of the depreciation charge by asset class (ensuring depreciation is in line with group policy); and → a comparison of additions in the year to additions in the prior year, within each asset class to check they were reasonably consistent. Within the additions testing, we also tested that linen asset additions were allocated to the correct linen asset class and depreciated in line with other assets of a similar nature and in line with their useful life expectancy. Additionally, at group level, we performed a reasonableness test by comparing additions between 2012 and 2015 to depreciation over the period to understand whether the assets are being replaced over a similar timeframe. We found that capital expenditure on textile assets was materially in line with depreciation where there had been no major change in the scale and nature of the business. Taken together, these procedures gave us the evidence we needed in relation to the economic lives and depreciation of the relevant assets.
Inventory The group holds inventory at many locations, including a number that are owned by third parties. There is a risk that inventory quantities will be misstated at one or more locations, particularly where inventory is not under the direct control of the group. Inventory largely comes into the group through the UK and Sweden Sourcing businesses. The allocations of freight and duty costs in the standard costing system are reviewed regularly but there is a risk that the standard cost of inventory items could be misstated.	We performed audit procedures for operating reporting units with material inventory balances. Existence – we attended the year-end stock counts that were performed by management at six locations and traced the stock count results to the inventory system, checking that these were accurately recorded in the year-end inventory balance. We obtained a sample of confirmations of inventory held directly by third parties at the balance sheet date and successfully reconciled these to the year-end inventory balance. Where stock counts were not performed at the balance sheet date, we tested the records of these counts to the year-end inventory balance via a sample of goods in/outwards reports between the date of the count and the balance sheet date without noting any significant issues. Valuation – to address the risk of misstatement in the valuation of inventory, a sample of stock items held by the group was traced from the inventory system to third party purchase invoices. We also tested the absorption of freight and duty costs to check they were incurred and appropriately allocated.

Area of focus	How our audit addressed the area of focus
Environmental liabilities	
The group operates from laundries across Europe, at which historic environmental liabilities may exist. Though the group has indemnities from third parties and expects to have the warranties confirmed in full so as to incur no significant loss, it is currently defending legal claims in respect of certain sites acquired. Judgement is required to assess the likelihood of these liabilities crystallising, in order to assess whether a provision should be recognised and, if so, the amount of that provision. The total potential liability is uncertain and would be affected by improvements in environmental clean-up technology and the future use of the sites. In Sweden, no amounts have been provided in the balance sheet with respect to any future environmental liability as the value and the timing of any cost to Berendsen is still unable to be determined. As such, a contingent liability continues to be disclosed within the financial statements of the group. In the Netherlands, management have recognised a provision on a specific site that is subject to a constructive obligation to incur environmental clean-up costs. The amount recognised is the best estimate of the expenditure that will be incurred before any related recovery. We focused on this area due to the judgement associated with assessing the level of provision to cover the future obligation. Under the terms of its share purchase agreement with a third party on the acquisition of the site, the company expects to have this amount reimbursed under the terms of its warranties and has consequently accounted for the estimated receivable at fair value. There is no change to the treatment in the current year compared to the prior year and therefore there has been no impact to the income statement. Refer also to notes 18 and 30 to the financial statements, page 70 (Audit Committee report) and page 131 (critical accounting estimates).	We examined the group's latest assessment of the status of the legal claims and obtained confirmation from their external legal advisors of the likelihood of the group successfully defending its position. In Sweden we checked that the situation remains unchanged from the prior year and determined that the accounting for any potential environmental remediation as a contingent liability remains appropriate. We read and were satisfied with the level of disclosure in note 30 to the financial statements. In the Netherlands, we re-evaluated and challenged management's rationale for maintaining the level of provision consistent with the prior year with respect to clean up of the site. From the evidence obtained we consider the level of provision to be acceptable in the context of materiality and on the basis that the situation remains consistent with the prior year. We obtained confirmations from external legal counsel and read other correspondence supporting the recoverability of the asset recognised from third parties under historical warranties. From the evidence obtained, we consider the current value of the asset recognised to be supportable.

How we tailored the audit scope

We tailored the scope of our audit to ensure that we performed enough work to be able to give an opinion on the financial statements as a whole, taking into account the geographic structure of the Group, the accounting processes and controls, and the industry in which the Group operates.

The Group's accounting process is structured around a local finance function in each of the 26 operating reporting units under which the Group operates. These functions maintain their own accounting records and controls and report to the head office finance function in London through an integrated consolidation system.

In our view, due to their significance and/or risk characteristics, eight of these units required an audit of their complete financial information and we used component auditors from PwC network firms who are familiar with the local laws and regulations in each of the territories to perform this audit work.

In addition, specific audit procedures were performed at the Sweden Sourcing reporting unit to address the risk identified in the existence and valuation of inventory area of focus.

Where the work was performed by component auditors, we determined the level of involvement we needed to have in the audit work at those functions to be able to conclude whether sufficient appropriate audit evidence had been obtained as a basis for our opinion on the group financial statements as a whole.

The Group engagement team visits the component teams on a rotational basis. In the current year the group engagement leader visited the Denmark, Sweden, Netherlands, Germany and United Kingdom operating locations. In addition, the group engagement team visited Norway.

The group consolidation, financial statement disclosures and a number of complex items were audited by the group engagement team at the head office. These include goodwill impairment, derivative financial instruments, hedge accounting, the Berendsen plc defined benefit pension scheme and share based payments.

Materiality

The scope of our audit was influenced by our application of materiality. We set certain quantitative thresholds for materiality. These, together with qualitative considerations, helped us to determine the scope of our audit and the nature, timing and extent of our audit procedures on the individual financial statement line items and disclosures and in evaluating the effect of misstatements, both individually and on the financial statements as a whole.

Based on our professional judgement, we determined materiality for the financial statements as a whole as follows:

- Overall group materiality £5.9 million (2014: £5.8 million);
- How we determined it 5% of profit before tax and exceptional items; and
- Rationale for benchmark applied Profit before tax and exceptional items provides a more consistent basis for the audit year on year.

We agreed with the audit committee that we would report to them misstatements identified during our audit above £0.3 million (2014: £0.3 million) as well as misstatements below that amount that, in our view, warranted reporting for qualitative reasons.

Going concern

Under the Listing Rules we are required to review the directors' statement, set out on page 108, in relation to going concern. We have nothing to report having performed our review.

Under ISAs (UK & Ireland) we are required to report to you if we have anything material to add or to draw attention to in relation to the directors' statement about whether they considered it appropriate to adopt the going concern basis in preparing the financial statements. We have nothing material to add or to draw attention to.

As noted in the directors' statement, the directors have concluded that it is appropriate to adopt the going concern basis in preparing the financial statements. The going concern basis presumes that the Group has adequate resources to remain in operation, and that the directors intend it to do so, for at least one year from the date the financial statements were signed. As part of our audit we have concluded that the directors' use of the going concern basis is appropriate. However, because not all future events or conditions can be predicted, these statements are not a guarantee as to the Group's ability to continue as a going concern.

Other required reporting

Consistency of other information

Companies Act 2006 opinions

In our opinion:

- the information given in the Strategic report and the Directors' report for the financial year for which the financial statements are prepared is consistent with the financial statements; and
- the information given in the Corporate governance statement set out on pages 59 to 77 with respect to internal control and risk management systems and about share capital structures is consistent with the financial statements.

ISAs (UK & Ireland) reporting

Under ISAs (UK & Ireland) we are required to report to you if, in our opinion:

- information in the Annual Report is:
 - materially inconsistent with the information in the audited financial statements; or
 - apparently materially incorrect based on, or materially inconsistent with, our knowledge of the Group acquired in the course of performing our audit; or
 - otherwise misleading.

We have no exceptions to report.

- the statement given by the directors on page 77, in accordance with provision C.1.1 of the UK Corporate Governance Code (the "Code"), that they consider the Annual Report taken as a whole to be fair, balanced and understandable and provides the information necessary for members to assess the Group's position and performance, business model and strategy is materially inconsistent with our knowledge of the Group acquired in the course of performing our audit.

We have no exceptions to report.

- the section of the Annual Report on page 70, as required by provision C.3.8 of the Code, describing the work of the audit committee does not appropriately address matters communicated by us to the audit committee.

We have no exceptions to report.

The directors' assessment of the prospects of the Group and of the principal risks that would threaten the solvency or liquidity of the Group

Under ISAs (UK & Ireland) we are required to report to you if we have anything material to add or to draw attention to in relation to:

- the directors' confirmation on page 26 of the Annual Report, in accordance with provision C.2.1 of the Code, that they have carried out a robust assessment of the principal risks facing the Group, including those that would threaten its business model, future performance, solvency or liquidity.

We have nothing material to add or to draw attention to.

- the disclosures in the Annual Report that describe those risks and explain how they are being managed or mitigated.

We have nothing material to add or to draw attention to.

- the directors' explanation on page 27 of the Annual Report, in accordance with provision C.2.2 of the Code, as to how they have assessed the prospects of the Group, over what period they have done so and why they consider that period to be appropriate, and their statement as to whether they have a reasonable expectation that the Group will be able to continue in operation and meet its liabilities as they fall due over the period of their assessment, including any related disclosures drawing attention to any necessary qualifications or assumptions.

We have nothing material to add or to draw attention to.

Under the Listing Rules we are required to review the directors' statement that they have carried out a robust assessment of the principal risks facing the Group and the directors' statement in relation to the longer-term viability of the Group. Our review was substantially less in scope than an audit and only consisted of making inquiries and considering the directors' process supporting their statements; checking that the statements are in alignment with the relevant provisions of the Code; and considering whether the statements are consistent with the knowledge acquired by us in the course of performing our audit. We have nothing to report having performed our review.

Adequacy of information and explanations received

Under the Companies Act 2006 we are required to report to you if, in our opinion, we have not received all the information and explanations we require for our audit. We have no exceptions to report arising from this responsibility.

Directors' remuneration

Under the Companies Act 2006 we are required to report to you if, in our opinion, certain disclosures of directors' remuneration specified by law are not made. We have no exceptions to report arising from this responsibility.

Corporate governance statement

Under the Companies Act 2006 we are required to report to you if, in our opinion, a corporate governance statement has not been prepared by the parent company. We have no exceptions to report arising from this responsibility.

Under the Listing Rules we are required to review the part of the Corporate governance statement relating to ten further provisions of the Code. We have nothing to report having performed our review.

Responsibilities for the financial statements and the audit

Our responsibilities and those of the directors

As explained more fully in the Directors' responsibilities for the financial statements set out on page 109, the directors are responsible for the preparation of the financial statements and for being satisfied that they give a true and fair view.

Our responsibility is to audit and express an opinion on the financial statements in accordance with applicable law and ISAs (UK & Ireland). Those standards require us to comply with the Auditing Practices Board's Ethical Standards for Auditors.

This report, including the opinions, has been prepared for and only for the parent company's members as a body in accordance with Chapter 3 of Part 16 of the Companies Act 2006 and for no other purpose.

We do not, in giving these opinions, accept or assume responsibility for any other purpose or to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come save where expressly agreed by our prior consent in writing.

What an audit of financial statements involves

An audit involves obtaining evidence about the amounts and disclosures in the financial statements sufficient to give reasonable assurance that the financial statements are free from material misstatement, whether caused by fraud or error. This includes an assessment of:

- whether the accounting policies are appropriate to the Group's circumstances and have been consistently applied and adequately disclosed;
- the reasonableness of significant accounting estimates made by the directors; and
- the overall presentation of the financial statements.

We primarily focus our work in these areas by assessing the directors' judgements against available evidence, forming our own judgements, and evaluating the disclosures in the financial statements.

We test and examine information, using sampling and other auditing techniques, to the extent we consider necessary to provide a reasonable basis for us to draw conclusions. We obtain audit evidence through testing the effectiveness of controls, substantive procedures or a combination of both.

In addition, we read all the financial and non-financial information in the Annual Report to identify material inconsistencies with the audited financial statements and to identify any information that is apparently materially incorrect based on, or materially inconsistent with, the knowledge acquired by us in the course of performing the audit. If we become aware of any apparent material misstatements or inconsistencies we consider the implications for our report.

Other matter

We have reported separately on the parent company financial statements of Berendsen plc for the year ended 31 December 2015 and on the information in the Directors' remuneration report that is described as having been audited.

Matthew Mullins (Senior Statutory Auditor)
for and on behalf of PricewaterhouseCoopers LLP
Chartered Accountants and Statutory Auditors
London

25 February 2016

Notes:

- (a) The maintenance and integrity of the Berendsen plc website is the responsibility of the directors; the work carried out by the auditors does not involve consideration of these matters and, accordingly, the auditors accept no responsibility for any changes that may have occurred to the financial statements since they were initially presented on the website.
- (b) Legislation in the United Kingdom governing the preparation and dissemination of financial statements may differ from legislation in other jurisdictions.

Bilag 4 – Novozymes revisionspåtegning

Independent Auditor's Report

To the Shareholders of Novozymes A/S

Our opinion

In our opinion, the Consolidated Financial Statements give a true and fair view of the Group's financial position at December 31, 2016 and of the results of the Group's operations and cash flows for the financial year January 1 to December 31, 2016 in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and further requirements in the Danish Financial Statements Act.

In our opinion, the Parent Company Financial Statements give a true and fair view of the Company's financial position at December 31, 2016 and of the results of the Company's operations for the financial year January 1 to December 31, 2016 in accordance with the Danish Financial Statements Act.

In our opinion, the Consolidated environmental data and the Consolidated social and governance data for the financial year January 1 to December 31, 2016 are prepared in accordance with the accounting policies for the Consolidated environmental data and the Consolidated social and governance data.

What we have audited

Novozyms' Consolidated Financial Statements for the financial year January 1 to December 31, 2016 comprise the consolidated income statement and statement of comprehensive income, the consolidated balance sheet, the consolidated statement of changes in equity, the consolidated cash flow statement and the notes to the financial statements, including summary of significant accounting policies.

Novozyms' Parent Company Financial Statements for the financial year January 1 to December 31, 2016 comprise the income statement, the balance sheet, the statement of changes in equity and the notes to the financial statements, including summary of significant accounting policies.

These are collectively referred to as the "Financial Statements."

Novozyms' Consolidated environmental data and Consolidated social and governance data for the financial year January 1 to December 31, 2016 comprise the environmental performance and data, the social and governance performance and data and the related notes, including summary of significant accounting policies.

These are collectively referred to as the "Environmental, Social and Governance Data."

Basis for opinion

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing (ISAs) and the additional requirements applicable in Denmark. Our responsibilities under those standards and requirements are further described in the *Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data* section of our report.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion.

Independence

We are independent of the Group in accordance with the International Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code) and the ethical requirements that are relevant to our audit of the Financial Statements in Denmark. We have also fulfilled our other ethical responsibilities in accordance with the IESBA Code.

Key audit matters

Key audit matters are those matters that, in our professional judgment, were of most significance in our audit of the Financial Statements for 2016. These matters were addressed in the context of our audit of the Financial Statements as a whole, and in forming our opinion thereon, and we do not provide a separate opinion on these matters.

Key audit matter	How our audit addressed the key audit matter
Partnerships and collaboration agreements (revenue recognition and intangible assets) Novozymes has entered into partnerships and collaboration agreements. These partnerships and collaborations include complex mechanisms for sharing profit and expenses and, due to the complexity of the agreements, there are several uncertainties in relation to the interpretation of the agreements. In addition, intangible assets are associated with these partnerships and collaborations. Management's assessment of the risk of impairment of the carrying amount of intangible assets requires judgment in relation to the identification of Cash Generating Units (CGUs) and the underlying assumptions in the Group's impairment model. We focus on this area because the agreements and the related accounting treatment of e.g. revenue recognition are complex and because establishing appropriate accruals and impairment tests requires significant judgment and estimation by Management. Refer to notes [2.2] and [3.1].	We have tested relevant controls including applicable information systems and Management's review controls implemented to ensure that revenue and costs from the partnerships and collaboration agreements are accounted for correctly on an ongoing basis. We obtained Management's calculation for deferred income and profit-sharing accruals under the applicable agreements, and corroborated inputs and key assumptions – both to internal and independent sources – and considered the historical accuracy. In respect of the intangible assets, we assessed the Group's impairment review methodology, including the identification of CGUs. We challenged the underlying key assumptions within the Group's impairment model, including discount rates, growth rates and cash flow projections. We evaluated Management's sensitivity analysis and performed our own sensitivity analysis on the key assumptions used. We assessed whether the disclosures in relation to intangibles were appropriate and met the requirements of accounting standards.

Statement on Management's Review

Management is responsible for Management's Review, pages 3-64.

Our opinion on the Financial Statements does not cover Management's Review, and we do not express any form of assurance conclusion thereon.

In connection with our audit of the Financial Statements, our responsibility is to read Management's Review and, in doing so, consider whether Management's Review is materially inconsistent with the Financial Statements or our knowledge obtained in the audit, or otherwise appears to be materially misstated.

Moreover, we considered whether Management's Review includes the disclosures required by the Danish Financial Statements Act.

Based on the work we have performed, in our view, Management's Review is in accordance with the Consolidated Financial Statements, the Parent Company Financial Statements, and the Consolidated environmental data and the Consolidated social and governance data, and has been prepared in accordance with the requirements of the Danish Financial Statements Act. We did not identify any material misstatement in Management's Review.

Management's Responsibility for the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data

Management is responsible for the preparation of Consolidated Financial Statements that give a true and fair view in accordance with International Financial Reporting Standards as adopted by the EU and further requirements in the Danish Financial Statements Act, and for the preparation of Parent Company Financial Statements that give a true and fair view in accordance with the Danish Financial Statements Act, and for such internal control as Management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

Furthermore, Management is responsible for preparing the Consolidated environmental data and the Consolidated social and governance data in accordance with the accounting policies stated in the Environmental, Social and Governance Data, and for such internal control as Management determines is necessary to enable the preparation of Environmental, Social and Governance Data that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

In preparing the Financial Statements, Management is responsible for assessing the Group's and the Parent Company's ability to continue as a going concern, disclosing, as applicable, matters related to going

concern and using the going concern basis of accounting unless Management either intends to liquidate the Group or the Parent Company or to cease operations, or has no realistic alternative but to do so.

Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data

Our objectives are to obtain reasonable assurance about whether the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data, as a whole, are free from material misstatement, whether due to fraud or error, and to issue an auditor's report that includes our opinion. Reasonable assurance is a high level of assurance, but is not a guarantee that an audit conducted in accordance with ISAs and the additional requirements applicable in Denmark will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in the aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data. As part of an audit in accordance with ISAs and additional requirements in Denmark, we exercise professional judgment and maintain professional skepticism throughout the audit. We also:

- Identify and assess the risks of material misstatement of the Financial Statements and the Environmental, Social and Governance Data, whether due to fraud or error, design and perform audit procedures responsive to those risks, and obtain audit evidence that is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion. The risk of not detecting a material misstatement resulting from fraud is higher than for one resulting from error, as fraud may involve collusion, forgery, intentional omissions, misrepresentations or the override of internal control.
- Obtain an understanding of internal control relevant to the audit in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the Group's and the Parent Company's internal control.
- Evaluate the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates and related disclosures made by Management.

- Conclude on the appropriateness of Management's use of the going concern basis of accounting and, based on the audit evidence obtained, whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the Group's and the Parent Company's ability to continue as a going concern. If we conclude that a material uncertainty exists, we are required to draw attention in our auditor's report to the related disclosures in the Financial Statements or, if such disclosures are inadequate, to modify our opinion. Our conclusions are based on the audit evidence obtained up to the date of our auditor's report. However, future events or conditions may cause the Group or the Parent Company to cease to continue as a going concern.

- Evaluate the overall presentation, structure and content of the Financial Statements, including the disclosures, and whether the Financial Statements represent the underlying transactions and events in a manner that achieves fair presentation.
- Obtain sufficient appropriate audit evidence regarding the financial information and environmental, social and governance information of the entities or business activities within the Group to express an opinion on the Consolidated Financial Statements and the Consolidated Environmental, Social and Governance Data. We are responsible for the direction, supervision and performance of the Group audit. We remain solely responsible for our audit opinion.

We communicate with those charged with governance regarding, among other matters, the planned scope and timing of the audit and significant audit findings, including any significant deficiencies in internal control that we identify during our audit.

We also provide those charged with governance with a statement that we have complied with relevant ethical requirements regarding independence, and to communicate with them all relationships and other matters that may reasonably be thought to bear on our independence, and, where applicable, related safeguards.

From the matters communicated with those charged with governance, we determine those matters that were of most significance in the audit of the Financial Statements of the current period and are therefore the key audit matters. We describe these matters in our auditor's report, unless law or regulation precludes public disclosure about the matter, or when, in extremely rare circumstances, we determine that a matter should not be communicated in our report because the adverse consequences of doing so would reasonably be expected to outweigh the public interest benefits of such communication.

Hellerup, 18 January 2017

PricewaterhouseCoopers

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR No.: 33771231

Mogens Nørgaard Mogensen
State Authorized Public Accountant

Rasmus Friis Jørgensen
State Authorized Public Accountant

Bilag 5 – Carlsberg revisionspåtegning

REPORTS

Carlsberg Group Annual Report 2016 Parent Company 138

The independent auditor's report

To the shareholders of Carlsberg A/S
Opinion

We have audited the consolidated financial statements and the Parent Company financial statements of Carlsberg A/S for the financial year 1 January – 31 December 2016, which comprise the income statement, the statement of comprehensive income, statement of financial position, statement of changes in equity, statement of cash flows and notes to the financial statements, including a summary of significant accounting policies for both the Group and the Parent Company (jointly the "financial statements"). The financial statements have been prepared in accordance with the International Financial Reporting Standards ('IFRS') as adopted by the EU and additional requirements in the Danish Financial Statements Act.

In our opinion, the financial statements give a true and fair view of the financial position of the Group and Parent Company at 31 December 2016, and of the Group's and Parent Company's financial performance and the cash flows for the financial year 2016 in accordance with IFRS as adopted by the EU and additional requirements in the Danish Financial Statements Act.

Basis for opinion

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing and additional requirements applicable in Denmark. Our responsibilities under those standards are further described in the Auditor's Responsibilities for the Audit of the financial statements section of our report. We are independent of the Group in accordance with the International Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants and the additional requirements applicable in Denmark, and we have fulfilled our other ethical requirements in accordance with these requirements. We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion.

Key audit matters

Key audit matters are those matters that, in our professional judgement, were of most significance in our audit of the financial statements for the financial year 2016. These matters were addressed in the context of our audit and in forming our opinion thereon, and we do not provide a separate opinion on these matters.

Key audit matter

Impairment test of goodwill and brands

Management conducts annual impairment tests to determine the recoverable amount of intangible assets with indefinite useful life calculated as the assets' value in use.

The value in use is calculated as the present value of expected future net cash flows. The calculation is subject to Management's judgements about the key assumptions applied.

The key assumptions related to goodwill and for brands are described in section 2.3 "Accounting estimates and judgements" on pages 75 and 76 respectively.

How our audit addressed the key audit matter

We have discussed with Management and evaluated the process for preparing the budgets supporting the impairment test. Additionally, we have assessed whether the models applied by Management to calculate the value in use of the individual cash-generating units related to goodwill and for brands comply with the requirements of IFRS as adopted by the EU.

We have focused our audit on testing the key assumptions made by Management. Our internal valuations specialist has supported the audit where relevant.

We have analysed the projected cash flows used in the models to determine whether they are reasonable and supported by the most recent approved Management budgets, including expected future performance of the cash-generating units and brands as well as macroeconomic expectations in the market.

We have assessed the appropriateness of the discount rates applied and underlying assumptions, as well as benchmarking to market data and external information, and discussed Management's judgements, as relevant.

We have assessed the sensitivity analysis prepared for the key assumptions as described in section 2.3.5. We have discussed the appropriateness of the sensitivity analysis by applying our own sensitivity analysis to the key assumptions.

Key audit matter	How our audit addressed the key audit matter
Revenue recognition	
The Group accounts for revenue arising from the sale of own-produced finished goods, goods for resale (third-party products) and by-products when all significant risks and rewards have been transferred to the buyer and when the income can be reliably measured and is expected to be received.	We have discussed with Management the key assumptions related to the recognition and classification of revenue. We have focused our audit on testing the controls related to revenue and performed additional substantive procedures relating to revenue, including the appropriate classification. We have evaluated the relevant IT systems and tested the internal controls the Group has implemented to ensure the completeness, accuracy and timing of revenue recognised.
The Group enters into contracts with discounts and agreements with marketing contributions etc. where the classification in the consolidated financial statements is based on Management's judgement.	We have analysed and assessed the accounting treatment of discounts and marketing contributions, including, on a sample basis, new contracts with non-standard terms entered into during the financial year. We have assessed journal entries related to revenue at year-end to ensure proper cut-off.
The revenue recognition and accounting treatment are described in section 1.2 "Accounting estimates and judgements" on page 62.	

Statement on the Management review

Management is responsible for the Management review.

Our opinion on the financial statements does not cover the Management review, and we do not express any form of assurance conclusion thereon.

In connection with our audit of the financial statements, our responsibility is to read the Management review and, in doing so, consider whether the Management review is materially inconsistent with the financial statements or our knowledge obtained during the audit, or otherwise appears to be materially misstated. Moreover, it is our responsibility to consider whether the Management review provides the information required under the Danish Financial Statements Act.

Based on the work we have performed, we conclude that the Management review is in accordance with the financial statements and has been prepared in accordance with the requirements of the Danish Financial Statements Act. We did not identify any material misstatement in the Management review.

Responsibilities of Management for the consolidated financial statements and the Parent Company financial statements

Management is responsible for financial statements that give a true and fair view in accordance with IFRS as adopted by the EU and additional requirements in the Danish Financial Statements Act, and for such internal control as Management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

In preparing the financial statements, Management is responsible for assessing the Group's and the Parent Company's ability to continue as a going concern, disclosing, as applicable, matters related to going concern and using the going concern basis of accounting in preparing the financial statements, unless Management either intends to liquidate the Group or the Parent Company or to cease operations, or has no realistic alternative but to do so.

Those charged with governance are responsible for overseeing the Group's and the Parent Company's financial reporting process.

Auditor's Responsibilities for the Audit of the consolidated financial statements and the Parent Company financial statements

Our objectives are to obtain reasonable assurance as to whether the financial statements as a whole are free from material misstatement, whether due to fraud or error, and to issue an auditor's report that includes our opinion. Reasonable assurance is a high level of assurance, but is not a guarantee that an audit conducted in accordance with International Standards on Auditing (ISA) and the additional requirements applicable in Denmark will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of these financial statements.

As part of an audit conducted in accordance with ISA and the additional requirements applicable in Denmark, we exercise professional judgement and maintain professional scepticism throughout the audit. We also:

- Identify and assess the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error, design and perform audit procedures responsive to those risks, and obtain audit evidence that is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion. The risk of not detecting a material misstatement resulting from fraud is higher than for one resulting from error, as fraud may involve collusion, forgery, intentional omissions, misrepresentations or the override of internal control.

- Obtain an understanding of internal control relevant to the audit in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the Group's and the Parent Company's internal control.
- Evaluate the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates and related disclosures made by Management.
- Conclude on the appropriateness of Management's use of the going concern basis of accounting in preparing the financial statements and, based on the audit evidence obtained, whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the Group's and the Parent Company's ability to continue as a going concern. If we conclude that a material uncertainty exists, we are required to draw attention in our auditor's report to the related disclosures in the financial statements or, if such disclosures are inadequate, to modify our opinion. Our conclusions are based on the audit evidence obtained up to the date of our auditor's report. However, future events or conditions may cause the Group and the Company to cease to continue as a going concern.
- Evaluate the overall presentation, structure and content of the financial statements, including the disclosures, and whether the financial statements represent the underlying transactions and events in a manner that gives a true and fair view.

- Obtain sufficient appropriate audit evidence regarding the financial information of the entities or business activities within the Group to express an opinion on the consolidated financial statements. We are responsible for the direction, supervision and performance of the Group audit. We remain solely responsible for our audit opinion.

We are required to communicate with those charged with governance regarding, among other matters, the planned scope and timing of the audit and significant audit findings, including any significant deficiencies in internal control that we identify during our audit.

We also provide those charged with governance with a statement that we have complied with relevant ethical requirements regarding independence, and communicate to them all relationships and other matters that may reasonably be thought to bear on our independence, and where applicable, related safeguards.

Copenhagen, 8 February 2017

KPMG

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR No. 25 57 81 98

Mike Maloney
Certified Public Accountant

Henrik O. Larsen
State Authorised Public Accountant

Bilag 6 – Udklip fra EY notat med non-audit services⁷¹

1. opgaverne hver for sig eller samlet ikke har nogen eller kun har en uvæsentlig indvirkning på de reviderede regnskaber
2. skønnet over indvirkningen på de reviderede regnskaber er veldokumenteret og forklaret i revisionsprotokollen til revisionsudvalget og bestyrelsen
3. revisor og revisionsvirksomheden opfylder de generelle uafhængighedsregler i revisorlovens § 24.

Ovenstående forhold kan i praksis i visse tilfælde begrænse muligheden for at udføre disse opgaver for en PIE-virksomhed/-koncern.

Listen over de ikke tilladte ydelser (EU-forordningens artikel 5) fremgår nedenfor, hvor de i Danmark tilladte ydelser er markeret med fremhævet tekst. Alle andre ydelser på listen er forbudte:

A) Skatteydelser relateret til:

1. *Udarbejdelse af skatteblanketter (tilladt for dansk PIE)*
2. Lønskat
3. Told
4. *Udpegelse af offentlige tilskud og skatteincitamenter, medmindre bistand fra revisoren eller revisionsfirmaet i forbindelse med sådanne ydelser er retligt påkrævet (tilladt for dansk PIE)*
5. *Bistand i forbindelse med skattekontroller fra skattemyndighedernes side, medmindre bistand fra revisoren eller revisionsfirmaet med sådanne kontroller er retligt påkrævet (tilladt for dansk PIE)*
6. *Beregning af direkte og indirekte skat og udskudt skat*
7. *Ydelse af skatterådgivning (tilladt for dansk PIE).*

B) Ydelser, der har indflydelse på den reviderede virksomheds ledelse eller beslutningstagen

C) Bogføring og udarbejdelse af bogholderi og regnskaber

D) Ydelser i forbindelse med lønninger

E) Udformning og gennemførelse af procedurer for intern kontrol eller risikostyring relateret til udarbejdelsen af og/eller kontrollen med finansiell information eller udformning og gennemførelse af finansielle informationsteknologisystemer ("Design og implementeringsydelser")

F) *Vurderingsydelser, herunder vurderinger i forbindelse med aktuarydelser og støtte til retssager (tilladt for dansk PIE)*

G) Juridiske ydelser i forbindelse med: 1) generel rådgivning, 2) forhandling på vegne af den reviderede virksomhed og 3) tvistløsning i en forsvarende rolle

⁷¹ [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/\\$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf)

- H) Ydelser i forbindelse med den reviderede virksomheds interne revisionsfunktion
- I) Ydelser i tilknytning til finansiering, kapitalstruktur og kapitalallokering og den reviderede virksomheds investeringsstrategi, bortset fra levering af forsikringsydelser (erklæringsopgaver⁴) i forbindelse med regnskaber, såsom afgivelse af støtteerklæring (comfort letter⁵) i forbindelse med prospekter udstedt af den reviderede virksomhed
- J) Fremme af handel med eller tegningsgaranti for aktier i den reviderede virksomhed
- K) Ydelser relateret til menneskelige ressourcer med hensyn til:
 - 1. Ledelse, som betydeligt kan påvirke udarbejdelsen af det bogholderi eller det regnskab, som er underlagt den lovpligtige revision, såfremt sådanne ydelser omfatter:
 - søgning efter eller udvælgelse af kandidater til sådanne stillinger
 - kontrol af referencerne for kandidater til sådanne stillinger
 - 2. Strukturering af det organisatoriske design, og
 - 3. Udgiftskontrol.